

www.e-rara.ch

Pauli Josephi a Riegger ... institutionum iurisprudentiae ecclesiasticae

**Riegger, Paul Josef von
Vindobonae, 1777-1778**

Zentralbibliothek Zürich

Shelf Mark: RRs 359

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-22112>

Sectio II. De principiis iuris ecclesiastici.

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

SECTIO II.
DE
PRINCIPIIS
IVRIS ECCLESIASTICI.

SECTIO II
DE
PRINCIPIS
HABITACULI ECCLESIASTICI

C A P V T I.

D E

IVRE ECCLESIASTICO EIVSQVE PRIN-
CIPIS GENERATIM.

§. CLV.

Ius ecclesiasticum definitur.

In ecclesia dantur plurimae, eaeque varia-
riae leges, quod ex hactenus dictis
haud difficile quivis perspiciet. Inde
oritur *ius ecclesiasticum*, quod alias
etiam *diuinum*, *sacrum*, *canonicum*, et *ponti-*
fificium adpellatur, atque eum *legum ecclesiasti-*
carum complexum, seu *systema*, tum ipsam
eorundem *scientiam designat*. Atque haec IV-
RISPRVDENTIA ecclesiastica est *habitus leges*
ecclesiasticas interpretandi, *iisque casus obue-*
nientes adplicandi.

Vid. Io. DOVIAT, in praenot. iur. can. Lib. I. cap. I.

§. CLVI.

Diuiditur.

Iuris huius diuisiones quod attinet, eae quidem ex variis legibus ecclesiasticis a quovis in ordinem redigi possunt, nos praecipuas solum hic dabimus. Diuiditur 1.) in *diuinum*, idque vel *scriptum* vel *traditum*, et *humanum*, quod cum modo per totam ecclesiam auctoritatem suam exerat, modo intra limites alicuius regni vel prouinciae contineatur. Vel *vniversale* est, vel *particulare* 2.) in *publicum* et *priuatum*; est enim ecclesia societas inaequalis, cuius statum publicum Christus ipse ordinauit, formamque sacris regiminis praescripsit, vt vel ex hoc solo adpareat, quam inepti sint illi, qui in quaestionibus iuris ecclesiastici publici ad solas suas decretales confugiunt; sed et illud iam intelligitur, quam summe necessarium sit ius hoc publicum tota, vt aiunt, opera addiscere, illudque fundamenti loco prae oculis semper habere.

Iuris ecclesiastici particularis germaniae principia ante aliquot annos a me edita, iam denuo emendaui, atque recudi curauim. *Iuris autem eccl. Hungariae p. II.* paucis adhuc mensibus in lucem data est. *De necessitate studii iuris ecclesiastici publ.* elegantissimam praefationem conscripsit Filius meus Ios. ANT. DE RIEGGER professor iur. can. Friburg. quamque auctam, et emendatam opusculis suis inseruit. Ibi dem invenies orationem inauguralem *de Amoenitate studii iuris eccl.* cum ius ecclesiasticum in Caesar. Reg. collegio Theresiano explanare aggrederetur.

§. CLVII.

§. CLVII.

Differt a Theologia.

Cum iurisprudentia ecclesiastica *Theologia*, siue *dogmatica*, siue *moralis* commiscenda haud est. Illa enim in explicandis legibus *credendorum* versatur, ista *agenda*, et officia hominis christiani pertractat cum relatione ad forum solum internum. Ius autem nostrum in legibus et iuribus ecclesiae catholicae interpretandis, quatenus ista ad forum praecipue externum spectant occupatur.

Equidem multas quaestiones dogmaticas, et theologicas hinc inde immiscere nostris ad ius canonicum institutionibus placuit, easque et fusius aliquando explicare. Sed perditissimi seculi conditio id exigere nobis videbatur. Quantus enim est illorum numerus, qui satis se doctos, et gloriam quoque aucupari se putant, si vniuersae religioni, quam ignorabant, haecenus impudenter insultare didicerint. Omnes autem intelligunt de istis auditoribus meis, qui scientiis theologicis se dederunt, sermonem mihi nullum esse.

§. CLVIII.

In iure eccles. necessaria sunt principia.

Scientia est: habitus adserta sua demonstrandi: demonstrasse autem veritatem tum videmur, quando ea ex principiis certis, atque evidentibus nexu quodam perspicuo deducta est; quia igitur iurisprudentia ecclesiastica est scientia, dubium nullum est, quin propositiones in ea omnes, nisi imponere nobis velimus, demonstrandae sint.

Quando autem veritates in iurisprudencia ecclesiastica demonstrandas esse dico, non is mihi animus est, vt mathematicis vsitatam illam seu rigorosam demonstrationem principiis rationis lumine cognitis exigam. Hoc, qui in illis disciplinis requirunt, nae illi mihi scepticismo quam proxime esse videntur. Id vnum volo, propositionum veritatem non in auctorum ita sentientium numero sitam esse, quae scholasticorum fere methodus est, sed in principiorum, quibus innituntur, firmitate. Equidem auctoritatem omnem humanam contemnere superbum est; sed et ieiuni animi testimonium est, et nescio, an temerarii, relictis rationibus, auctoritatem vnam sequi. Hinc illa sententiarum varietas, quae opprimat magis, quam adiuuat veritatem.

§. CLIX.

Ea, quae sint inquirendum.

Hoc igitur datum nobis negotii putemus, vt quae sint ea, quibus iuris nostri prudentia innititur, principia paucis quidem, vt institutionum ratio fert, sed quantum satis esse possit, explicemus.

Ego enim ita sentio, omnibusque, qui me audiunt, auctor sum, nullam vt sibi propositionem veluti certam putent, nisi quam suis e principiis satis probaram peruiderint. Hoc si diligenter, atque accurate obseruarent omnes (et quidni facimus) incredibile dictu est, quot opiniones eliminandae sint, quae posteaquam demissae in animum sunt, et iustitiam peruertunt, et pietatem. Caueamus igitur scopulum tot infamem naufragiis, et existimemus non maius, quam rationi, quae adfertur sententiae pondus inesse.

§. CLX.

Ex varietate legum ecclesiasticarum.

Religionis naturalis praecepta immutabilia, et ordine, cognitioneque prima (sup. §. 9) ex iure naturae haurienda sunt. Leges diuinae positiuae in sacra scriptura (sup. §. 42. seq. §. 50. seq.) et traditione diuina (sup. §. 53. seq.) continentur, cuius interpretes, et testes fidissimi sunt sancti patres. Dein canones ab ecclesiastica potestate propositos in conciliis, et consentiente praesulum doctrina inveniuntur, magnaue illorum pars ab ecclesiae capite romano pontifice dependet. (sup. §. 103. seq.) Tandem quae principum auctoritate conseruandae, et promouendae religionis causa accedunt, nullatenus praemittenda esse in iure nostro aliunde constat (sup. §. 19.)

§. CLXI.

Determinantur.

Igitur haec sunt iuris ecclesiastici vniuersi principia: I.) Ius naturae, II.) sacra Scriptura. III.) Traditiones. IV.) Concilia. V.) Consensus ecclesiae extraconciliaris. VI.) Constitutiones pontificum. VII.) Scripta sanctorum patrum. VIII.) Constitutiones principum.

CAPVT II.

D E

IVRE NATVRALI.

§. CLXII.

Multae leges sunt ecclesiasticae, quae originem suam debent Juri naturali.

Innumera prope sunt in decreto GRATIANI capita, quibus moralia naturae praecepta aut exponuntur, aut eorundem praecipitur obseruatio. Quod idem videre licet in multis decretalium GREGORII IX. titulis, qui ad moralium praeceptorum doctrinam, et executionem pertinent.

Hinc est, quod legum ecclesiasticarum aliae sunt auctoritate, et origine tales, aliae autem auctoritate duntaxat, quarum proinde origo non e lege naturali petenda est. Mere ecclesiasticas, seu origini, et auctoritate tales adpellant, quas potestas ecclesiastica omnino sanxit, nec alicui alteri potestati originem suam debent, quales fere sunt, quae ad ritus exteriores pertinent, et pleraeque, quarum vis in iudiciis exercendis versatur. Quarum autem legum originem a iure naturali petere debemus, ecclesiastica vero potestas illarum vim explicauit, et addita poena obseruantiam confirmauit, eas auctoritate duntaxat, non etiam origine ecclesiasticas vocant. Cuius generis sunt, quae de pactis, de vsuris, de testamentis, de honestate clericorum leges sunt proditae.

§. CLXIII.

§. CLXIII.

*Interest autem scire, an origine sint naturales,
vel ecclesiasticae.*

Atque hoc quidem legum ecclesiasticarum discrimen non vtile modo, sed et maxime necessarium est, ad solidam multarum rerum intelligentiam, quae omnino ad iurisprudentiam ecclesiasticam pertinet. Ex hoc enim id imprimis conficitur, genus illud legum ecclesiasticarum, quas et *origine*, et *auctoritate* ecclesiasticas diximus, quia a potestate ecclesiastica omnino pendent, mutatione obnoxium esse.

Scite admodum S. LEO M. in epistola ad RUSTICVM Mathonensem episcopum; sicut inquit, *quaedam sunt, quae nulla possunt ratione conuelli, ita multa sunt, quae aut pro consideratione aetatum, aut pro necessitate rerum oporteat temperari.* Quae verba retulit GRATIANVS *Dist. XIV. can. 2.* Ista enim leges solui, relaxari, temperari, abrogari saepissime contingit, et vt S. AVGVST. *l. IX. col. 98. lib. II. de Baptis. cap. 3.* loquitur: *quoties ex ipsis rerum experimentis demonstratur, quod prius erat obscurum; quoties depromitur, quod latebat; quoties aperitur, quod conducibilius est ecclesiae; tunc cum sancta humilitate, cum pace catholica, cum charitate, absque villo superbiae typho, absque vlla inflata ceruice arrogantiae, absque vlla contentione liuidae inuidiae commutatur in melius.* Neque enim debet - vt scribit INNOCENTIVS III. in cap. 8. de consang. et affinit. reprehensibile iudicari, si secundum varietatem temporum, statuta quandoque varientur humana. Et vt BONIF. VIII. in c. 24. de sent. excomm. in 6. loquitur saepe alma mater ecclesia nonnulla rationabiliter ordinat, et consulte, quae suadente subiectorum utilitate postmodum consultius, ac rationabilis revocat. Sed in hac mutandi leges ecclesiasticas potestate ita versandum est, vt ea non abu-

abutamur. Sicuti publice expedit, inquit CONCIL. TRIDENT. Sess. XXV. cap. 18. *dereform. legis vinculum quandoque relaxare, vt plenius euenientibus casibus, et necessitatibus pro communi utilitate satisfaciat, si frequentius legem soluere exemplo potius: quam certo personarum rerumque delectu petentibus indulgere, nil aliud est, quam unicuique ad leges transgrediendas adiutum aperire.*

§. CLXIV.

Origine naturales immutari nequeunt.

Sed quae ad alterum illud genus spectant, nimirum, quae auctoritate ecclesiasticae sunt, origine autem naturales, quia ius naturae immutabile est, et leges ipsas, pro qua parte naturales sunt, stabiles esse, atque immutabiles oportet, quae adeo neque aliis legibus abrogari, neque vlla tolli consuetudine possunt.

Nam vt scribit S. AVGVST. t. I. col. 93. lib. III. confess. c. 8. *Flagitia, quae sunt contra naturam, ubique ac semper detestanda, atque punienda sunt, quae si omnes gentes facerent, eodem cr minis reatu diuina lege tenerentur. Quare nemo se his legibus solum opinetur, quae a iure naturali profiscuntur, etsi poenae humana potestate adiectae sibi remissionem fieri contigerit. Sanctio enim ab humano pendens arbitrio, remitti potest, obligatio non potest, quae est ex naturali iure. Pulchre cumpromis CICERO lib. III. de republ. ap. LACTANTIUM lib. VI. Diuin. inst. cap. 8. Est quidem vera lex, recta ratio, naturae congruens, diffusa in omnes, constans, sempiterna, quae vocet ad officium iubendo, vetando a fraude deterreat, quae tamen neque probos frustra iubet, aut vetat, nec improbos iubendo, aut vetando monet. Huic legi nec abrogari fas est, neque derogari ex hac aliquid licet, neque tota abrogari potest. Nec vero aut per senatum, aut per populum solui, hac lege possu-*

possumus. Neque est quaerendus explanator, aut interpres eius alius. Nec erit alia lex Romae, alia Athenis, alia nunc, alia posthac, sed et omnes gentes, et omni tempore una lex et sempiterna, et immutabilis continebit, unusquisque erit communis quasi magister, et imperator omnium DEVS, ille legis huius inuentor, disceptator, lator, cui, qui non parebit, ipse se fugit, ac naturam hominis adspernabitur, hoc ipso licet maximas poenas, etiamsi cetera supplicia, quae putantur effugerit.

§ CLXV.

Vsus iurisprudentiae naturalis magis explanatur.

Haec vniuersim dicta sunt. Enimuero iuuerit singulas iurisprudentiae nostrae partes diligentius expendere, atque usum scientiae legum naturalium singulatim, sed pro institutioni ratione breuiter indicare.

Nam argumentum hoc pro dignitate tractare, etsi vtilissimum, ab hoc tamen opere alienum, in quo prima iuris ecclesiastici elementa tradere constitui. Vniuersalis certe haec ecclesiastica iurisprudentia perpetuo coniungenda est in explicandis singulis iuris ecclesiastici materiis. Operae pretium esset, vt catholicorum doctorum aliquis ex instituto hoc argumentum exequeretur, in quo omnia iuris ecclesiastici capita ex solis, ac veris iuris naturae principiis etiam iis, quae facto quodam posito locum habent, elaborentur; quae sane opera ad interpretandum ius ecclesiasticum positum istud insignem adferret utilitatem. Nobis in hoc capite propositum est, specimen duntaxat aliquod eius commentationis dare suffecturum tamen, nisi mea me fallit opinio, ad id, vt intelligant homines minus aequa de iure naturae imbuti sententia, nihil adcurata, et
soli.

solida illius intelligentia esse posse vtilius, nihil ad firmandam veritatem validius.

§. CLXVI.

Quibus modis societas ecclesiastica a civili differat?

Ecclesia atque respublica duae sunt hominum societates adeo ad communem felicitatem necessariae, vt sine huius iactura illis carere genus humanum nequeat. Quare nihil mirum est, nullam paene existere in orbe vniuerso hominum multitudinem sine consociatione civili, sine religione. Id quod tamen non impedit, quo minus *origine, interna constitutione*, atque *sine* a se mirum quantum differant.

Quaecunque ad veritatem proprius accedere existimetur, tot inter, et tam varias eruditorum de *origine* ciuitatum sententias: illud tamen omnino indubium est, sine facto humano interueniente ciuitates non constitui: contra autem ecclesiae initia multo fuisse augustiora, vtpote quae a Christo generis humani redemptore sine vilo facto immediate profecta, et per viros ab eo missos ad nos vsque propagata est. Quod ad *internam ecclesiae constitutionem* pertinet; quamuis in eo cum omni inaequali societate, ac proinde etiam ciuitate conueniat, vt ordine constet imperantium, et parentium, existimo tamen vehementer falli omnes, quicumque solennes illas rerum publicarum formas in ecclesiam transferre, et ex iis modum regendae ecclesiae deriuare nituntur. *Finis* denique ciuitatum non alius est, quam felicitas externa; at in religione, in ecclesiastica societate salus internae animae, atque aeternae quaeritur felicitas, etiam reiectis his vitae praesentis modis.

§. CLXVII.

§. CLXVII.

Societatis ciuilis interest religionem custodiri.

Tantum vero abest, vt propter hoc societatum istarum discrimen pugna aliqua iure statui possit, ut etiam inter se amicissime conspirent. Quemadmodum enim nulla est pars ciuilis maiestatis, quam auctoritate sua religio non confirmet, ita non vltima curarum ciuilis imperii religionis tutela sit oportet.

Si in originem malorum, quae vitam ciuilem non raro infelicem reddunt, inquirere ferret animus, non esset difficile ostendere, quod pleraque eorum a prauis hominum cupiditatibus, sui amore, alienae rei auditate profluant. Ecquid autem est vitiorum omnium, cuius turpitudinem vera religio non persequatur? Haec enim docet coercere libidinem, fugere inimicitias, abhorre ab inuidia, odio, aliisque humanae corruptionis monstris. Sane haec natura, ac vis propria religionis est, vt homines placidos, obsequii amantes, patriae studiosos, iuris, et aequi retinentes efficiat. Beatam vero rempublicam, cuius ciues ad talem se viuendi normam componunt. Quae quum ita sint, nihil sane impedit, quin vnus atque idem homo sacrae simul ac ciuilis societatis membrum esse possit, ita vt vtriusque status obligationibus exacte satisfaciat. Ciuis, et christiani officia sibi aduersa nec sunt, nec si recte consideres, esse possunt; ab eodem enim auctore rerum omnium Deo proficiuntur.

§. CLXVIII.

*Religio christiana Imperium ciuile nec tollit,
nec minuit.*

Quare alienus a ratione est error, non eorum modo, qui ob praetensam nescio quam christianam libertatem imperium omne ciuile eliminandum olim contendebant, sed et illorum, qui religione christiana, vel imminui quidquam de iure maiestatis falsa opinione sibi persuadent.

Qui christianam libertatem iactant, et ob eam potestatem ciuilem omnem a se amoliri conantur, ii viderint, quomodo satisfaciant doctrinae apostoli, qua necesse esse ait, vt *subiecti simus non propter iram tantum, sed etiam propter conscientiam ad Rom. XIII. 5.* Deinde qua ratione ei, cui munus imperantis gerendum commissum est, ea diminui iura possunt, sine quibus nec tueri dignitatem suam, nec officio suo, vt par est, satisfacere potest? Quae autem ea iura sint, nunc quidem non inquiri, id satis est, religionem imperio aduersam esse non posse.

§. CLXIX.

Fides imperio ciuili subiecta non est.

Ex eo, quod alium finem esse reipublicae, alium ecclesiae docuimus, iam omnes facile mihi consensuros esse plane confido, religionem, atque adeo ecclesiam per se ab imperio ciuili liberam, nec in his, quae ad fidem pertinent, ei subiectam esse.

Nihil potest in fidem admitti, nisi quod Deus veluti credendum reuelauit; quare ciues, cum in eam
se

se societatem dederunt, religionem, et fidem voluntati principum, neque submisisse censendi sunt; neque etiam, si voluissent, submittere potuerunt: quae enim haec renunciatio est monstro similis, credere ex beneplacito alterius, non quemadmodum reuelauit Deus? colere supremum Numen, non perfectionibus eius conuenienter, sed vt visum fuerit ei, qui imperium tenet. Teneamus igitur liberam suis in negotiis ecclesiasticis ab imperio ciuili esse ecclesiam.

§. CLXX.

Imperium ciuile iuribus ecclesiae non aduersatur.

Ex quo consequens est, vt quemadmodum supra docuimus, ecclesiam de iuribus maiestatis ciuilis nihil detrahere, ita nunc vicissim imperium ciuile iuribus ecclesiae aduerari non posse fateamur.

Operae pretium fuerit veritatem hanc per summa quaedam capita illustrare. Reipublicae non est tanta potestas, vt prohibere valeat, ne ciues eum celebrent cultum, quem aeternae salutis causa praestandum esse Deus praecipit. Neque vero hoc quidquam iuribus reipublicae derogat. Non potest vetitia a Deo iubere, prohibere praecepta. Hinc est, quod apostoli nulla habita prohibitionum ratione, euangelium Christi strenue praedicarent. Atque hinc quoque hodie verbi diuini praedicatio et sacramentorum praestatio inhiberi non possunt, veluti media procurandae salutis aeternae a Deo instituta. Quod de mediis diximus, idem de forma quoque intelligendum est, secundum quam, si iis vtamur, gratiam nobis diuinam conciliant. Quare nihil innouandum in forma baptismi. Pari ratione ordo ministrorum ecclesiae a Deo institutus partes officii diuini singulis a Deo assignatae imperio humano exemptae sunt, nec a reipublica

tolli possunt, aut vicissitudinem pati. Idem denique iudicium esto de ecclesiastica disciplina, quae ut talis reipublicae noxia censi non potest; ad nihil enim aliud tendit, quam ad probitatem morum inducendam, & religionis externae quemdam splendorem. Ad quem sine dubio quoque pertinet curare, ut debitus honor ministris ecclesiae constet: necessarii illis suppeditentur sumtus ad cultum externum decore peragendum: ubique enim paupertas iacet, quanta demumcunque virtute praedita. Haec illustrandi causa scripta sunt.

§. CLXXI.

Ecclesiasticae potestatis quantitas ex fine metienda est.

Quanta ordinis in ecclesia imperantis sit potestas, ex fine eius demetiendum est. Nemo sibi eam adrogare, nisi legitime electus potest. In qua quidem electione populi fidelis consensionem non omnino negligendam esse, rationi consentaneum est.

Observandum tamen est, congruentiam quandam duntaxat me tueri consensus populi fidelis in electione, non necessitatem. Non omnia, quae recte fieri possunt, necessario etiam facienda sunt. Non est facile alia aliqua ecclesiasticae disciplinae pars, quae tantis fuerat obnoxia mutationibus, ac haec ipsa, de qua modo sermo est, ministrorum, electio. Lex divina positiva ea dere specialis nulla exstat. Apostolos ubique in ecclesiis a se constitutis ordinasse viros ad munus hoc sacrum gerendum idoneos ex variis novi testamenti locis constat; at quam in eligendo rationem secuti sint, nemo facile determinabit. Post obitum apostolorum populo christiano suas in eligendo fuisse partes, ex monumentis ecclesiasticis a multis inuicte demonstratum est, hoc iure ecclesiae primorum seculorum

rum diu vſa, quod tamen ſecutis ſeculis reſtringi coepit. IVSTINIANI ſane aevo inferior plebs ab electionibus excluſa eſt. *Nou. XXIII. cap. I. et nou. CXXXVII. cap. 2.* In ditionibus per gentium incurſiones ab imperio romano auulſis imperantes in electionum eccleſiaſticarum ſocietatem venerunt. Ex qua conſecutae ſunt diſſenſiones illae de inueſtitura epiſcoporum per baculum, et annulum compoſitae per transactionem, donec FRIDERICVS II. per auream bullam egreſſem in germania electiones Praelatorum libere, et canonice fieri praecepit, qui modus in concordatis nationis germanicae confirmatus eſt.

§. CLXXII.

Quibus inſtructum dotibus oporteat doctorem eccleſiae.

Quibus autem animi dotibus inſtructum eſſe oporteat eum, qui docendo populo fideli praeficitur, quamquam naturali ratione paene adſequi eas poſſimus, non tamen aliunde melius intelligere poſſimus, quam e doctrina PAVLI, quam hoc loco integram referre operae pretium eſt.

I. ad Tim. III. 2. ſeq. oportet ergo, inquit, epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, vnius vxoris virum, ſobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hoſpitalem, doctorem non vinolentum, non percuſſorem, ſed modicum, non litigioſum, non cupidum; ſed domui ſuae bene praepoſitum, filios habentem ſubditos cum omni caſtitate. Si quis autem domui ſuae praeeſſe nescit, quomodo eccleſiae Dei diligentiam habebit? Non Neophytum: ne in ſuperbiam elatus in iudicium incidat diaboli. Oportet autem illum et teſtimonium habere bonum ab iis, qui foris ſunt, vt non in opprobrium incidat, et in laqueum diaboli. Diaconos ſimiliter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum ſectantes:

habentes myſterium fidei in conſcientia pura. Eſi autem probentur primum, et ſic miniſtrent, nullum crimen habentes. Mulieres ſimiliter pudicas, non detrahentes, ſobrias, fideles in omnibus. His de cauſis multa clericis interdiciuntur, quae aliis licita habentur, de quibus ad tit. de vita, et honeſt. cler. dicemus.

§. CLXXIII.

Regula generalis circa cultum Dei externum.

De cultu religioſo, qui etiam rei eccleſiaſticae adpellatione latius accepta continetur, ſup. §. 12. a nobis expoſitum eſt. Vnam, quod ad cultum Dei externum ſpectat, praeterire regulam non poſſum rationis rectae decreto firmiſſimam, qua tradi ſolet: *Omnes, et ſolas illas actiones in cultu Dei externo admittendas eſſe, quae vel ex ratione, vel ex reuelatione ſuae ſcripta, ſuae tradita hauriri, atque intelligi poſſunt.*

Siquidem inſtituti id pateretur ratio, poſſem ſane infinitis iſtud exemplis, iisque luculentis ſimul, atque ad hanc rem quam aptiſſimis commonſtrare. Imaginum quippe et ſacrorum rituum uſus, ſi ad hoc principium exigatur, quid habet, quod leues animi fugillent? Qui in Miſſae ſacrificio adhibentur ritus: quam pulchre ob oculos ponunt grande illud myſterium! quam blando dolore pias mentes adſcit tanti amoris recordatio! quanta ſpe reſcicit bonitas infinita Numinis mortem ſubeuntis ignominiae, ut tunc erant tempora, pleniffimam, ut nos patri ſuo coeleſti placaret, et gratioſos redderet! quantum habet momenti ad excitandos ſuauiores illos animi adfectus, vel ſola cruci adfixi imago ob oculos poſita! quam ſalutari horrore concutit diuina iuſtitia eodem illo ſpecimine expreſſi.

pressi. Quare non video, quid sibi velit BOEHMERVS in iure ecclesiastico protest. lib. V. tit. V. §. 3. quando scribit: *Imaginum venerationem non aliunde, quam ex superstitione coeca natam. Ut autem venerationem imaginum, quam ecclesia catholica eis tribuit, recte intelligamus, iuuerit adscribere locum elegantissimum ex epistol. GREGORII P. de sacris imaginibus ad LEONEM ISAVRVVM IMP. quae est apud HARDVIN. tom. IV. in princ. Ita autem pontifex: scripsisti autem, inquit. non esse manufacta veneranda, nec ullam effigiem ad similitudinem efficiam sicut dixit Deus, neque in coelo, neque in terra. At demonstra mihi, quis tradiderit, veneranda et adoranda esse manufacta, tum ego Dei esse mandatum fatebor? Quare a vero tanquam imperator, et caput christianorum sapientes non percontatus es, qui experientia pollent, et ab ipsis edoceri potuisses, propter quae manufacta Deus haec dixerit. Explicat deinde Papa praeceptum illud diuinum, mox subiicit: Et dicit nos lapides, et parietes, ac tabellas adorare. Non ita est, ut dicis, imperator! sed ut memoria nostra excitetur, ut custodia, et imperita crassa-que mens nostra erigatur, et in altum prouehatur per eos, quorum haec nomina, et quorum adpellationes, et quorum haec sunt imagines, et non tanquam Deos, ut tu inquis, absit, non enim spem in illis habemus. Ac si quidem imago sit Domini dicimus: Domine Iesu Christe fili Dei, succurre, et salva nos. Sin autem sanctae matris eius: dicimus sancta Dei genitrix Domini Mater intercede apud filium tuum verum Deum nostrum, ut saluas faciat animas nostras. Haec ecclesiae catholicae de cultu imaginum doctrina est, quam velim, ut aduersarii pacato animo excipiant. Quae certo, nisi recta erret ratio, erronea esse non potest.*

§. CLXXIV.

Veritas religionis cuique defendenda.

Vera religio non nisi vna esse potest. Necessesse itaque est, alteram dissentientium partem aut in errore versari, aut certe propius ab illo abesse. Quamobrem danda praecipue opera est, ut illi, qui se tenere veritatem sciunt, hanc non patiantur indefensam,

Quemadmodum enim omnes trahimur, et ducimur ad cognitionis, et scientiae cupiditatem: in qua excellere pulchrum putamus: labi autem, errare, nescire, decipi, malum et turpe ducimus Cic. de offic. lib. I. §. 6. ita non minori cupiditate ducimur ad defendendam veritatem, eamque deferere non minus malum, atque turpe putamus. Quare non contemnendus est, imo laudandus pro religione zelus, modo is ita comparatus sit, ut religioni, et iustitiae, et humanitati conformis non suam, sed aliorum veram felicitatem intendat.

§. CLXXV.

Tolerantia tamen religionis diuersae non est omnino iniusta.

Id dubio caret, meliorem fore christianorum conditionem, si inter eos ea floreret sententiarum circa mores, et fidem consensio, quam Christus, et apostoli diuinam amplectentibus religionem tantopere commendant; atque ideo curam omnem, atque cogitationem nostram omnium eo dirigendas esse, ut studiosi eius simus unitatis, quam ad sanctissima christianae religionis officia pertinere nemo
igno-

ignorat: sunt tamen multae ex natura religionis ipsius, et humanae voluntatis indole petendae rationes, quae tolerantiae religionum suis circumscriptae limitibus iustitiam satis certam reddunt.

Docet nos ratio, atque etiam experientia ipsa testatur, quiete et tranquille vivere posse in vna eademque republica, qui diuersas tamen circa nonnulla doctrinae coelestis capita fouent opiniones: neque tamen, vt recte monet RYDDAEVS in theol. moral. part. II. cap. III. sect. VII. §. 21. in not. tolerantiae limites vltra quam par est extendendi. Tolerandi sunt dissentientes, ita tamen vt veritati nullum inde creetur periculum, et qui nostrae curiae concreditum sunt, in discrimen amittendae salutis aeternae non coniciantur. Tolerandi sunt, non tamen statim facultas impune, et pro lubitu errores disseminandi, et alios seducendi illis est concedenda. Tolerandi sunt, simul tamen in viam veritatis ea, qua decet, ratione reuocandi. Paucis: tolerantia non debet excludere curam conseruandi, propagandique veram religionem. Inprimis autem commendari meretur CEL. BARTHEL. opp. recent. part. II. cap. VI. Hinc autem perspicuum est: tolerandos non esse, qui fouent doctrinas morum honestati, ordinationibus ciuilibus, paci, et tranquillitati publicae noxias. Quo in genere sunt Athei: ita recte WOLFFIUS In den vernünftigen Gedanken von dem gesellschaftlichen Leben der Menschen §. 368. Weil ein Atheist, inquit, läugnet, daß Gott, oder die Vorsehung Gottes sey, so hält er auch die Religion für nichts, da man nun aber über die Religion mit allem Ernst halten soll, so kann man auch die Atheisten die sich bloß geben, im gemeinen Wesen nicht dulden. De Deistis, vniuersariis, irreligionariis idem ferendum esse iudicium res ipsa docet. Deinde haruspices veneficos ad tolerandorum numerum minime pertinere nulla indiget probatione. Distinguendos etiam iudico indige nas ab aduenis, fideles ab infidelibus,

bus, paucosa multitudine dissentientium; de quibus vt ne longior sim, in praelectionibus quaedam dicemus.

§. CLXXVI.

Quid religio adprobata, tolerata, reprobata.

Hoc respectu triplex in republica distinguere religio potest, *adprobata, tolerata, et reprobata*. Quamquam enim vera religio ad sui subsistentiam publica principum approbatione non indiget, tamen ratione effectuum iuris, quo ecclesia gaudet in ciuitate discrimen istud negligendum non fuit.

Reprobatam ciuilitate religionem eam voco, quae introducit in republica inuito eo, qui imperium summum tenet, atque renitente. Exemplum praebent christiani trium primorum seculorum, dum gentiles imperatores supremam obtinerent potestatem. Ecclesia quamdiu hoc in statu est, nullo fruitur communi iure ciuium, quorum in numero non habentur eidem addicti. *Toleratae* religionis duae sunt species eius, quae *gratiosa*, et quae *necessaria* gaudet tolerantia. Huius iura ex *transactione* petenda sunt sancte vtique, et inuiolate seruanda: illius exercitium valde solet esse restrictum, et priuatos saltem intra parietes concessum. Iuris tamen tutela non omnino destituitur. At his omnibus gaudet *adprobata*, quae publicae reipublicae approbatione sustinetur. Haec publico vtitur, liberoque exercitio, gaudet iuribus omnibus, quae aliis personis in republica competunt, imo, et priuilegiis, immunitatibus, quae aliis facile concedi non solent. Atque hinc, vt hoc obiter moneam, intelligi potest, quem usum ciuilem *libri Symbolici* habeant, qua de re alibi plura.

§. CLXXVII.

§. CLXXVII.

Exemptio clericorum omnimoda non est iuris naturalis.

Quamquam porro publicos ecclesiae ministros debita persequendos esse veneratione, ratio ipsa praecipiat, id tamen ex ea nequidquam elicere nituntur nonnulli, ut ordinem hunc omnino imperio civili subducant, etiam iis in negotiis, quae ad ecclesiam referri nullo modo possunt.

Non examinabo nunc textus sacrae scripturae, et iuris canonici, quos ad stabiliendam opinionem suam obtorto, ut dicitur, collo trahunt. Neque veritatem positionis magno nunc adparatu demonstrare adlaborabo, vnam eam naturalem rationem examinare, nunc operae pretium fuit, qua aduersae sententiae patroni probare conantur ordinis sacri omnimodam exemptionem. Ita autem P. ODDO SCHARZ lib. II. decret. tit. II. §. VII. num. 47. *Perspicuum est, inquit, quod nulla potestas, vel iurisdictio possit ferri propria virtute extra limites, et genus sui obiecti, sic oculus non potest ferri ad perspicendum sonum, nec auditus ad colorem, quia haec sunt obiecta extra genus, et sphaeram talium potentiarum, ergo etiam potestas, et iurisdictio laica, utpote respiciens finem temporalem, et pro obiecto habens personas proximas, res temporales, et politicas, non potest se extendere ad personas ecclesiasticas, perinde ac visus non potest percipere sonum, eo quod sit extra eius obiectum.* Aliquoties miratus sum potuisse viros alias non indoctos sibi persuadere, ut huic argumento aliquid inesse ponderis existimarent. Nam ut hoc primo loco aduertam, totam vim eius sitam esse in supposita eius veritate, quam tamen probandam sumunt, scilicet *personas ecclesiasticas non esse obiectum, ut ille ait, iurisditionis civilis.* Nam nisi ita sit, non video, quam vim paritas ab oculo ducta habere queat.

De-

Deinde quis ferat argumentum a potentia physica ad moralem potestatem ductum? Denique quando auctor negare non potest, res temporales laicorum imperio civili subiectas esse, negare utique non potest, etiam clericos eidem subesse intuitu rerum temporalium, quarum ratione, ut clerici respici non possunt, clericus est, quamdiu ea peragit, quae ex clericali statu fluunt. In ceteris communi totius populi iure utitur, nisi privilegio se munitum ostendere valeat. De quo alias copiosius agemus.

§. CLXXVIII.

Immunitas localis non est iuris naturalis.

Quemadmodum rationi locum sacris peragendis destinatum a commercio humano separatum esse consentaneum est; ita nisi rationem secum ipsa pugnare volumus, fatendum est, religionem eius loci nihil impedire, quo minus in eo peragi eae possint actiones, quas expediri exigit reipublicae necessitas.

Eadem enim recta ratio, quae locis sacris reuerentiam praestare docet, rempublicam negat esse negligendam. Quemadmodum religio ipsa tota, ita haec eius pars exterior de iure civilis maiestatis derogare nihil potest. Quare adsentior plane illis, qui *immunitatis* illius, quam *localem* dicimus, seu *asylum* solitum ex ratione fundamentum reperriri posse negant. Et sane, ait, VAN ESPEN in *dissert. de asylo templ. cap. I. §. 5.* Quandoquidem Deus principem ministrum constituerit in ira ei, qui male agit, atque hunc in finem scilicet ad punitionem malorum gladium eum portare iusserit, hanc in principe auctoritatem nec per templorum, aliorumque locorum ad diuinum cultum dedicatarum exstructionem; aut per episcoporum intercessionem tollere, aut vel in minimo minuire, aut labefactare intendit, sed

integram conservatam voluit, ut ea princeps utatur, et gladio suo materiali in malefactores animaduertat, prout tranquillitas reipublicae, et pacis conseruatio, et bonum religionis exigere iudicauerit.

§. CLXXIX.

Immunitas realis quatenus fit iuris naturalis.

Cultus religionis christianae externus indiget aliquo rerum temporalium adparatu ad ministerium sacrum obeundum, sustentationemque ministrorum. Haecenus earum usu ecclesiae interdici nefas est. At illud nimium est, imperio ciuili res ad ecclesiam personasque ecclesiasticas, vtrumque pertinentes, plane subtrahere.

Hinc quid de iure decimarum dicendum sit, iudicari potest. Quodsi enim decimarum nomine intelligantur generatim subsidia ad sustentationem clericorum necessaria, quae frequens huius vocis est significatio, nemo negauerit, naturalis istud, et diuini iuris esse, ut necessaria sacro huic ordini vitae subsidia impertiamur. Quoniam autem hoc multis fieri modis potest, decimas tum tantum iuris esse diuini dicemus, quando in genere pro congrua sustentatione accipiuntur. Enim vero si decimae sumantur proprie, nondum me fateor capere, quomodo ex iurisprudentiae naturalis principiis decimarum praestandarum obligatio probari queat. De quo alibi.

CAPVT III.

DE

SACRA SCRIPTVRA.

§. CLXXX.

Sacra scriptura.

Scripta, quae religionis reuelatae originem, progressum, et doctrinam complectuntur, atque ab hominibus *sapientibus, prophetis, et apostolis Spiritu S. inspiratis* II. PETRI I. 21. ad perpetuam generis humani memoriam, multiplicemque instructionem, et imitationem speciali Dei nutu, et voluntate concinnata sunt, volumen istud diuinum absoluunt, quod variis quidem nominibus, per excellentiam vero SCRIPTVRA adpellari consuevit. ACT. APOST. VIII. 32. ad GALAT. IV. 30.

Non raro in numero plurali occurrit nomen *scripturarum* MATTH. XXI. 42. XXII. 29. IOAN. V. 39. Item sacrarum literarum II. ad TIMOTH. III. 15. Sicut nempe verbum regis scriptum regia epistola, regiae literae, bibliorum adpellatio rursus per eminentiam scripturae tribuitur. Biblia enim a graeco *βιβλιον* libros denotant. Denique vocatur etiam *testamentum* ad HEBR. XV. 15. 16. et ad GALAT. IV. 24. SACER CODEX *epistola omnipotentis Dei ad suam creaturam* a GREGORIO M. I. IV. ep. ad Theodorum medicum.

§. CLXXXI.

§. CLXXXI.

Definitur.

Est igitur SACRA SCRIPTURA *verbum Dei ab hominibus adflante spiritu scriptum, ecclesiae iudicio determinatum, primum, ac fundamentale credendorum, et agendorum principium continens.*

Quo in sensu accipienda sit librorum diuinorum *inspiratio*, acriter olim inter theologos disputatum est; vid. TOURNELLIVS *de controuers. ort. inter doctores Louaniens. et duacens. et patres S. I. T. I. de Deo quaest. IV. de loc. theol.* et ad hanc vsque diem disputari videas: sunt, qui non *reuelationem* quidem (nam *reuelationem, inspirationem, adfistentiam* distinguunt acutiores) sed *inspirationem* non ad rem modo, sed et ad *singulas propositiones*, imo *verba ipsa et syllabas* pertinere existimant. Alii minus rigidi sacrae scripturae satis consultum existimant, etsi leuiora isthaec hominum industriae adscribantur, modo eam his demus Dei adfistentiam, vt errore labi non potuerint in iis, quae ad dogmata et mores pertinent. Vtriusque sententiae argumenta passim exhibent theologorum libri, quos hac in re consulere oportet.

§. CLXXXII.

Duplex eius instrumentum.

Duplex est sacrae illius scripturae pars, quarum altera *vetus, nouum* altera FOEDVS continetur. Nimirum DEVM semel, atque iterum cum humano genere foedus pepigisse, diuina auctoritate constat.

Primum cum Abrahamo, eiusque posteris A. M. 2104. quo circumcisione in signum foederis obsignatos
sibi

fibi coniunxit GENES- XVII. 1. *seqq.* Quod firmavit ad radices montis HOREB, etiam SINAI dicti in deserto SINAI A. M. 2513. EXODI XIX. DEUTER. IV. Alterum in sublimiore illa mortalium reparatione a CHRISTO in crucis ligno facta, quod omnibus per orbem gentibus baptismo initiatis commune esse voluit diuinus testator. Ex quo S. SCRIPTURAE in *vetus et nouum testamentum* profecta est diuissio.

§. CLXXXIII.

Extiterunt sacrae scripturae corruptores.

Non defuere primis ecclesiae seculis, qui quosdam huius S. scripturae libros vel penitus reiicere, vel adulterinos pro genuinis supponere, aut hos saltem deprauare, interpolare, et mutilare, qua dolo, qua simplicitate inducti attentarunt. Quin ea aetate nec sanctis patribus, nec conciliis particularibus de sacrorum librorum numero, et auctoritate eadem haesit sententia.

Impiam veterum haereticorum audaciam in corrumpe-
pendis sacris codicibus tam firmis, atque apertis
testimoniis demonstravit vir doctissimus BARTHO-
LOMAEVS GERMON in suo libello *de veter haeret.
eccles. cod. corruptoribus c. I. seqq.* vt iam de ea
dubitare prudenti non liceat. Non video autem,
quomodo inde eruditissimus CONSTANTIVS in *vind.
vet. cod.* pag. 47. pyrrhonismum in religionem
ab eo inuehi contendat, qui sacrilegii haereticos
reos facit. Quin potius ad laudem id pertinere
ecclesiae putamus. Sed hoc argumentum diligen-
ter exsecutus est *cit. GERMON. P. II. tota.*

§. CLXXXIV.

§. CLXXXIV.

Quare iudice opus est.

In hac ergo rerum istarum ambiguitate iudice opus erat, qui auctoritate infallibili vniuersis, et singulis vtriusque foederis libris diuinos suos natales adfereret, eosque decretoria sententia contra quoscunque stabiliret, atque hoc modo fideles certos redderet; quos codices pro diuinitus inspiratis sequi possent, et deberent.

§. CLXXXV.

Qui alius esse non potest praeter ecclesiam infallibilem.

Iudicium hoc prouidentissimus fundator ecclesiae suae fallere, et falli nesciae, reipublicae omnium perfectissimae, et ordinatissimae commisit, et pro infinita sua sapientia, ne in necessariis defecisse videretur ad euitandam perpetuam, et ineuitabilem confusionem alias orituram, committere debuit, quia ipse huius rei nihil definire voluit. Illius enim est in quolibet regno, adeoque et multo magis in hoc sacro, libros legales probare, interpretari, alios reprobare, cuius est *leges* condere, quod postremum ecclesiae competere fide diuina scimus.

§. CLXXXVI.

Diuisio librorum S. scripturae.

Iam ad diuisionem librorum vtriusque testamenti progrediamur. Prima ea est, quae,
Instit. Iurispr. eccl. P. I. L. vt

vt mihi quidem videtur, ad memoriam adiuuandam pertinet, *partitio*, qua in *legales*, qui legum diuinarum promulgationem nobis exhibent, *historicos*, quibus rerum gestarum memoria continetur, *sapientiae*, qui vera sapientiae praecepta explicant, et *propheticos*, qui futura praenunciant, distribui solent.

Ad primam classem pertinent GENESIS, EXODVS, LEVITICVS, NUMERI, DEUTERONOMIVM, et libri quatuor EVANGELIORVM. Ad alteram IOSVE, IUDICVM, RVTH, libri REGVM, duo PARALIPOMENON, duo ESDRAE, IOB, duo MACHAB. et ACTVS APOSTOLORVM — Tertiū generis sunt PROVERBIA, ECCLESIASTES, CANTICA, SAPIENTIA, ECCLESIASTICVS, EPISTOLAE PAULI, IOANNIS, PETRI, IACOBI et IYDAE. Ad quartum denique genus referuntur: Octodecim libri PROPHETARVM, et APOCALYPSIS IOANN. V. INTRODVCT. NOST. ad ius eccles. diff. de S. Scriptura §. 18. et canon librorum vet. et nou. testam. in duabus tabulis exhibitus, ad finem cit. diff. nost.

§. CLXXXVII.

Alia diuisio.

Magis digna animaduersione est altera illa sacrorum librorum diuisio, qua alii statuuntur *canonici*, alii *non canonici*. Illi sunt, qui ab ecclesia in canonem relati sunt: hi autem, qui ab ea aut omnino reiecti, aut saltem *canonicis* non sunt adscripti. Porro canonicos distribuunt in *proto-canonicos*, qui citra ullam controuersiam semper, et vbique pro diuinis recepti sunt: et *deutero-canonicos*, de quorum diuina origine aliquando dubitatum esse

esse constat. Denique eos, quos diximus non *canonicos*, in *apocryphos*, et *dubios* partiuntur.

Apocryphi, quamvis huius vocis non vna est significatio, ex communi paene usu loquendi adpellantur illi, qui auctori, cuius esse dicuntur, falso suppositi sunt, et ab ecclesia penitus repudiantur. Ex hoc genere sunt euangelia secundum aegyptios; et secundum hebraeos, proto-euangelium S. IOANNIS, reuelationes S. PAULI, alia. vid. NAT. ALEXAND. *hist. eccl. tom. III. sec. I. art. 2. §. 6.* *Dubios* vocamus, qui genuini sint, nec ne, ad hanc diem ambigitur, quales sunt *tertius*, & *quartus* ESDRAE, item *tertius*, et *quartus* MACHABAEORVM, vid. vir doctiss. GREGORIUS ZALLWEIN *tom. I. app. quaest. c. I. §. 4. p. m. 116.* — Quid autem in tanta varietate christianus faciat? audiamus S. AUGUSTINUM *tom. III. col. 23. lib. II. de doctr. christ. c. 8.* In canonicis scripturis, inquit, *e. electiarum catholicarum quamplurimum auctoritatem sequuntur*, ut eas, quae ab omnibus accipiuntur et *lectis catholicis* praeponat eis, quas quaedam non accipiunt. In *eis* vero, quae non accipiuntur ab omnibus, praeponat eas, quas plures, grauiioresque accipiunt.

§. CLXXXVIII.

Canon librorum vtriusque testamenti.

In canone hebraeorum, si auctoritatem patrum sequimur, libri *duo* et *viginti* continebantur, quamquam alii alios in eo collocandos censeant. Contra ea patres concilii tridentini in *canone* abs se edito libros numerant vniuersum *septuaginta duos*: noui testamenti *viginti* et *septem*, veteris *quinque* et *quadraginta*. Quem licet non exacte confectum contendant nostrae aetatis sectarii, iam

primis seculis in ecclesia obtinuiffe grauiffima veterum auctoritate constat.

Sane eosdem libros, quos recenset CONCIL. TRID. sess. IV. CONCILIVM CARTHAGINENSE III. A. 397. can. 47. ap. HARDVIN. tom. I. col. 968. Ac praeter S. AVGVSTINVM lib. II. de doctr. christ. c. 8. etiam INNOCENTIVS I. A. 405. veteri inhaerens traditioni comprobavit in epist. ad EVSEBIVM apud CONSTANT. in epist. roman. pontif. col. 789. Quibus omnibus accessit GELASIVS in concilio romano I. ab LXX. episcopis celebrato A. 494. ap. HARDVIN. tom. II. col. 937. vid. etiam GRATIANVS dist. XV. can. 3. et demum EVGENIVS IV. mox a concilio florentino in decreto pro Iacobinis ap. HARDVINVM tom. IX. col. 1021. Qui vberiore harum rerum illustrationem desiderat, adire potest DUPIN. dissert. praelim. nou. bibl. aut eccles. NAT. ALEXAND. hist. eccles. tom. III. sec. I. et traité historique du canon des livres de la Sainte écriture par le P. JEAN. MATTIANAY Paris 1703. 8.

§. CLXXXIX.

Quo idiomate scripti sint libri sacri?

Quo primum idiomate scripti sint libri veteris, et noui testamenti, quaeri solet, non conuenit inter omnes. Illud videtur ad veritatem proxime accedere, libros *veteris testamenti*, si nonnullos excipias, hebraice, *noui* autem graece, dempto evangelio MATHAEI, perscriptos fuisse.

De libro Iob, TOBIAE, IVDITH, duobus MACHABAEORVM, SAPIENTIAE, ECCLESIASTICI, BARVCH, et aliquot ESTHERIS, et DANIELIS capitibus, ambigitur, qua primum lingua descripta sint. Ceterum nugae sunt, quod de corruptione
tex-

textus hebraici a iudaeis, odio christianorum facta, delirant profani. Illud rectius animaduertitur, hebraici textus characteres, quos hodie utimur ab hebraeis, demum post babylonicam captiuitatem *ESRA* auctore, adsumptos fuisse. Quid de punctorum, quae in textu hebraeo vices subeunt vocalium, aetate statuendum sit, ipsi adhuc inter se litigant eruditiores. Hoc monuisse iuuerit, *chaldaicam, syriacam, et samaritanam* merito ad hebraeam referri; ex ea enim natae sunt, ac primam illam quidem exiguae esse auctoritatis, utpote incerto auctore propositam, fabulisque iudaeorum maculatam, eruditi omnes norunt. *Syriaca* lingua hebraeis post captiuitatem babylonicam familiari descripta, (vid. *Diss. nostr. de S. Scriptura*) incerti auctoris, et auctoritatis dubiae; id quod de *samaritana* quoque, si credimus viris doctis, sentiendum esse constat. Ad novum testamentum veniamus. *MARCVM* latine scripsisse magna auctoritate adseruit *BARONIUS* ad *A. 45. §. 42.* sed nemini persuasit *IO. HARDVIN.* in *comment. ad nov. testem.* p. 244. *IOANNEM* quoque latine scribentem fingit. Quin nouum testamentum omne idem vir latino erratum idiomate conicit; sed haec quoque opinio intra coniecturae limites substitit. Illud probabile; epistolam ad hebraeos hebraice scriptam fuisse. vid. *CORNELIVS a LAPIDE* in *comment. in epist. PAULI ad hebraeos.*

§. CXC.

Versio septuaginta interpretum.

In numero graecarum versionum constituto variant doctores. Has inter primum antiquitate locum obtinet versio illa *septuaginta duorum interpretum*, quae iam tum aetate apostolorum in omnium versabatur manibus, ipsis adamata apostolis, et sola nascenti eccle-

fiae vſitata adeo, vt *communis* et *vulgata* appellaretur.

Occaſionem huius verſionis ex S. IRENAEO refert EVSEBIUS *hiſt. eccleſ. lib. V. pag. 141. edit. VALESII.* Dici non poteſt, quam viri docti de hiſtoria huius verſionis diſſentiant. vid. FABRICIVM *biblioth. graeca lb. III. c. 12. §. 2. p. 317. ſeqq.* HUMPH. PRIDEAUX *tom. III. p. 43. ſeqq.* Recte, an ſecus, ego nunc non diſputo. vid. DOVIAT. *praenot. can. lib. I. cap. 2^a.* Id certum eſt, hac vna verſione ante, et poſt CHRISTVM natum iudaeos helleniſtas ſuis in ſynagogis uſos fuiſſe, tantaeque apud omnes etiam chriſtianos fuiſſe auctoritatis, vt eorum plerique, vtrum alia ſit aliqua ignoraret. S. AVGVST. *t. III. ccl. 28. de doct. chriſt. lib. II. c. 15. t. VII. lib. XLIII. de civit. DEI c. 43. conf. DISS. NOSTR. de S. Scriptura §. XXVII. ſeqq.*

§. CXCI.

Verſiones aliorum graecae.

Sed haec quoque verſio non quidem in iis, quae ad dogmata, et mores pertinent, inceteris tamen, paulo poſt apoſtolorum tempora parem cum aliis omnibus libris fortunam ſubire debuit: ex quo iam ORIGENIS aevo: *Siue propter ſcriptorum quorundam indiligentiam, ſiue propter neſariam aliquorum ſcripturas emendantium audaciam; ſeu propter eos, qui dum emendant, pro arbitrio addunt, vel detrahunt, magna exemplarium exſtitit differentia.* Variæ deinde, AQVILA, THEODOTIONE, SYMMACHO, aliisque incertis auctoribus emerſerunt translationes. Qua commotus varietate ORIGENES medio ſeculo tertio conſilium coepit, de reſtituenda ſeptuaginta inter-

interpretum lectione, eaque cum aliis diuinorum librorum editionibus lectori vno veluti obtutu sistendis. Coepit opus suis in TETRAPLIS, et HEXAPLIS; sed immortalus operi ORIGENES non admota licet suprema manu, reliquit tamen editionem omni consensu accuratissimam. Verum, vt sunt res humanae, iniuria temporum iam inde a seculis nouem intercidit opus immortale. Neque defuerunt tamen antiqui doctores christiani, qui versionem septuaginta virorum ad opus Origenianum, dum adhuc extaret, corrigerent, et hac ratione ab interitu vindicarent.

De antiquissimorum etiam exemplarium discrimine con-
questus iam olim est ORIGENES in *Math. Tom. III. oop. edit. P. DELARVE* p. 671. De AQUILAS, THEODOTIONIS, et SYMMACHI versionibus legi-
meretur FABRICIUS *loc. cit. S. seqq. p. 332.* MONTEAVCON *præim. ad hexapl. Origen. IUSTINIANVS in not. CXLVI.* Denique, qui in restituenda, conseruandaue vetere illa septuaginta interpretum versione operam impenderunt, laudandi sunt ex antiquis PAMPHYLVS Martyr, EUSEBIUS caesariensis, S. LUCIANUS nicodeminiensis episcopus, et HESICHIVS, de quibus videatur HIERONYMVS *præf. I. ad paral.* e recentioribus primus omnium fragmenta veterum illorum interpretum ex codicibus et vetustis scriptis eruere adgressus est FLAMIN. NOBIL. in *notis ad sextina biblia graeci Romæ 1587.* edita: diligentiori curâ conquisita, notisque illustrata dedit Io. DRVSIVS Arnhemiae 1622. vid. FABRICIUS *loc. cit. p. 340.* Tandem autem iacturam fere omnem Origeniani operis incredibili labore, quantum quidem in tanta fieri antiquitate potuit, resarciuit vir incomparabilis BERN. de MONTEAVCON monachus benedictinus e congregatione S. MAURI, qui e Galliae, Italiae, Germaniae bibliothecis HEXAPLO-

RVM ORIGENIS, quae supersunt, protraxit, et Parisiis A. 1713, tomis II. euulgavit, latius haec deduximus in *Diss. de sacra scriptura* §. XXX. pluribus sequentibus.

§. CXCL.

Quae dicta ab AUGUSTINO itala?

Latinas sacrae scripturae versiones in primaeva ecclesiae paene fuisse innumeras, testatur S. AVGVSTINVS. Vna tamen plus ceteris terebatur, et praestabat aliis, quam vtrumue complexam testamentum, AVGVSTINVS *Italiam*, HIERONYMVS *vulgatam et communem*, GREGORIUS M. *veterem* adpellarunt, atque S. HIERONYMVS tum *adhuc iuuenis*, quod ad V. T. temporis lapsu deprauatam ad septuaginta in *HEXAPLIS* contentorum fidem restituit.

Quanta fuerit olim latinarum versionum multitudo, ex S. AVGVST. intelligi potest, dum *cit. lib. II. doctrin. christ. c. II. col. 25.* ait: Qui sacras scripturas in graecam linguam verterunt, numerari possunt, latini autem interpretes nullo modo, ut cuique enim primis fidei temporibus in manus venit codex graecus, et aliquantulum facultatis sibi met viriusque linguae habere videbatur, ausus est interpretari. Maximi tamen semper fiebat ea, quam idem S. Doctor *Italiam* adpellauit, propterea, quod esset verborum tenax cum perspicua sententiae. AVGVSTINVS *cit. loc. c. 15.* Quum autem deinceps, ut mox docebimus, editio hieronymiana ab omnibus Ecclesiis susciperetur, vetusta haec interpretatio suis relicta est fatis. Supersunt tamen in hanc diem fragmenta ex ea bene multa, a viris doctis ex codicibus MSS. collecta. vid. *Diss. nost. de sacra scriptura* §. XXXIV. lit. (d)

§. CXCLII.

§. CXCH.

Quis auctor vulgatae?

Sed offendit HIERONYMUM ingruens iterum versionum V. T. varietas. Ad aliam itaque purissimo e fonte hebraeo adornandam translationem animum adpulit, consiliumque hoc suum ipsis iudaeorum magistris probantibus diligenter executus est. Sed varios nactus est aduersarios. Tum vero testamentum nouum ex *itala* illa, de qua diximus, versione iussu DAMASI P. ab erroribus magis conspicuis purgauit. Quae viri sanctissimi versio iam inde a GREGORII M. temporibus communi ecclesiae vsu auctoritatem publicam nacta, *vulgatae* hodie adpellatione insignis habetur.

Scilicet S. HIERONYMVS volens antiquam diuinorum voluminum viam sentibus purgare, ne iudaei de falsitate scripturarum ecclesiis CHRISTI diutius insultarent, ad hoc se opus a rebus omnibus abunde instructus accinxit, vid. EVD. Praef. II. in IOB. et Praef. in transl. ISAIAS. Nihilominus S. AVGVSTINVS episcopus Hipponensis eam V. T. versionem suis in ecclesiis legi non permisit, addita causa in epist. 82. alias 19. ad Hierony. n. 35. t. II. col. 203. Ne contra septuaginta auctoritatem tanquam nouum aliquid proferens magno scandalo perturbaret plebes CHRISTI, quarum aures, et corda illam interpretationem audire consueverunt, quae etiam ab APOSTOLIS adprobata est. Verum ea tamen re nihil deterritus, iussu etiam DAMASI P. stimulatus ad originem graecam reuertens nouum testamentum pristino nitori restituendum suscepit, corrigens, quae vel a vitiosis interpretibus male reddita, vel a praesumptoribus imperitis emendata peruersus, vel a librariis

riis dormitantibus aut addita, aut mutata essent. Ea tamen cautione, ut ipse testatur in PRAEFAT. AD EVANGELISTAS: *Ut ne multum a lectionis latinae consuetudine discreparent, his tantum, quae sensum videbantur mutare, correctis reliqua manere pateretur, ut fuerant.* Adde epist. AVGVSTINI 89., quae est inter epist. AVGVSTINI nunc 75. n. 20. cit. rom. Atque haec illa est versio, quam VVLGATAM vsus hodiernus adpellat, quae licet ad aetatem vsque GREGORII M. non praevaleret veteri italiae, quod S. HIERONYMVS ipse in cap. LX. EZECHIELIS monet; tamen jam ab eo tempore maiori indies in pretio haberi coepit. Sanc ISIDORVS HISPALENSIS suo tempore vndique eam receptam fuisse testis est; ita enim scribit *Libr. I. de Offic. Eccl. c. 12. de Hebraeo in latinum eloquium tantummodo HIERONYMVS presbyter sacras scripturas conuerit, cuius editione generaliter omnes Ecclesiae vsquequaque vtiuntur, pro eo, quod veracior est in sententiis, et clarior in verbis.* Idem de seculo IX. testatur RHABANVS MAVRVS *de inst. Cleric. Lib. II. c. 54. vid. DISS. de Sacra Scriptura §. XXXVI. lit. (b)*

§. CXCIIV.

Vulgata authentica.

Atque haec tam diuturna, quam haec versio constanter in ecclesia CHRISTI obtinuit, auctoritate nixa sacrosancta synodus tridentina, considerans, non parum utilitatis accedere posse ecclesiae Dei, si ex omnibus latinis editionibus, quae circumferuntur, sacrorum librorum quaenam pro authentica habenda sit, innotescat; STATVIT, et DECLARAT, ut haec ipsa VETVS et VVLGATA editio, quae longo tot seculorum vsu in ipsa ecclesia probata est, in publicis lectionibus, disputationibus, praedica-

ditionibus, et expositionibus pro authentica habeatur, et ut nemo illam reicere quouis praetextu audeat, vel praesumat.

CONCIL. TRIDENT. *sess. IV.* dicitur aliquid esse *authenticum* triplici sensu. Primum si scriptura ab ipso auctore profecta in iudicio ex se fidem facit, ut nemo non prudenter ad illud instrumentum provocare possit: quod *authographum* vulgo *originale* dicimus. Deinde *apographa*, exempla, transumpta, aut copiae dicuntur, quae quidem plenam fidem faciunt, sed non nisi in quantum publicam auctoritatem habentis publico testimonio constat, illas originalibus conformes esse debere monent. D. D. *ad tit. IV. lib. XXII. D. et tit. XXII. lib. II. decretal. de fide instrum.* Demum versiones in aliam linguam factae eatenus dicuntur esse *authenticae*, quatenus sensum ab auctore in originali intentum, et expressum etiam in alia lingua fideliter exprimere noscuntur. Et tales versiones merito *authenticae* vocantur, quum aequae atque ipsum originale fidem faciant. Conf. RICH. SIMON. *Histoire critique du V. T. L. II. cap. XVI.* ubi inquiritur, quo in sensu vulgata dici possit *authentica*.

§. CXCIV.

Quod porro illustratur.

Existimo autem falli eos omnes, qui hanc patrum concilii tridentini sententiam ita interpretantur, ut ea hebraeis, graecisque scripturis omnem fuisse ademtam auctoritatem putent. Id enim vnum ex adlatis concilii verbis erui potest: *Ex omnibus latinis editionibus sacrorum librorum hanc, qua utimur, veterem et vulgatam AUTHENTICAM esse habendam.*

luuat adscribere verba doctissimi NATAL. ALEXANDRI in *hist. eccles. sec. XVI. diff. XII. §. 5. tom. IX.* Quod decreto, inquit, (concil. tridentini) cum textu hebraico, vel graeco veteris aut noui testamenti, aut cum versione graeca LXX. interpretum, vulgata non comparatur, nec illis auctoritatem derogat his verbis sancta synodus, nec ea ratione pronunciat authenticam, quasi nulla ex parte mendosa sit, aut ex ipsis fontibus emendari non possint leuiora, quae in ipsa occurrunt menda: sed quod nullis erroribus ad fidem aut mores pertinentibus contaminata sit, ac praeterea in eadem nec fraus, nec aperta sit a primitivo textu in praecipuis saltem illis capitibus discrepantia, nec vlla secum ipso repugnantia, ac proinde reliquis editionibus, seu versionibus latius anteponenda sit. Nihil aliud voluisse patres testatur ANDREAS VEGA ex ordine minorum theologus doctissimus, qui concilio adfuit inter theologos consultores, et hoc fuisse a Cardinale S. crucis MARCILLO GERVINO sibi altero ex legatis et praesidibus concilii significatum, quod eo adhuc viuente idem VEGA vulgavit lib. XV. de *iustif. cap. 9.* idem adferunt MELCHIOR CANVS episcopus, qui paucis post annis adfuit concilio sub IVLIO III. lib. II. de *loc. theol. c. 13. concl. 1.* qua de re plura legi possunt in eiusdem ALEXAND. *disfert. de vulgata versione et eius apolog.*

§. CXCVI.

Quid de aliis versionibus sentiendum?

Quod ad versiones illas, quae nostris hodie linguis vernaculis concinnatae sunt, quoniam tridentinum *linguas vulgares* in celebratione missae reiecerit, quo loco illae habendae sint, facile ex his colligi potest.

Mirum quantum in hanc concilii tridentini constitutionem exarserit IVST. HENNING. BOEHMER. in *diff. iur. eccl. diff. XII. §. 7.* cui plene satisfecit P.

P. GREG. ZALLWEIN in *pr. iur. eccles. tom. I. quæst. II. c. 2. §. 7.* lectionem enim promiscuam S. Scripturae, quando prohibitam rident protestantes; ii vereor, ut mentem catholicorum satis intelligant. Ea prohibitio talis est, ut ne liceat cuique citra veniam legere scripturam in linguis vulgatis editam, quae adeo neque ad hebraicam, et graecam, neque ad latinam vulgatam pertinet. Hujus decreti quis non singularem laudet providentiam? *Omnes haereses de scripturis sibi cervicalia consuevere, quae ponant sub cubito uniuersae aetatis, pulchre ait D. HIERONYMVS in cap. I. ad Galat. De versionibus bibliorum, et variis editionibus scriptores recensuimus in DISSERT. de Sacra Scriptura §. 42. lit. (b).*

§. CXCVII.

Idem.

Neque vero haec promiscuae lectionis prohibitio quidquam impedit, quo minus fideles, recteque animo comparati ad eam adhortandi sunt. Sane quidem nihil hoc sacro negotio maiori in pretio esse debet iis praesertim, quibus cura rerum sacrarum, atque administratio commissa est.

Assidui sunt S. patres in lectione S. scripturae omnibus commendanda. Omnes, inquit, S. AMBROSIVS aedificat scriptura diuina, in ea inuenit unusquisque quo aut vulnera sua curet, aut merita confirmet. Neque ullam esse tantam vitae necessitatem existimabat S. CHRYSOSTOMVS, quae ab ea obligatione quemquam excuset. Neque vero mihi quisquam, ait. hom. I. in MATH. proferat frigida illa verba, planeque damnanda: ego frensis sum adfixus, publica gero negotia, artificium exerceo, uxorem habeo, alio liberos, familiae curam gero, mundanus homo sum,

sum non est meum legere scripturas, sed eorum, qui mundo dixerunt vale, qui montium vertices occuparunt, qui vitam eiusmodi continenter agunt. Quid ais homo? non est tui negotii scripturas euoluere, quoniam innumeris curis distraberis? imo tuum magis est, quam illorum. Neque enim illi perinde scripturarum egent praesidio, a quo vos in mediis negotiorum undis iactati. Adeo vero sanctus iste doctor hanc apud suos obligationem vrgebat, ut ne paupertatis quidem admitteret excusationem. Est et alia, inquit, HOM. II. in IOAN. tam ignavis hominibus ineptissima excusatio, librorum scilicet inopia. Ac diuitibus quidem ridiculum esset ea de re verba facere. Verum quia multos pauperes hac frequenter excusatione uti puto, hoc ab illis placide suscipiari velim, an non singuli artis suae, quam exercent, instrumenta sana, & integra habeant, etsi extrema inopia premantur. Quomodo ergo non absurdum fuerit, illic paupertatem non obtendere, ac nihil non agere ad omnes remouendos obices, ubi tanta decerpenda est utilitas, occupationes et inopiam deslere? Ceterum si qui ita pauperes essent, possent ex assidua, hic fieri solita lectione, nihil ex his, quae divinae scripturae continent, ignorare.

§. CXCVIII.

Quis sensus in interpretando tenendus?

Illud modo teneamus, sacrarum litterarum sensum, et intelligentiam ex eadem ecclesiae auctoritate, ex qua litteras ipsas accepimus, hauriendam esse. Id quod grauiter monet concilium tridentinum: Nemo suae prudentiae innixus rebus in fidei, et morum ad aedificationem doctrinae christianae pertinentium sacram scripturam ad suos sensus contorquens contra eum sensum, quem tenuit, et tenet sancta mater ecclesia, aut etiam contra

vna-

vnanimem consensum patrum ipsam sacram scripturam interpretari audeat.

CONCIL. TRIDENT. *sess. IV.* Non noua est lex isthaec concilii tridentini, sed illius duntaxat explicatio, quod ex natura religionis christianae ipsa nefas esse intelligi potest; eam egregie aduersus cauillationes haereticorum tuitus est NAT. ALEXAND. in *hisor. eccles. sec. XVI. diff. XII. §. 10. seqq. tom. IX.* et quis amabo in interpretanda S. Scriptura plus sibiumat, quam quod olim praestiterunt duumiri in ecclesia pietate, et doctrina celeberrimi GREGORIUS NAZIANZENS et BASILIUS, quos RUFINVS *hisor. eccles. lib. II. c. 9.* memoriae prodidit: per annos tredecim omnibus graecorum secularium libris remotis, solis scripturae diuinae voluminibus operam dedisse, scripturarumque intelligentiam non ex propria praesumptione, sed ex maiorum scriptis, et auctoritate secutos fuisse, quos et ipsos ex apostolica successione intelligendi regulam suscepisse constabat.

§. CXCIX.

Regulis in ea interpretanda opus esse.

Posteaque infallibili ecclesiae auctoritate certum nobis est, diuinos esse hos, quibus utimur, libros, reliquum est, ut qua tandem ratione genuinum eorundem sensum adsequi possimus, propositis paucis regulis ostendamus.

Proponemus autem regulas eas tantum, quae speciatim ad scripturam sacram interpretandam faciunt: non generales illas hermeneuticae vniuersalis, quas in libris logicorum deprehendes.

§. CC.

Regula I.

Ante omnia tenendum hoc est, *ut ad hoc arduum sane negotium nemo accedat, nisi, qui ab historia rerum gestarum, doctrinae, et verborum satis sit, atque copiose instructus.* Neque enim, si quid gestum sit, ignores, historicum, et litteralem sensum deteges: neque scopum dictorum vlla ratione adsequeris, si, quid senserint olim, quid ius, nefasue fuerit, haud didiceris. Quia denique vocum non soleat esse constans significatus, hanc quoque vicissitudinem teneas necesse est, si interpretis munere rite fungi desideras.

Quod ut commodius praestetur, det operam interpretes, ut descriptis quibusdam tabulis chronologicis praecipua scripturae gesta ante oculos sibi proponat, atque inter se saepiuscule comparet, Doctrinarum quoque seriem sibi conficiat, quo fiet, ut sine difficultate obscuriora paulisper loca e clarioribus interpretetur. Sed et verborum vim, et cum iis connexas rationes, utut diuersas nolle debet, qua in re *concordantiae*, quas vocant *biblicae* adiuuare haud mediocriter possunt.

§. CCI.

Regula II.

Deinde *finis, et scopus sacrorum librorum ante oculos perpetuo habendus est, qui generatim est religionis sanctitas, et morum confirmatio, qua homo ad beatitudinem deducitur.* Hoc enim fine cognito, facilius intelliges et
doctri-

doctrinae sanctitatem, et singularium partium nexum clarius, atque etiam distinctius perspicies.

Non enim audiendi sunt, qui aiunt, DEVM consulto ita sacram scripturam dictasse, ut videatur voluisse mentem hominis perpetuo exercere, deque imbecillitate ingenii experiundo convincere: nam quid minus dignum est DEO, quam homini velle perpetuo illudere? Aut non est hoc illudere, loqui hominibus ita, ut prorsus non intelligant?

§. CCII.

Regula III.

Quoniam igitur omnem revelationem ad morum, et religionis sanctitatem pertinere voluit Deus, consequens est, ut hominibus ea lingua, iisque verborum phrasibus locutus sit, quas intelligerent ii, quibus tum quidem loquebatur. Quod si enim aut ignoto idiomate, aut inaudita verborum conceptione in doctrinae suae denunciatione usus fuisset, ecquid amabo! commodi in genus humanum ab ea profluxisset?

Ex quo conficitur manifeste in libris veteris, et novi testamenti, utpote hebraice, aut graece scriptis verba, et phrasae e genio idiomatis hebraici, et graeci accipere interpretationem; neque in omnibus mysteria, et emphases quaerendas esse: qui veterum quorundam patrum error fuit, et recentiorum etiam, qui idiomatum istorum ignari ad interpretandam sacram scripturam se contulerunt.

§. CCIII.

Regula IV.

Porro sacrae literae eodem interpretandae sunt spiritu, quo fuerunt scriptae. Libri namque non eius, qui hos legit, sed illius, qui scripsit, mentem exprimunt.

Ex quo fit, vt quum scriptura eodem spiritu rite intelligi possit, quo adiistente scripta est, (§. 181.) et hic spiritus toti ecclesiae datus sit, (§. 185.) sacrae literae veram interpretationem accipiant ex consensione totius ecclesiae christianae. Id quod alibi (*f. II. c. VI.*) alia etiam argumentatione euincemus.

§. CCIV.

Regula V.

Sed et codicem sacrum interpretaturus operam summa cum industria dare debet, vt stilum ad orientalium populorum vsum accommodatum, ob allegoriae, metaphorae, parabolae frequentiam adcuratissime noscat. Tum et characterem proprium cuiusvis scriptoris familiarem sibi reddat. Est enim hic etiam in sacris libris varius. Id quod tamen sine diuturna lectione, assiduaque exercitatione effici nullo modo potest.

Quae, quum ita sint, facile patet, aberrare eos vehementer, qui in sensu mystico fingendo iusto sunt faciliores. Non equidem id contendo, nihil vquam dici mystico sensu, quod alterum foret extremorum; sed ne sine necessitate eum faciamus potius, quam reperiamus, moneo. Deinde illud quo-

quoque vitantur S. scripturae interpretum vitium, quo linguarum orientalium ignari in quacunque allegoria mysteria quaerunt, quo factum est, ut frigidiusculis suis adplicationibus non satis dignitati sacrorum librorum consuluerint. Postremo obieruatum id quoque est, MOYSEM, SAMVELEM *historicos* agere. DAVIDEM, IOBYM *poetas*; SALAMONEM, SIRACH, *philosophos*; ISAIAM, aliosque PROPHETAS oratores, qui singuli characteres adcurato interpreti haudquaquam sunt negligendi.

§. CCV.

Regula VI.

Tum etiam locutiones emphaticae summa cum prudentia et circumstantiis, et obiecto aestimandae, dimetiendaeque sunt: eaque occasione loquentis personae habendam esse rationem recte monent eruditi.

Non raro enim impius quispiam, imo malus etiam genius loquentes inducuntur, quorum adeo iudicia in sacris litteris referri quidem sed non adprobari constat. Quid? quod et DEVS ipse saepius de se diuerso sub respectu loquatur, quae nisi diligenter separentur, errores pariunt. Atque hunc errorem canonistae illi, et theologi, errant, qui illud CHRISTI ap. MATH. cap. vi. aliaque eiusmodi ad romanum pontificem referunt. Vid. BELLARMINVM lib. V. de rom. pontif. cap. 4.

§. CCVI.

Regula VII.

Atque illi etiam ab erroris periculo immunes non sunt, qui in interpretandis sacri codicis textibus tanquam *sophistae verbosi*,

suo genio indulgent, et non potius ad *catholicam* , id est, *uniuersalem intelligentiam* , tanquam *ecclesiae regulam* a Deo praescriptam attendunt.

Vt ait VINCENTIVS LIRINENSIS. *In commonit. I. cap. 2.* qui omnium ad sensu prudentissimus tradidit sacras litteras interpretandi regulas. Quod si autem SS. patres ipsi non consentiant; tum vero ex eisdem viri sapientissimi monito sequemur *vniuersitatem, antiquitatem, et consensionem* praecipuorum, aut maioris partis. *Ibid. cap. 32.*

§. CCVII.

Regula VIII.

Postremo obseruandum est, *vt ne putemus religionem reuelatam felicitati hominum temporali vlla in parte derogare, aut in mere moralibus quidquam in sacris literis decretum esse, quam id, quod iam recta ratio iubet fieri, aut prohibet.* Religio enim reuelata pro fine habet hominum aeternam felicitatem, quae temporali repugnare nullo modo potest, reuelatio autem facta est, *vt ratione succurrat in cognoscendis iis, quae suis relictis viribus adsequi non potest.*

C A P U T IV.

D E

T R A D I T I O N E.

§. CCVIII.

Traditio definitur.

Vocabulum traditio variam vsu accepit significandi potestatem. Receptor et magis propria illa est, qua *ius viua primum legislatoris ecclesiastici voce propositum, dein ad posteros deriuatum, constanti ac perpetua observantia ad nostram vsque memoriam propagatum* denotatur.

Saeplissime doctrina seu institutio in se spectata, fide-
lium vsu trita, etiam si idoneo auctore; et vi obli-
gandi careat, vulgari loquendi more traditio vo-
cari solet. Non raro vsus, et obseruantiam iu-
ris constituti, scripti, aut non scripti *traditionis*
adpellatione complectuntur scriptores, non recen-
tiores modo, sed et antiqui, vt exemplis demon-
strari potest, sed non apte ad rem propositam,
rectius ius ipsum intelligunt alii, quos sequimur.
Vid. ANNAT. in adparatu ad theolog. positiu. lib.
III. de tradit. art. I.

§. CCIX.

Ius traditum aequè ac scriptum obligat.

Enimvero ad vim obligandi nihil refert,
scripto voluntatem suam is, qui potestatem
habet obligandi, an voce viua declaret. Qua-
propter dubium non est, quin traditio eccle-
siastica, aequè ac ius quodcunque aliud scri-

ptum fidelibus moralem parendi necessitatem imponat.

Ita plane sentit S. BASILIUS apud GRATIANVM *Dist. XI. can. 5. Dogmatum, et institutionum, inquit, quae in ecclesia seruata sunt, alia quidem habemus ex doctrina, quae literis consignata est, alia vero ab apostolorum traditione ad nos transmissa in mysterium addepinus. Quae utraque eandem vim ad pietatem habent: atque his nemo sane contradixerit, qui vel exigua legum ecclesiasticarum peritia sit praeditus. Quare recte S. HIERONYMVS in dialog. aduers. Lucif. C. IV. traditionem in ecclesiis obseruatam, auctoritatem sibi scriptae legis usurpare docet; et S. AVGVSTINVS t. IX. col. 102. lib. II. c. 7. contra Donat. multa esse adfirmavit, quae vniuersa tenet ecclesia, et ab apostolis praecepta bene credi, quamquam scripta non reperiuntur. Conf. DISS. NOSTR. de tradit. sect. §. II. XV III. not. c.*

§. CCX.

Traditio in diuinam et humanam.

Ex ea, quam dedimus, traditionis definitione facile intelligi potest diuisio, qua eam in *diuinam*, et *humanam* partiri solent interpretes. *Diuinam* autem illam vocant, quae si nouum testamentum respicias: *ab ipsius CHRISTI ore ab APOSTOLIS adcepta quasi per manus tradita ad nos vsque peruenit. Humana* vero compellatur ea, *quam rectores ecclesiarum fidelibus pro circumstantiis locorum, rerum, personarum, aut temporum obseruandam praescripsere.*

Ita recte finiri potest diuina noui testamenti traditio ex mente CONCILII TRIDENTINI *sess. IV. in decret. de script. can.* Alias traditionem diuinam, qua etiam veteris testamenti traditiones complectimur, dicemus eam, *quae DEVM auctorem habuit. Ex quo porro conspicuum est; diuinas traditio-*
nes

nes esse aut veteris, aut noui testamenti. Nemo sane facile negauerit, traditiones longe scriptis legibus antiquiores esse. Ante inuentam scribendi artem, quam ad tempora Moysis plerique referunt, alius legum conseruandarum modus, nisi traditio, nullus fingi potest. Sed prioribus tribus christianae ecclesiae seculis vix alio, quam non scripto iure regebatur ecclesia CHRISTI, ex quo est, vt toties non patres modo singuli, sed et concilia ad antiquas provocare traditiones necesse habuerint. An autem constari possit, quae sit diuina, quae humana traditio, quod negant protestantes, alibi disquirimus.

§. CCXI.

Dein in vniuersalem et particularem diuiditur.

Quod de iure scripto tradi solet, id vel *vniuersali* gaudere obligandi auctoritate, vel *ad vnum tantum aliquem* pertinere populum; idem de *iure tradito* dici potest; atque ea quidem de causa, prouti illa christianam ecclesiam omnem, aut vnam aliquam particularem respicit; in *vniuersalem, et particularem* non sine ratione diuidi solet.

§. CCII.

Traditio diuina est vniuersalis.

Traditiones diuinae noui testamenti sunt vniuersales. Quoniam enim vniuersalis est traditio, quae omnem, qua latissime patet, ecclesiam christianam obligat, traditi autem iuris diuini non minor sit, quam scripti efficacia, quod posterius omnes tenere fideles luculentis argumentis demonstratum dedimus, sane quidem necessarium est, vt traditiones diuinas noui testamenti *vniuersales* esse fateamur.

Traditiones igitur diuinas noui testamenti custodire fideles oportet aequè, ac leges in euangelio prae-scriptas, qui salutis aeternae desiderio tenentur. Perspicue de traditionum huiusmodi efficacia S. HIERONYMVS aduers. Lucifer. loquitur aiens: *An nescis etiam hunc esse ecclesiae morem, vt baptizatis postea manus imponatur, et ita inuocetur SPIRITVS SANCTVS? Hoc erat ius traditum. Iam fundamentum traditionis adfert: Exigis, vbi scriptum sit? In actibus apostolorum; etiamsi scripturae auctoritas non subesset, totius orbis in hac parte consensus instar praecepti obtineret. Nam et multa, quae per traditionem in ecclesia obseruantur, auctoritatem sibi scriptae legis usurpauerunt, veluti in lauacro ter mergitare. Sane CONCIL. TRIDENT. non minorem iuri tradito, quam scripto inesse efficaciam expressis verbis definiuit, dum sess. IV. doctrinam CHRISTI contineri definiuit; in libris scriptis, ac sine scripto traditionibus: quas et pari adfectu, ac reuerentia suscipit, ac veneratur; eaque de causa anathema dixit ei, qui traditiones praedictas sciens, et prudens contemserit.*

§. CCXIII.

Traditio alia est dogmatica, alia est disciplinaria.

Quandoquidem porro non omnes ecclesiae traditiones circa ea versantur, quae substantialia religionis supra diximus, sed pleraeque earundem de accidentalibus duntaxat praeci-piunt: exinde est, quod illas in traditiones *fidei*, seu *dogmaticas*, et in *disciplinares* parti-tiri interpretes soleant.

Dogmata, si morem loquendi scholis vsitatum sequi-mur, alia sunt *speculatiua*, alia *practica*. Illa per se in sola contemplatione adquiescunt, cuius ge-neris sunt: *diuinitas filii, processus spiritus S. my-*
ste.

serium SS. Trinitatis. Haec autem actionibus externis sese produnt, iisque sunt norma, quo pertinent *sacramenta*, eorumque usus, et alia. Vtriusque generis traditiones dari in ecclesia, dubium non est.

§. CCXIV.

Omnis traditio dogmatica est diuina.

Quia illa, quae ad religionis substantiam referuntur, non alium possunt habere auctorem, quam, a quo religio ipsa profecta est, DEVM, in conspicuo positum est, *omnem traditionem dogmaticam debere diuinam esse.*

Quod ita intelligendum esse moneo, ut existimemus, traditionem, quae dogma esse dicitur, non posse primum seu APOSTOLOS, seu eorum successores episcopos auctores habuisse, verum diuina eius origo ostendatur necesse est. Ceterum dubium non est, quin ecclesia praedita sit potestate, et interpretandi eas authentice, et diuinam ab humana separandi, de quo paulo post.

§. CCXV.

Traditio disciplinaria est mutabilis.

Quoniam vero nihil impedit, quo minus ea, quae ad disciplinam ecclesiae ordinandam pertinent, exigente id eiusdem ecclesiae seu utilitate, seu necessitate mutationem subire valeant, (§. 33.) animaduertendum est infigne hoc *dogmaticas* inter, et *disciplinarias* traditiones discrimen, quod, quum *illas perpetuas* esse oporteat, *hae mutari* pro ratione temporum, et omnino tolli possint.

Quamquam caute semper ecclesiam in his quoque dimittendis versatam fuisse, ex INNOCENTII *epist. XXV. pr. ad Decentium episc. eugub. ap. CONSTANT. col. 855. discimus: Si instituta*, inquit, *ecclesiastica, ut sunt a BEATIS APOSTOLIS tradita integra vellent seruare domini sacerdotes, nulla diuersitas, nulla varietas in ipsis ordinibus haberetur, sed dum unusquisque, non quod traditum est, sed quod sibi visum fuerit, hoc aestimat esse tenendum, inde diuersa in diuersis locis, vel ecclesiis aut teneri, aut celebrari videntur, ac fit scandalum populis, qui dum nesciunt traditiones antiquas humana praesumptione corruptas, putent sibi, aut ecclesiis non conuenire, aut ab APOSTOLIS, vel apostolicis viris contrarietatem inducam.* Atque ita, dum pontifex hic sanctissimus in Macedonia mutare aliquid cogeretur, necessitatis causam obtendit in *epist. XVII. c. 9. ad episcopos maced.* *ap. eundem CONSTANT. col. 835. Iam ergo, inquit, quod pro remedio, ac necessitate temporis statutum est, constat primum non fuisse, ac fuisse regulas veteres, quas ab APOSTOLIS, aut apostolicis viris traditas ecclesia romana custodit, custodiendasque mandat eis, qui eam audire consueuerunt, sed necessitas temporis id fieri magnopere postulabat. Ergo quod necessitas pro medio inuenit, cessante hac debet utique cessare pariter, quod urgebat.*

§. CCXVI.

Traditio alia porro est constitutiua, alia interpretatiua;

Quum porro traditio vel doctrinam aliquam nouam proponat, vel dubiam, et obscuram interpretetur, illam *constitutiua*, hanc *interpretatiua* recte adpellaueris, quae utraque *mere oralis* esse potest, si propagatio eius absque ullis litterarum monumentis soli viuæ vocis communicationi nunquam interruptae debeatur. (sup. §§. 55. 56.)

§. CCXVII.

§. CCXVII.

Vlterius vel apostolica, vel ecclesiastica.

Illae autem traditiones, quas superius humanas vocauimus, (§. 110.) *duplicis sunt generis*. Quum enim earundem auctores, aut post CHRISTI in coelos adscensum APOSTOLI aut horum in regenda ecclesia successores esse potuerint, illas quidem APOSTOLICAS; has ECCLESIASTICAS in sensu strictiore non sine ratione adpellabimus.

Apostolicas multi in *mere apostolicas* et *diuino-apostolicas* partiri solent: illas vocant, quae APOSTOLIS, vt ecclesiarum suarum rectoribus originem debent; has contra, quae a CHRISTO immediate APOSTOLIS, et per hos ecclesiae viua voce traditae ad fideles transferunt, et ad nosusque transmissae sunt. Vid. R. P. GREGOR, ZALLWEIN *princ. iur. eccl.* t. I. q. II. c. III. §. 3. Verum ecquis non videt, hac diuisione auctores traditionis, cum modo eam propagandi confundi? Enim vero modus hic ad rem nihil facit, neque discrimen ali-quod inducere potest, quum hac in consideratione etiam *diuinae* dici queant *apostolicae*, vtpote per APOSTolos ad fideles propagatae. Quo ratiocinandi modo si vti libeat, iam nihil impedit, quo minus traditiones ecclesiasticas etiam *diuino-ecclesiasticas* adpellemus, quandoquidem ecclesia quoque traditiones diuinas ad posteros propaget.

§. CCXVIII.

Omnis humana traditio est disciplinaris.

Quoniam dogmata a nemine alio quam supremo illo ecclesiae conditore, proficisci potuerint, (§. 214.) consequens est: vt quamcunque

cunque humanam esse traditionem constat, siue ea demum apostolica sit, siue ecclesiastica, ea non nisi *disciplinaris* habenda sit.

Ex quo intelligi potest, quanta cautio adhibenda sit in constituenda traditionum specie, nisi periculum subire velimus in numerum dogmatum ea referendi, quae ad disciplinam duntaxat pertinent. Quod quidem discrimen non rite obseruatum, incredibile dictu est, in quantas angustias coniciat animos his disciplinis nondum subactos, quum, quae *apostolicis institutis* in adceptis referimus, et olim in ecclesia obtinuisset certum est, aut abrogata hodie, aut in desuetudinem abiisse compererint. Exempla in progressu dabimus.

§. CCXIX.

Traditio diuina est perpetua et immutabilis.

Illud porro *diuinam* inter et *humanam* traditionem praecipuum intercedit discrimen, quod sicut *verbum DOMINI SCRIPTVM*, ita *TRADITVM* quoque *maneant in aeternum*, id quod indoli traditionis humanae non congruit. Haec enim, quum legem humanam vicissitudini obnoxiam imitetur, iisdem nixa regulis per se quidem mutari potest, etsi haud raro ecclesia id minime expedire iudicauerit (§. 215.)

Quoniam enim humana omnis traditio, vt mox demonstratum est, nonnisi vim statuti disciplinaris habere potest, (§. 218.) quae autem huiusmodi est, eam pro rerum circumstantiis mutari nihil prohibeat, quod supra ostendimus, (§. 215.) perspicuum est, humanam omnem traditionem mutationi obnoxiam esse. An id, et quando consultum sit, prudentiae ecclesiasticae munus est. constituere.

§. CCXX.

§. CCXX.

Non aequae humana.

Alterum haec inter traditionum genera discrimen est, quod diuinæ quidem natura sua sine contradictione, *semper ubique*, et *apud omnes* vim suam obtinere debeant, (§. 285.) humanae autem possint esse quidem vniuersales, plerasque tamen earundem spectata origine suis includi dioecesibus, et vix vnquam ad vniuersam pertinere ecclesiam.

Diuinæ traditiones sunt, de quibus S. AVGVSTINVS meminit in *INTROD. NOSTR. DISS. de tradit. sect. I. §. 18. not. c. apostolicae* pleraeque, quas retulit *BASILIVS ibid. §. 17, not. c. ET TERTVLLIAN. ibid. §. 18. not. a* Demum illae, de quibus *S. AVGVSTINVS CIT. INTROD. sect. II. §. 14. not. a. ecclesiasticae*. Est quoque aliud traditionis ecclesiasticae vniuersalis memorabile exemplum in *biduo ante pascha absque diuinorum sacramentorum celebratione transigendo*, quam in ecclesia tota illibatae hactenus seruata *INNOCENTIVS I. in epist. XXV. c. 7. ad DECENTIVM episc. eugubin. ap. CONSTANT. col. 859. ex institutione ecclesiae ad imitationem APOSTOLORVM facta* deriuat his verbis, *Vtique constat APOSTOLOS biduo isto et in mærore fuisse, et propter metum iudaeorum se occultuisse. Quod utique non dubium est, in tantum eos ieiunasse biduo memorato, vt traditio ecclesiae habeat isto biduo sacramento penitus non celebrari, qui locus etiam est apud GRATIANVM distinct. III. can. 13. de cons. Quomodo autem traditio ab ecclesia romana in reliquas dimanare, et vim obligandi vniuersalem consequi possit, docet idem INNOCENTIVS cit. loc. c. 2. Quis enim nescit, inquit, aut non aduertat id, quod a PRINCIPE APOSTOLORVM PETRO romanae ecclesiae traditum est, ac non vsque custoditur, ab omnibus debere seruari, nec superduci, aut introduci aliquid, quod auctoritatem non habeat, aut aliunde accipere vi-*
deatur

deatur exemplum? praesertim, quum sit manifestum, in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam atque Siciliam, et insulas interiacentes nullum insinuasse ecclesias, nisi eos, quos venerabilis APOSTOLVS PETRVS aut eius successores constituerint sacerdotes. Et iterum: Oportet eos hoc sequi, quod ecclesia romana custodit, a qua egs principium adcepisse non dubium est, ne dum peregrinis adsertionibus student, caput institutionum videantur omittere.

§. CCXXI.

Traditio genuina.

Quum autem traditionem hoc loco tamquam iuris non scripti partem consideremus, omnes satis intelligunt eam *genuinam* esse debere. Est vero *genuina* omnis, et sola illa, quam non vagum, et mobile populi, sed certum ecclesiae ipsius, cui vni hoc pro auctoritate competit, iudicium determinavit.

Principium omne, si rationem principii tueatur, certum esse oportet: porro vnitati religionis nihil obest magis, quam doctrinae christianae incerta fides, quare constituenda nobis auctoritas est aliqua, cui in se discernendis traditionibus sine metu erroris adhaerere possimus. Ea autem auctoritas, nisi ecclesia, nemini alii data est. (§. 285.) Quaecunque igitur traditio huius iudicii auctoritate destituta est: non est amplectanda, et si qua inualuit, eliminanda S. AVGVSTINVS in celebri illa de rebaptizandis haereticis controversia *lib. II. c. 82. contr. crescon.* Non adcipio, inquit: quod de rebaptizandis haereticis D. CYPRIANVS sentit, quia hoc ecclesia non adcipit, pro qua B. CYPRIANVS. sanguinem fudit.

§. CCXXII.

§. CCXXII.

Ex S. Patrum testimoniis.

Enimuero ecclesia, non, quemadmodum in rebus humanis saepe euenit, caeco quodam impetu, in traditione iudicanda et pro arbitrio constituit. Habet illa canones suos, quos sequitur. Atque in his primum quidem SANCTORVM PATRVM auctoritati non sine graui ratione plurimum deferendum esse semper existimauit.

Sed hac in re cautione quadam opus est, vt non, quod unus alterue scripsit sanctorum patrum, id statim diuinam esse institutionem existimemus. Tria esse consultanda in his docuit adposite VINCENTIVS LIRINENSIS in libello contra haeret. VNIVERSITATEM, ANTIQVITATEM, CONSENSIONEM, sequemur autem VNIVERSITATEM hoc modo, si hanc vnā fidem veram esse fateamur, quam tota per orbem terrarum constituitur ecclesia. ANTIQVITATEM vero ita, si ab his nullatenus sensibus recedamus, quos sanctos maiores, ac patres nostros celebrasse manifestum est. CONSENSIONEM quoque itidem, si in ipsa vetustate omnium vel certe paene omnium sacerdotum pariter ac magistrorum definitiones, sententiasque sectemur, sed de hoc infra vberius.

§. CCXXIII.

Ex sua materia.

Sed et materia, de qua praecipit, in considerationem venit. Ea enim, si ita comparata est, vt potestatem ecclesiae superet, traditio non nisi diuinae originis esse poterit, cuius adeo APOSTOLI praecones duntaxat, et propagatores esse potuerint.

Ex-

Exemplo sit materia, et forma sacramentorum, eorumque numerus septenarius. Difficiles saepe hinc inter theologos exortae quaestiones, quod dubium esset, num haec illaue institutio sit in potestate ecclesiae? Sane in ea sententiarum ambiguitate ad ecclesiam veluti CAPVT INSTITVTIONIS, vt loquitur INNOCENTIVS in *cit. epist. XXV. c. 2.* confugiendum est. Vt ecce S. Eucharistiae disciplinam ita stabilivit ecclesia, vt etiam sub vna specie eam distribui voluerit. Quo circa CONCILIVM CONSTANTIENSE *sess. III. tom. VIII. ap. HARDVIN. col. 481.* definiuit: *Huiusmodi consuetudinem ab ecclesia et SS. patribus rationaliter introductam, et diutissime obseruatam habendam esse pro lege, quam non liceat reprobare aut sine ecclesiae auctoritate pro libitu mutare.* Quid idem vberius explicuit CONCIL. TRIDENTINVM *sess. XXI. c. 1.* similis huic quaestio est: an in sacrificio missae aqua cum vino ex traditione diuina miscenda sit: adfirmabat CHRISTIANVS LVPVS post multos alios veteres theologos ad *can. XXIII. conc. Tertulliani* et PETRVS ANNATVS adparat. ad *theol. lib. III. art. 2. §. 2.* auctoritate S. CYPRIANI *lib. I. e. ist. VI. p. m. 30. seqq.* qui locus est apud GRATIAN. *dist. II. c. 2. de consecr.* Negat autem BENEDICTVS XIV. *P. de sacrif. missae sect. 1. §. 172. conf. DISS. NOSTR. de tradit. sect. II. §. XIII. not. (b).*

§. CCXXIV.

Habita temporis quoque ratione determinatur.

Tum et temporis habenda est ratio. Quod si enim doctrina CHRISTI ad coelos adscensum supponat eiusque semper in ecclesia retentae non inueniatur initium, ea merito traditio habetur *apostolica*: quemadmodum *ecclesiasticae*

cae traditioni recte accenferi potest, si aetate APOSTOLORVM posterior esse deprehendatur.

Ita paschatis celebratio, sabbati translatio, et quadragesimae institutio ex traditione sunt apostolica. Traditio-
nis vero ecclesiasticae sunt observatio quorundam festorum, abstinentia a carnibus, lacticiis certis anni diebus. Illud monemus interea traditiones perue-
tustas, tametsi post obitum APOSTOLORVM in-
ualuerint, abusu interdum apostolicas dici, quod
viris apostolicis debeantur.

§. CCXXV.

Traditionis, consuetudinis, morum discrimen.

Atque ex his, quae de traditione haecenus
exposita sunt, haud difficulter intelligi po-
test, ea quemadmodum a consuetudine, mori-
bus, et observantia fecernenda sit. Traditio
enim expressae CHRISTI, APOSTOLORVM,
aut ECCLESIAE institutioni; consuetudo diu-
turnis fidelium moribus tacito plerumque ec-
clesiae consensu probatis innititur: cuius spe-
cies quaedam sunt mores, seu actiones quae-
dam pio fidelium consilio citra animum indu-
cendae obligationis susceptae, usuque continuo
confirmatae, quae quidem, si nihil contine-
ant aliud, quam quod lege, aut consuetudine
iam vim iuris obtinuit, observantia ecclesia-
stica adpellabitur.

Peraguntur a fidelibus iam inde ab antiquissimis tem-
poribus piae quaedam actiones, quas nemo ita
necessarias dixerit, ut citra violatae religionis cri-
men omitti nequeant, ex quo genere actionum
sunt quorundam festorum religiosa observatio, mos
formandae crucis, aquae lustralis usus, aliae, quas
Inst. Iurispr. eccl. P. I. N inge-

ingeniosa fidelium pietas excogitavit, et dicuntur mores pii; qui si iuri scripto, aut non scripto conformes sint, *observantiam* inducunt, magni quidem in ecclesia momenti, quam tamen cum traditione minime oportuit confundere, a quo pio errore ne veteres quidem illos satis sibi cauisse constat. Vid. DISS. NOST. de trad. sect. I. §. XVIII. not. (a).

§. CCXXVI.

Traditionum vulgarium.

Est ea quorundam hominum superstitiosa simplicitas, ut quaecunque speciem aliquam, vel obscurissimae pietatis praeferunt, etsi nulla seu testium, seu instrumenti auctoritate fundata, omnia religiosa credulitate amplectantur. Ex quo tanta moles vulgarium traditionum rei christianae incubuit, a quibus, ut caueamus, ratio, et christiana pietas praecipit.

Traditiones vulgares eleganter ita describit R. P. GREGORIUS ZALLWEIN, in princ. iur. eccles. tom. I. q. II. c. III. §. IO. pag. 188. esse illas, quae ex pia hominum credulitate nullo fide digno instrumento fundata ingenii humani imbecillitate, simplici aliquoties pietate, vel omnino ex malitia hominum miracula atque gesta fingentium ortum suum trahunt. His mirum est, quantum plebis simplicitas deferat. Et in eo tamen convenit sapientibus, nihil hac infecta credulitate religioni verae esse perniciosius. Quare merito monent eos, quibus religionis docendae cura commissa est, ut utilissimam se in his euellendis sentibus operam collocare existiment.

§. CCXXVII.

Et piarum conceptus.

Medium traditiones genuinas inter, et spūrias locum tenent opiniones circa res in cultum externum religionis influentes apud populum fidelem ab antiquo inolitae, quae alias piae credulitates audiunt. Quas omnes alto supercilio despicere ambitiosae temeritatis, omnibus contra sine delectu adhaerere superstitiosae simplicitatis foret, a quo utroque extremo, ut sibi fideles temperent, prudentia christiana dicat.

Adecuratissima est hac in re laudati ZALLWEIN cit. loc. pag. 193. et prudens philosophia: in recipiendis, inquit, vel reiiciendis dogmatibus sumus cauti, circumspecti, et nec nimis scrupulosi, nec excessive critici. Dixi primo, nimis scrupulosi, periculum religioni, pietati, et saluti fidelium metuentes, ubi non est. Stabit immota religio, et christiana virtus, neque animarum salus periclitabitur, etiamsi plures piae traditiones amendantur. Fulcra religionis, virtutis, et morum sunt scriptura, et traditio DEI, ac ECCLESIAE, et ex his enata fidei, morum, et disciplinae dogmata. Remedia vero salutis summe necessaria sunt fuga peccati, exercitium virtutum, frequens, et pius sacramentorum ecclesiae usus, metuendum potius, ne nimius et nimium scrupulosus zelus, et feruor in hisce piis traditionibus defendendis aliquoties nocumento sit, et saluti fidelium et religioni: illi quidem, si fideles nimis sint creduli, nimis fidant, et in iis anchoram quasi salutis collocent, et interna salubriora, magisque necessaria salutis remedia negligant. Religionem vero, si hisce traditionibus veluti fundamentis structuram ecclesiae superaedificent, quoniam hoc modo ecclesia irrisioni, et contentui haereticorum, et aliquoties periculo, ne latens falsitas detegatur, exponitur.

§. CCXXVIII.

In his cautione opus est.

Quandoquidem igitur prudentia christiana alias, nisi genuinas traditiones, recipere vetat, ex hoc autem genere, quae sint, ecclesia nusquam omnes determinauerit, cautionibus opus esse facile intelligitur, ne imprudentes in errorem labantur.

Novem regulas criticas ad fecernendas pias traditiones a vulgi erroribus adstruit P. HONORATUS a S. MARIA in animaduers. in regulas et usum crit. lib. I. diff. III.

CAP V T IV.

D E

C O N C I L I I S.

§. CCXXIX.

Concilium definitur.

Proximum a sacra scriptura et traditione locum merito conciliorum auctoritati tribuimus. De quibus iam, ut agamus, instituti nos ratio ducit. Concilium, si generatim sumas, omnem plurium personarum coetum ad causas dubias praeuia deliberatione definiendas congregatum complectitur. Nos tam lata eius acceptione non utemur, utpote de ecclesiasticis conuentibus acturi. Quo sensu nobis synodus est personarum ecclesiasticarum

con.

conuentus ad negotia ecclesiae collatis suffragiis definienda constitutus.

In etymologia vocis *concilium* non omnibus conuenit; vid. ISIDORVS *dist. XV. can. I. §. 7.* GERVASIVS in *etymol. hac voce: BENEDICTVS XIV. de synod. dioeces. lib. I. in princ.* Sed nec vna est vocabuli huius apud veteres scriptores significandi potestas: quamquam enim plerumque synodos ecclesiasticas denotet, non raro tamen ipsam denotat ecclesiam, aut quamcunque aliam fidelium congregationem. in *l. 4. cod. theod. de episc. sanctissimum et venerabile CONCILIVM* significare ecclesiam recte contra ALCIATVM aduertit GOTHOFREDVS. Ita dum S. HIERONYMVS laudat NEPOTIANVM, quod *conciliabula martyrum* floribus, arborumque comis exornauerit. *epist. 3.* sine dubio ecclesias intelligit, martyrum nominibus adpellatas: contra ea TERTVLLIANVS de *pudicitia cap. 10.* pro quouis conuentu ecclesiastico sumit, quando ait: *cederem tibi, inquit, si scriptura pastoris non ab omni CONCILIO ecclesiarum etiam vestrarum inter apocrypha, et falsa iudicaretur.* vid. Ios. BINGHAM. *orig. eccles. lib. VIII. c. I. §. 7. seqq. vol. III. p. 123. seqq.*

§. CCXXX.

Concilia mere ecclesiastica, et mixta.

Vetus is in ecclesia mos est, vt episcopi generalibus regni comitiis interesse cogerentur, propterea, quod ecclesiae ipsius vtilitatibus consentaneum putaretur. Frequentia eius generis concilia olim fuerunt Constantinopoli, regum autem Francorum temporibus paene in morem abiit, vt in negotiis grauioribus non ecclesiae modo, sed et imperii, et optimatum, et episcoporum concilio vterentur. Qua de re factum est, ut concilia in *mere ecclesiastica,*

et ea, quae *mixta* adpellant, iuris ecclesiastici doctores partiiri soleant.

Imperatores orientis episcoporum conciliis in componendis, et ecclesiae, et imperii negotiis saepissime vfos fuisse multis exemplis probavit THOMASINVS *discipl. vet. et nou. eccl'es. part. II. lib. II. cap. 46. p. m. 695.* Eundem morem obtinuisse temporibus regum francorum, quin ordinarium euasisse ex eius aevi monumentis certum est, quemadmodum idem THOMASINVS *cit. loc. cap. 47.* et PETRVS de MARCA *lib. VI. de con. sacerdot. et imp. cap. 24.* ostendunt. De his comitiis, inque iis negotia tractandi modo conferri potest STEPH. BALVZIVS *in praefat. capitul. reg. franc. quam an. 1771.* separatim edi curauit. NICOL. SCHATEN. *in hist. Westph. lib. X. p. m. 648. seqq.*

§. CCXXXI.

Concilium mere ecclesiasticum diuiditur.

Ecclesiastica porro concilia prout ad vniuersam, qua latissime patet, ecclesiam pertinent, aut intra fines *nationis* cuiusdam, *prouinciae*, vel *dioecesis* ecclesiasticae continentur, *generalia* hinc, aut *particularia*, atque horum illa *nationalia*, ista *prouincialia*, haec *dioecesana* adpellamus.

Illud animaduertendum est, concilia nationis alicuius integrae *generalia* dici posse, scilicet episcoporum omnium eius nationis. Sic in CONCILIO CARTHAGINENSI IV. quod nationale africanum fuit, an. 398. AVRELIVS episcopus carthaginensis dicitur *in praefat. in concilio vniuersali consedisse cap. XVIII.* CONCILII TOLEDANI III. quod fuit nationale hispanicum an. 589. scriptum est: *praecipit haec sancta et vniuersalis synodus.* Et CONCILIVM TOLEDANVM IV. an. 633. generale concilium

lium dicitur in præf. conf. BARTOL. inst. iur. can. cap. XXI. §. 4. DOVIAT. prænot. iur. can. lib. II. c. I. §. 12. Proprie autem generale illud dicimus, quod non ad ecclesiam nationis vnius, sed ad vniuersam pertinet. Quod si, vt decet recte observemus, impune carebimus illa conciliorum generalium diuisione, qua alia absolute, alia respectiue, et secundum quid generalia adpellatur. Vid. P. ZALLWEIN in tom. I. quaest. III. c. I. §. 3.

§. CCXXXII.

Quid concilium reprobatum.

Maiori cum vtilitate coniunctum est, nosse illud conciliorum discrimen, quod est inter ea, quae ecclesiae vniuersalis consensu omnino aut ex parte sunt adprobata, et quae eadem ecclesia in reprobatis constanter numerauit.

Ingens est conciliorum numerus, quae ab omni ecclesia constanter reprobata sunt. Illustriora sunt *Caesareense, Syrium, Hierosolymitanum*, de quibus CABASSVTIVS not. eccles. sec. IV. p. m. 125. *MEDIOLANENSE* iussu CONSTANTII IMPERAT. an. 355. celebratum. *SIRMIENSE* an. 357. *ARIMINENSE* an. 359. *EPHESINVM II. CONSTANTINOPOLITANVM PSEVDÓSEPTIMVM* an. 754. Aliaque quam plurima, quae hoc loco recensere inutile foret. Dicetur autem alias de singulis suo loco.

§. CCXXXIII.

Concilium oecumenicum definitur.

Quoniam de principiis iuris ecclesiastici illius, quod est omnibus commune, sermonem instituimus, nullo negotio intelligitur, de-

conciliis tantum vniuersalibus nos esse tractaturos, quae definiri possunt, quod sint: Conuentus praelatorum ex vniuerso orbe christiano legitime congregatorum, s. pontifice vel per se, vel per alios praesidente, ad definenda ecclesiae vniuersae negotia instituti.

Concilia vniuersalia graeci adpellant: *οικουμενικα συνόδα*, id est, *ἐκ τῆς οἰκουμένης*, ex terra, quae habitatur quacunque, vbi christiana religio viget. Vnde et a S. AVGVSTINO plenaria vocantur. Paucis ea definit ISIDORVS HISPALENSIS *can. l. pr. dist. XV. Quae sancti patres de omni terrarum orbe conuenientes iuxta fidem euangelicam, et apostolicam celebrant. Pro-*testantes in determinanda synodi notione mirè variant, vt se difficultatibus, quibus eos antiquitas omnis premit, eximant. Origo horum conuentuum, quin sit antiquissima, non est dubium. Iam enim eorum saltem tres ab ipsis APOSTOLIS celebratos nouimus. Ac PRIMVM quidem A. C. Hierosolymis, in quo MATTHIAS, in locum perfidi IVDÆ electus est per sortem ACT. AP. I. 17. *seqq.* Enimvero arguit hoc loco VENERAB. BEDA APOSTOLOS ob electionem MATTHIAE per sortem potius quam electionem factum; contra quem eos erudite defendit IOAN. CABASSVTIVS *not. eccles. sect. I. p. 16. et 17.* quidquid disputet NATAL. ALEXAN. in *diff. VI. ad sec. I.* alterum eodem vt videtur tempore ACT. AP. VI. I. *ad seqq.* vid. DISS. NOST. de S. Scrip. §. 29. n. (a) NAT. ALEXAND. *saec. cit. dissert. VII. et VIII. TERTIVM A. C. 51.* itidem Hierosolymis ACT. XV. 5. *seqq.* ad quod conferri dignus est BARONIVS ad h. a. et CABASSVTIVS l. c. p. 18. Equidem sunt, qui plures numerant. vid. PETR. ANNATVM in *adparatu ad theol. tom. II.* qui eorum recenset VIII. alii pauciores vid. DUPIN in *bibliot. auct. eccl. tom. I. p. 324. edit. par. 1692. dissert. de concil. sect. II. et III.* Negant quidem protestantes, synodos dici posse eos APOSTOLORVM conuentus; vid.

Mos.

MOSHEIM Allgemeines Kirchenrecht, cap. I. §. 4.
p. 69. Sed ratione aequè falsa ducti.

§. CCXXXIV.

Non est necesse omnes fideles vocari.

Concilia igitur sunt conuentus praelatorum ex vniuerso orbe christiano congregatorum; ex quo consequitur, vt expectari expediat, donec ex praecipuis mundi plagis viri illustriores confluant; neque tamen necesse sit, omnes cuiusque generis fideles christianos eidem adesse.

Quamquam enim numerus praelatorum solus non faciat concilium oecumenicum, ne cogamur adfirmare alterum altero magis esse oecumenicum: neque hic vnquam sit definitus, vt ex MATTH. XVIII. 20. hoc erui nequeat; quia tamen fides communis est, et ad omnes pertinet, illud inprimis agendum est, vt quoad fieri potest, omnes maiorum gentium hierarchae orthodoxi, aut per se, aut per legatos, aut saltem per epistolas adsint. Alias quippe id certum est, synodum non fore absolute oecumenicam, donec ecclesiae reliquae accefferint. Quod autem saepe etiam alios interfuisse conciliis constet ex actis conciliorum, eius alia est ratio. Presbyteri non raro eruditione, atque sapientia celebres ad concilia admissi sunt consulendi causa, aut etiam vt disputando aduersus haeresiarchas fidem catholicam vindicarent. Atque hac de causa ORIGENES in concilium arabicum ab episcopis introductus tanta orationis, et argumentorum vi nascentem tum errorem impugnavit, vt plerosque eius auctores, fautoresque eo ipso in patrum confessu ab eodem abduxerit, teste EUSEBIO lib. VI. hist. eccles. cap. 37. MALCHIONEM quoque PRESBYTERVM, idem refert lib. VII. cap. 28. in synodum antiochenam admis-

sum ad confutandam PAVLI SAMOSATENI haeresim, ut alia plura exempla praetereamus. Praeter hos autem alios quoque clericos secundi ordinis tanquam episcoporum absentium procuratores in conciliis praesentes fuisse reperio, ita ut etiam voto vterentur decisivo, quali gavisus fuisset episcopi, a quibus mittebantur. In quibus hoc observandum est, quod in ecclesia quidem latina et sedem episcopis posteriorem occuparent, et suffragiis post episcopos datis subscriberent: quum contra utrumque in ecclesia graeca aliter observaretur. conf. CABASS. not. eccles. saecul. I. p. m. 14. seqq.

§. CCXXXV.

Vocandi sunt episcopi.

Ex eodem consequitur porro, episcopis, quos SPIRITVS SANCTVS posuit, regere ECCLESIAM DEI, munus iure diuino impositum esse, ut intersint conciliis. Neque tamen ob id excludi eas personas ecclesiasticas, quibus recentior ecclesiae consuetudo ius tribuit comparandi in conciliis.

Episcoporum quippe munus id est, ut vigilem adhibeant curam, diligentiamque in rebus ad ecclesiam pertinentibus, normas, regulasque determinandi, quibus fideles curae suae commissos ad cultum DEI, perpetuamque felicitatem perducant ACT. AP. XX. 28. PAVL. ad ephes. IV. 11. 12. Sed iam diu obtinuit in ecclesia, ut et cardinales, praelati, abbates, alique ordinum religiosorum superiores ad concilia vocentur, ea ratione, quod suorum curam gerant spiritualem. A quo tempore id quidem non est satis apertum. Id vero dubio caret, quin multis seculis episcopi praeualuerint. VAN-ESPEN part. I. tit. 22. c. 1. n. 20. In concilio nicaeno secundo, quod graecorum fuit, vni.

uniuersali ARCHIMANDRITAS ACT. IV. subscrip-
 sisse vna cum episcopis ap. HARDVINUM tom. IV.
 col. 263. *seqq. lego.* Cardinales in concilio roma-
 no sub NICOLAO II. an. 1059. ante episcopos
 subscripsisse. Vid. HARDVIN. tom. VI. part. I. col.
 1066. in concil. lugdun. I. sub INNOCENTIO IV.
 an. 1245. eos episcopis ordine priores sedisse le-
 gimus ap. eund. HARDVIN. tom. VII. col. 378.
 et in lugdunens. II. Sub GREGORIO X. eos etiam
 metropolitanis praelatos fuisse testis est RAYNALD.
 ad an. 1274. n. 3. conf. CARD. IACOBATIVM
de concilio lib. I. pag. 25. apud LABBEVM in
adparatu tom. II. Quod ad abbates eos colligo ex
 HARDVINO tom. VI. part. I. col. 1587. *seqq.* tem-
 pore concilii londoniensis an. 1075. ad concilia
 duntaxat provincialia admissos fuisse. Posterioribus
 temporibus, nec a conciliis generalibus abbates
 exclusos fuisse docet nos schedula a Cardinale
 cameracensi scripta, quae exhibetur in *actis con-*
cilii constantiensis a HARDVIN. t. VIII. col. 220. seqq.
Sciendum esse, ait cit. Cardinalis, quod quando in
 conciliis generalibus soli episcopi habeant vocem de-
 finitiuam, hoc fuisse, quia habeant administrationem
 populi postea additi fuere abbates eadem de cau-
 sa, et quia habebant administrationem subiectorum. De-
 cretis conciliorum florentini et tridentini etiam
 generales, et superiores ordinum regularium sub-
 scripserunt.

§. CCXXXVI.

Concilium oecumenicum uniuersam repraesentat ecclesiam.

Porro eandem praecipue ob causam fa-
 ctum est, neque immerito, ut a concilio oe-
 cumenico uniuersam repraesentari ecclesiam
 profiteamur. Quo fit, ut quidquid de ecclesia
 adhuc a nobis demonstratum est; idem prorsus
 ad huius generis concilia, ac tuto adplicare
 nobis liceat.

Quod

Quod autem synodus oecumenica vniuersalem repraesentet ecclesiam, colligi potest ex *can. II. dist. XV. et can. I. caus. XXV. q. I.* Hanc ob causam concilium hierosolymitanum *Act. ap. XV. 2.* adferitur fuisse ex omni ecclesia, etiam non tantum non omnes christiani sed ne APOSTOLI quidem omnes interfuerint. Hinc etiam SYNODVS CONSTANTIENSIS hac formula vtitur. *Sacro sancta synodus ecclesiam vniuersalem repraesentans in praefat. apud HARDVIN. tom. VIII. col. 110. Adde S. ATHAN. epist. de synod. arin. et epist. ad episcopos affric. S. AVGVSTINVS tom. IX. contra Donatistas lib. I. 18. col. 93. II. 4. col. 98. IV. 5. col. 124.* Hinc CONCILII NICAENII II. patres *act. VI.* pseudo synodum constantinopol. contra imagines recte reiecerunt, quod huius synodi sonus non in omnem terram more APOSTOLORVM exiuerit, quemadmodum *sex sanctarum, et vniuersalium synodorum ap. HARDVIN. tom. IV. col. 330.*

§. CCXXXVII.

Conuocandi ius competit rom. pontifici.

Quando autem porro concilia oporteat esse legitime conuocata, colligitur, vt indicentur ab eo, qui ius ea cogendi habet, eoque modo, ac ratione, quam in his seruari canones constituunt: adeoque a SUMMO PONTIFICE. Hic tamen conuocandi modus non ita necessarius, vt si aliter factum, nullum sit habendum: nihil enim obstat, quo minus episcopi mutuo consensu nemine vocante conuenire possint.

Quoniam enim in comperto est, summo pontifici qua tali ea omnia attribuenda esse iura, quae sunt ad tuendam, restituendamue vnitatem ecclesiae necessaria, (*sup. §. 93.*) ex hoc autem gen. mediorum conciliorum auctoritatem esse
iam

iam saepe experientia cognitum est, et historia omnium conciliorum abunde docet, omnino consequitur, ut ex primatu romanae sedis adfixo pontificem recte hoc iure uti statuamus. Atque hoc eodem usus est ratiocinio INNOCENTIUS I. in elegantissima epistola ad Clerum, et popul. constantinop. apud CONSTANT. col. 799. Nam, quum §. 4. dixisset: *Sed quid aduersus ista in praesenti faciamus? Necessaria est cognitio synodi . . . qua huiusmodi tempesta un motus sedari possit: concludit: Ideo se diu multumque cogitasse, quonam modo oecumenica synodus congreganda sit, ut turbulenti motus DEI nutu tandem conquiescant.* Qua de causa impetrare a me non possum, ut IUSTINO FEBRONIO libro singulari de statu ecclesiae seu legitima potestate romani pontificis consentiam affirmant cap. VI. §. 2. p. 296. Nulla lege diuina, aut humana conuocationem vniuersalium conciliorum summo pontifici reservari. Sed ut paulo post ibid. cap. 3, loquitur, tacito principum, et ecclesiarum consensu ius congregandi vniuersales synodos romano praesuli delatum fuisse. Vereor enim vehementer, ne non satis haec doctrina cohaereat cum principio, quo cap. II. §. 3. statuit, omnia illa, et sola esse primigenia, et essentialia iura primatus, sine quibus unitas non potest seruari. Et eod. cap. §. 6. Ea, quae ad eccl. sine statum attinent, vbiuis gerantur, ad romanum pontificem referenda esse. Quoniam enim systemati suo conformiter recte statuat auctor doctissimus cp. VI. §. 7. concilia generalia absolute necessaria esse, ecclesiam saepius agnouisse, idque praecipue ortis haeresibus, et schismatibus, ut agnouit idem auctor cit. loc. §. 4. cum ait: alioqui breui tempore ecclesia vniuersa in partes scinderetur, et perire. Ex eius doctrina immediate consequitur, ut ius conuocandi concilia sit primigenium, et essentialiale ius primatus. At enim primatus romano praesuli creditus esse probatur: ut inquit, laudatus auctor c. II. §. 3. qua itaque ratione adfirmavit c. VI. §. 2. nulla lege diuina, aut humana conuocationem conciliorum vniuersalium romano pontifici reservari? Neque enim, quod octo priora

concilia, etsi id demus, sine scientia pontificum ab imperatoribus conuocata sint, id satis probat vt paulo post videbimus. Quin ipse id fatetur *cap. II. §. 4. n. 5. in fin. vid. Auctor ANONYMVS histoire du droit canonique, et gouvernement de l'eglise cap. XXVII. p. 219. et p. 220.* Quamquam id recte animaduersum puto ab eruditissimo DOVIAT. *praenot. iur. can. lib. II. c. I. §. 6. id ad ius commune atque ordinarium esse referendum.* Namque sunt alioquin casus, quibus necessitas ecclesiae aliud exigit. De quo paulo post Conf. omnino THOMASIN. *dissert. III. ad concil. nicaen.* Denique vt ipsi quoque episcopi citra omnem conuocationem coeant, quid impedit? sane ita factum ab antiquissimis temporibus; pulchre demonstrauit THOMASIN. *cit. dissert.*

§. CCXXXVIII.

Saluo iure principum politicorum.

Haec tametsi vera sunt, nihil tamen prohibet, quin primorum ecclesiae saeculorum synodi, conuocantibus imperatoribus christianis celebratae, oecumenicis accenseri mereantur, ac semper, et vbique his adnumeratae fuerint; imperatores enim christiani pacis, et tranquillitatis in ecclesia, et republica conseruandae studiosi, quae nulla re magis quam religionis dissidio turbari solet, et NVTRITIORVM ecclesiae, et DEFENSORVM reipublicae officio hac in parte functi sibi inde nihil potestatis spiritualis in decidendis negotiis ecclesiasticis adrogare praetenderunt.

Actus enim conuocationis in se nihil spirituale inuoluit, et hinc ab imperatoribus, quorum imperio vniuersa propemodum ecclesia tunc temporis inclusa fuit, iure exerceri potuit, sicut et hodie ex eadem ratio

ratione singulis principibus christianis hoc ipsum ius respectu suorum regnorum denegari nequit, ut adeo ius conuocandi concilium cum iure in eo decidendi: quod ecclesiae semper saluum et integrum remansit, minime confundi debeat. *DEVS* vos constituit sacerdotes, et nobis dati estis *DII*, inquit *CONSTANTINVS M.* in synodo nicaena, quam eum conuocasse constat. *Conueniens autem non est, ut homo iudicet DEOS, sed ille solum, de quo scriptum (PSALMVS LXXXI.) DEVS stetit in synagoga DEORVM, in medio autem DEVS indicat ita RVFIN. l. I. c. II. cui consentit SOZOMENVS lib. I. c. 17. edit. Valesia. Mihi, quum homo sim, nefas est, huiusmodi rerum cognitionem anrogare, cum et qui accusant, et qui accusantur, sacerdotes sint. Inde etiam est, quod THEODOSIVS, et VALENTINIANVS IMP. in sacra (id est epistola) ad synodum ephesinam missa aperte profiteantur, se CANDIDIANVM praeclarissimum sacrorum domesticorum comitem ad synodum ephesinam abire iussisse, ea lege, et conditione, ut cum quaestionibus et controuersis, quae circa fidei dogmata incidunt, nihil quidquam commune habeat; nefas enim esse aiunt, qui sanctissimorum episcoporum catalogo adscriptus non est, illum ecclesiasticis negotiis, et consultationibus sese immiscere ap. HARDVIN. tom. I. col. 1346. Denique MARCIANVS IMP. cuius auctoritate celebratum est concilium calcedonen- se ACT. VI. in allocutione. Nos, inquit, ad fidem confirmandam, non ad potentiam aliquam exercendam exemplo religiosi PRINCIPIS CONSTANTINI synodo interesse volumus, ne vel ulterius populi prauis suasionibus separentur ap. HARDVIN. tom. II. col. 466. add. cap. 2. seqq. DISS. XCVI. Ex quo simul adparet, quo animo quibusue de causis imperatores, principesue sacris eis conuentibus pro muneri sui ratione interesse gestiant. Atque ex his iam perspicuum esse existimo, quid sit et de FEBRONII viri clarissimi cit. loc. sententia et THOMASINI cit. dissert. §. 5. factum inter, et ius distinguendis opinione sentiendum. Conf. NAT. ALEXAND. hist. eccles. ad sec. c. IV. diff. V. tom. IV. p. 208.*

§. CCXXXIX.

Etiam hodie principum consensus requirendus est.

Enimuero haec principum conuocatio, quamquam non sit ex earum rerum numero, quae fieri nequeunt; difficilis tamen, et ardua ab eo tempore euasit, quo vastissimum imperium romanum in plura regna discerptum fuit. Ex quo iam inde a seculo XI. Ius istud penes vnum romanum pontificem stetit: consensum tamen principum negligi minime oportet, ne aut episcoporum praesentia, aut decretorum executio impediatur.

Vid. GIBERT. tom. I. p. 78. seqq. qui tamen *ibid.* p. 66. quatuor casus nec sine ratione excipit. Nimirum *si dubius sit papa; si notorius sit haereticus: si sedes vacet, si concilium praecedens futuri tempus, ut locum praefiniat.* Id satis certum est, non posse quemquam episcoporum quauis ex causa inuito principe abesse a regno, quum constet id pertinere ad reipublicae administrandae potestatem. Deinde cum duo sint, inquit doctissimus DOVIAT. cit. loc. §. VII. quae in conuentibus hisce sacris tractari, ac definiri solent, dogmata nimirum fidei, ac disciplinae canones, quamuis in iis, quae fidei sunt, atque doctrinae, plena sit episcoporum in eiusmodi synodis potestas, nihilominus, et his facilius ad exitum perducendis vtilem admodum, et ceteris, quae ad publicos mores spectant, firmitus stabiliendis, necessarium imperantium auctoritatem esse, tum res ipsa docet, tum vetera CONSTANTINI, THEODOSII, MARCIANI, aliorumque piorum PRINCIPVM in nicaeno primo, constantinopolitano I. calcedonensi conciliis interuenientium exempla testantur, et fatentur ipsi pontifices. S. LEO PAPA res humanas aliter tutas esse non posse, cordate agnoscit ap. GRATIANVM cau. 21. XXIII. 5. nisi quae ad diuinam confessionem pertinent, et regia,

et sacerdotalis defendat auctoritas. Conf. ibid. can. 20. 26. 34. et 35. PETRUM DE MARCA lib. II. c. 10. seqq. lib. IV. cap. seqq. lib. IV. 22. PAVLVS III. in bulla indictionis, IVLIVS III. in bulla resumptionis. PIVS IV. in bulla celebrationis concilii tridentini id exemplo suo satis comprobarunt, vt concilium constantiense praeteream, quod SIGISMVNDI IMPERATORIS consensus expressam facit mentionem apud HARDVIN. sess. I. concil. constantiens. tom. VIII. col. 232.

§. CCXL.

Episcopi gaudent iure voti decisiui.

Porro autem ex eodem axioma colligimus omnes, missis ad singulos literis conuocatorijs esse vocandos, queis id diuino, aut humano iure competit, neminemque eorum sine iniuria praeteriri, (sup. §. 235.) non vocatos vero sua auctoritate comparere posse. Sulfragiorum autem ius, quo episcopi gaudent, non *consilii* duntaxat, sed et *decisionis* potestate praeditum esse.

Quibus ecclesiae forma esse monarchica visa est, iis non aliud magis naturale visum est consuetarium, quam episcoporum his in conuentibus munus omne in *consulento* situm adfirmare; sed qui ita sentiunt, parum memores esse videntur illius mandati, quod datum est episcopis ACT. AP. XX. 28. *Vt sibi, et vniuerso gregi attendant, in quo eos SPIRITVS SANCTVS posuit regere ecclesiam DEI.* Deinde et de his utpote APOSTOLORVM successoribus dictum esse cogitent: *Qui vos audit, me audit; qui vos spernit, me spernit.* MATH. X. 40. LUC. X. 16. IOAN. XIII. 20. Et APOSTOLOS quum audio ACT. AP. XV. 28. sententiam conciliarem promulgantes: *Visum est SPIRITV SANCTO, et nobis* amplius aliquid potestatis animaduertere mihi videor

quam quidem eorum est, quos summis principibus nouimus a conciliis adfident. Certe PAVLVS concilii eius statuta modo *praecepta* *ibid.* v. 41. modo vocat *dogmata* *ibid.* XVI. 4. Nam si, vt *confulerem*, inquit doctissimus MELCHIOR CANVS *lo. theol. lib. V. c. 5. p. 159.* aduocarentur, iis episcopis, qui theologiae rudes, et imperiti essent, nullus esset omnino in conciliis locus, quando theologiae quæstio veniret in dubium, cetera, vbi hanc quæstionem solide more suo examinat. Conf. PETR. DE MARCA *lib. V. c. XII. §. 7.* et BOSSVET. in *defens. declar. cleri gallic. lib. XIII. cap. 20.*

§. CCXLI.

Num omnes episcopos adesse oporteat?

Quemadmodum autem omnes eo iure praeditos vocandos esse constat (*sup. §. 235.*), ita rite vocatos nisi graui, et iusta causa impeditos comparere oportet; absentia tamen rite vocatorum etiam plurium valori, et auctoritati concilii nihil derogare potest; absentium enim ius adcrefcit reliquis, quo fit, vt statuta rite nihilominus stringant etiam eos, qui seu quod non possent, seu quod nollent, concilio non interfuerunt.

Quod dixi omnium non requiri praesentiam, eius traditio luculentum est testimonium. Neque enim vllum haftenus concilium vocare oecumenicum possis, vbi federit animo, omnes adesse oportere, quod difficile dictu est in tam vetusta iuris obseruatione. Adde, quod ea sit moralis corporis natura, vt a personarum mutatione non omnino pendeat, consensus tamen omnium etiam absentium requirebatur, vt hoc modo consentiens haberetur ecclesia. Atque inde est, quod ait CHRYSOSTOMVS *hom. LII. Tu non NICAENOS PATRES, sed et ORBEM TERRARVM vniuersum condemnas, qui sententiam illorum comprobauit.* Vid. etiam *can. 5. 14. dist. XVIII. et cap. 4. de iureiur.*

§. CCXLII.

§. CCXLII.

Ius praesidendi papae competit.

Ex primatu sedis romanae adhaerente id quoque confectarium deducimus, ut *ius in omnibus praesidendi* pontifici romano vindicaremus, docet hoc eadem in conciliis seruanda norma, quam ab APOSTOLIS accepimus exemplo suo stabilitam, conuenit naturae concilii ecclesiam vnā repraesentantis, conuenit denique hactenus vsitatae consuetudini.

Exemplum dederunt APOSTOLI ACT. XV. 7. quod ecclesia perpetuo imitata est sic, ut vsum hunc perpetuum in ecclesia viguisse pluribus demonstrarem. Sed res omnis in tuto collocata est a viris historiae ecclesiasticae et iuris canonici peritia omni laude maioribus PETRO DE MARCA lib. V. c. 2. pluribus seqq. et THOMASINO dissert. X. ad concil. Non ego quidem sum nescius in dubium id vocasse GIBERTVM corp. iur. can. in prolegom. part. I. tit. XV. sect. 17. p. 107. et qui hunc libenter sequitur IUSTIN. FEBRON. cit. opere cap. VI. §. IV. n. 1. Sed quia neutrum reperio respondisse argumentis contrariis, aequè animo ferant in alia omnia euntem.

§. CCXLIII.

Etiam per legatos.

Eo iure saepissime missis legatis vsi sunt, quibus id cum reliquis legatis commune est, ut apostolicae sedis confessionem offerre debeant, non tamen *tamquam de incertis contendere; sed ut certa atque immutabilia compendiosa definitione proferre.*

Quae de legatis pontificum dixi, verba sunt ex AGATHONIS *epist. aët. IV. synod. VI. ap. HARDVIN. tom. III. col. 1123.* cui adde MELCHIOR. CANVM *loc. theol. lib. V. c. 5. p. 155. seqq.* Qui autem imperatoribus seu solis hoc ius attribuunt, seu eis omnino abiudicant, utrique peccant. Alterum enim cum historia perspicue pugnat, in ecclesiam iniuriosum est alterum. Quin conciliis interfuerint imperatores saepe ipsi, non raro per legatos suos, nemo facile iuerit inficias. At non ut praefides, et iudices, sed ut defensores, testes, et conscii decretorum, ut si opus foret, in contumaces, pacisque turbatores pro auctoritate sua animaduertent (sup. §. 258.). Sunt enim reges custodes legis diuinae, non interpretes, non iudices uti S. AVGVSTINVS docet *epist. 185. t. II. col. 651. n. 19.* et patet ex *lib. I. C. de SS. Trinit. et tot. tit. C. de haeret.* nec aliud professi sunt CONSTANTINVS MARCIANVS, omnium luculentissime THEODOSIVS et VALENTINIANVS in sacra supra in scholio citata, in qua declarant se CANDIDIANVM ad synodum ephesinam ea tamen lege, et conditione misisse, ut ecclesiasticis negotiis, et consultationibus se non immisceat, verum ut monachos, et saeculares, qui huius spectaculi causa vel eo nunc confluerunt: vel in posterum confluent; ab eadem illa ciuitate modis omnibus submoueat, quandoquidem non licet illos, qui omnino necessarii non sunt ad sacrorum dogmatum examen, tumultus excitare, et iis, quae cum tranquillitate a vestra sanctitate constitui, definiriue debent, obstaculum aliquod adferre, tum rursus, ut diligenter prospiciat, ne quae dissensio ex mutuo repugnandi studio contra increbrescat, et saeva tempestatis instar debacchata, si synodi vestrae consultationem, exactionemque veritatis indagacionem forte oburbet; sed ut iis, quae dicuntur, rite perceptis singuli inoffense, quod visum fuerit in medium proponere, vel ab aliis propositum refutare queant. ut ea tandem ratione, ubi per singulas propositiones, exceptionesque inquisitio citra vllam omnino turbam contentionemque habita fuerit, quod omnibus placitum probatumque fuerit, communi vestrae sanctitatis sententia constitutur, decernaturque, vid. THOMASSIN. *cit. dissert. §. 14. seqq.* PETRVS DE MARCA *cit. loc.*

§. CCXLIV.

Huius iuris effectus.

Ex iure praesidendi, quod antistiti romano competit; (sup. §. 242.) intelligimus, cur ordinis praerogativa ipse, et legati eius gaudeant, rerumque gerendarum, et sancendarum auctores existant.

Atque hoc sane apostolica traditione nititur, ex qua constat PETRUM in concilio hierosolymitano non praesidisse tantum, sed et proposuisse deliberanda, et primo loco sententiam dixisse. Vid. PETRVS DE MARCA lib. V. de conc. sacerdot. et imper. cap. 7.

§. CCXLV.

Salua tamen episcoporum suffragandi libertate.

Verum hanc sententiae praerogativam ita par est intelligi, ut salua maneat consilii libertas, quam quidem in eo sitam esse recte contendunt, ut sententiam a pontifice dictam tum demum vim definitionis obtinere dicamus, quando, instituta rite deliberatione, consensu episcoporum, suo iure de quaestione proposita iudicantium (sup. §. 240.) eadem probata est, ac confirmata.

Aliam longe, libertatis synodorum notionem dedit CARD. ORSI in diss. de modo concil. summ. roman. pontif. auctorit. cum libertat. suffrag. in synod. oecumen. In hoc, inquit, p. 66. synodi libertas posita est: ut episcopi in generalibus synodis iustam notitiam adcipiant conditae a romano pontifice legis, huius aequitatem, rationes, et momenta cognosceant; atque ita tum auctoritate summae sedis munita, tum luminibus illustrata, et zelo incensa, omnia possit adversus impios,

et perduelles pro religione, et veritate. Quin et de concilio hierosolymitano de rom. pontif. auct. lib. I. cap. X. art. 2. scribit: Quum PETRVS certam de re, quae in quaestionem vocabatur, sententiam pronuntiasset; eam deinde IACOBVS ad scripturam amussim, et prophetarum oracula exegit: non quidem, quod PETRI definitionem haud satis suo pondere firmam, et immobilem iudicaret, sed vt, quos PETRI auctoritas non moueret, in eandem sententiam veterum scripturarum auctoritate pertraheret. Sed quid, nisi hoc est diuinare, et praeconcepatae opinioni seruire? Cur enim quaesio is supponit vnus PETRI auctoritate quaestionem de legalibus decisam, determinatamque fuisse? Certe series rei gestae aliud docet, (sup. §. 103.) Rectius vtique sentit MELCHIOR CANVS loc. theol. lib. V. cap. 5. APOSTOLIS et PRESBYTERIS in synodum hierosolymitanam congregatis non statim reuelatum est, quid esset in fidei causa DEFINIENDVM, sed facta est prius, vt LVCAS ait, magna CONQUISITIO. At quid haec conquisitio, si definitio PETRI firma fuit, & immobilis? Enimvero concitauit non nihil inuidiae formula CONCILII TRIDENTINI sess. XVII. proponentibus legatis ac praesidentibus, eo quod ius episcoporum libere dandi suffragia inde detrimenti quid adcepisse videretur. Vid. GIBERT. corp. iur. can. prol. pars prior. tit. X. sect. IV. p. 167. seqq. At quum res ista vtpote noua motuum nonnullorum esset causa vid. PALLAVIC. hist. concil. trident. lib. XXIII. c. II. n. 1. c. V. n. 7. 14. c. VI. n. 5. c. VIII. n. 5. c. XII. n. 6. et 7. Tandem CONCILIUM ipsum sess. XXIV. cap. 21. de reform. explicando declarauit, mentis suae non fuisse, ut in praedictis verbis solita ratio tractandi negotia in generalibus conciliis vlla ex parte immutaretur: neque noui quidquam praeter id, quod a sacris canonibus, et generalium synodorum forma haecenus statutum est, cuiquam adderetur, vel detringeretur; quo ipso episcoporum iura satis in tuto collocata videbantur.

§. CCXLVI.

An necessaria confirmatio?

Modus sententias dicendi in conciliis non vnus perpetuo fuit. Rite autem decreta, et sufficienter, vt decet, promulgata, vt auctoritatem suam obtineant, sunt, qui *confirmari* eadem a sede romana oportere contendunt: aliis id necessarium minime visum est.

Modum tractandi in conciliis varium erudite docet

GIBERT. tom. I. p. 91. De confirmatione pugnatur in vtramque partem argumentis non leuibus. Si auctoritate duceris, ii sunt vtriusque sententiae patroni, quos inter vix discernas, cuius sit aut ab eruditione, aut a religione maior auctoritas. Quid mihi videatur, dicam.

§. CCXLVII.

Quid sit confirmare decreta conciliorum?

Quod antequam facio, operae pretium fuerit ostendere, quid sit confirmare decreta concilii. Est autem *confirmare* in genere nihil aliud, quam nouas addere rationes. Quo fit, vt decreta concilii *confirmare*, si vim verbi propriam spectes, sit, nouas eidem rationes addere, quibus efficiatur, vt ea tanquam decretoria ab omnibus suscipiantur.

Non puto fore eorum quemquam, qui sese pontificiae confirmationis patronos gerunt, qui hanc huius verbi acceptionem neget. Haec enim nisi propria sit, eisque adamata significatio, quid sibi velint, quum tanta contentione confirmationem hanc vrgent, ego non video. Alioquin non ignoro, aliam quoque esse huius vocis in scriptis

ecclesiasticis adceptionem, veluti, quum idem significat, ac *consentire*, aut ea, quae dicuntur, concilii decreta rite fuisse condita declarare, ac fidelibus indicare id, quod iam ab aliis obseruatum est.

§. CCXLVIII.

Decreta conciliorum generalium rite condita confirmatione pontificia non indigent.

Quod si ita est, mihi quidem acta conciliorum vetera, atque recentiora diligenti opera perlustranti de toto hoc confirmationis negotio ita statuendum videtur, vt confirmationis huiuscemodi necessitatem ex iis non modo non *demonstrari*, vt aiunt, sed ne satis quidem firma coniectura confici posse existimem, nisi forte ea demas conciliorum decreta, quibus conficiendis aut intercesserint legati pontificum, aut omnino eius nomine interfuerit nemo.

Quod si enim nulla est synodi oecumenicae, citra pontificis confirmationem talem, qualem volunt Italiae scriptores, auctoritas, nullum habet praesidium ecclesia, quo sese aduersus iniurias tueatur. Et vero haud difficile fuerit, si animus euagari ex omnibus omnium conciliorum generalium actis ostendere, nullam vnquam eiusmodi confirmationem a pontifice romano fuisse petitam, quod erudite, vt solet, et luculenter probauit doctissimus BOSSVERTVS *def. declar. cleri. gall. lib. XIII. cap. I. seqq.* cuius non possum, quin adscribam verba, quae sunt *cit. lib. cap. 10. Libenter quaerem*, inquit, ludantque nos synodi, cum absolute, ac decretae pronunciant: si quis non ita senserit, anathema sit. Ac nimis profecto ineptiunt, qui haec anathemata intentari respondent, synodis sub ratihabitione et confirmatione futura pontificis; at saltem audiant has

has formulas ab omnibus synodis frequentatas, quae effectum ipsum denotant: ab ecclesia proiecimus, priuauimus, nudauius omni dignitate: ac rursus alio modo: nudatus est, priuatus est, proiectus. Tanquam perfecta re, quam ipsi perdere volunt. Postremo, si adhuc haesitant, esto illud ab VIII. synodo decretum, peremptorium haud minus aduersus eorum sententiam, quam aduersus Photium: Nos eum inobedientem, et resistentem sanctae huic et vniuersali synodo repulimus, et anathematizamus, atque a tota, et apostolica ecclesia fecimus alienum per datam nobis potestatem, in spiritu sancto, a primo, et magno pontifice nostro liberatore, et saluatore cunctorum: Quid enim expectant, qui sic pronunciant? Sed nos in tam claris plus aequo immoramur. Cf. etiam PETRUM DE MARCA de conc. sacerdot. et imp. lib. II. c. X. §. VIII. seqq. et lib. VI. c. XXII. per totum.

§. CCXLIX.

Vnde hauriendae definitiones.

Quum porro concilia instituuntur ad ecclesiae negotia definienda (sup. §. 233.) idque iuxta fidem euangelicam et apostolicam, consequens est: vt in controuersis ad fidem spectantibus decisionis norma non alia esse queat, quam *sacra scriptura*, et *traditio*, (sup. §. 234.) liberius autem sit in stabilienda disciplina arbitrium.

Quo factum est, vt in conciliis duo positi fuerint sub throno codices: Alter S. scripturae, canonum alter: ille in rebus fidei, hic in causis disciplinae inspiciendus; vid. DISSERT. NOSTR. de collect. iuris antegregianei c. I. §. 28. n. (a) Namque in materia quidem fidei quid aliud faciunt concilia, quam secundum scripturas, secundum traditiones patrum; secundum ecclesiasticas regulas anteriores pro fide, ac communione catholicae ecclesiae dubia explicare ac firmare? GELASIVS ad episcopos Dardaniae cap.

13. Elegantissime VINCENTIVS LIRINENSIS in communis. I. c. 31. Christi ecclesia sedula et cauta depositorum apud se dogmatum custos, nihil in his unquam permutat, nihil minuit, nihil addit . . . Denique quid unquam aliud conciliorum decretis nisi est, nisi ut, quod antea simpliciter credebatur, hoc idem postea diligentius crederetur, quod antea lentius praedicabatur, hoc idem postea instantius praedicaretur; quod antea securius colebatur, hoc idem postea sollicitius extolleretur. Hoc, inquam, semper neque quidquam praeterea haereticorum novitatibus excitata, conciliorum suorum decretis catholica perfecit ecclesia, nisi, ut, quod prius a maioribus sola traditione susceperat, hoc idem posteris etiam scripturae chiographum consignaret, magnam rerum summam paucis literis comprehendendo, et plerumque propter indigentiae lumen, non nouum fidei sensum, nouae adpellationis proprietate signando. Et S. ATHANASIUS lib. de synod. Nicæni patres, ait, de fide ita scripserunt: credit ecclesia catholica: et statim confessio ipsa adiuncta est, ut ostenderent eam non esse nouam sententiam, sed apostolicam: et quae ipsi scripsissent: non esse sua inventa, sed apostolorum documenta.

§. CCL.

Quotuplicis generis sunt statuta conciliorum?

Quumque negotia omnia ecclesiastica aut dogmatum fidei, aut disciplinae ecclesiasticae adpellatione continentur, (sup. §. 33.) conciliorum autem finis sunt definienda ecclesiae negotia, (sup. §. 233.) perspicuum est, conciliorum definitiones aut ad fidem, aut ad disciplinam stabiliendam esse comparatas. Illae dogmata, hae canones adpellantur.

Can. I. et 2. dist. III. Migravit hunc morem concilium tridentinum, in quo definitiones fidei, canones; regulae vero ad mores et disciplinam ecclesiae pertinentes decreta inscribuntur, conf. GI-

BERTVM corp. iur. can. tom. I. p. 92. pluribus sequentibus.

§. CCLI.

Concilium est infallibile.

Quoniam quidem concilio oecumenico vniuersa repraesentatur ecclesia. Haec autem in rebus fidei, et morum ad salutem pertinentium infallibili praedita est auctoritate, (sup. §. 76.) consequens est, vt concilium nec (I) in rebus fidei, nec (II) in materia morum ad salutem aeternam necessariorum, et vniuersae ecclesiae praescriptorum erroris periculo subiaceat.

Nisi ecclesia, et quod hanc repraesentat, concilium in rebus fidei errori non obnoxia dicatur, parum abest, quin omnis religio in nihilum abeat, quod quam sit ab omni sensu recti alienum, quis est, qui ignoret? Aliter S. ATHANASIVS *epist. ad episcop. afric.* quum ait: *Verbum DEI per oecumenicam nicaenam synodum manere in aeternum.* tom. I. eius opp. p. 899. et S. AMBROSIVS *epist. 21.* Sequor, inquit, *tractatum nicaeni concilii*, a quo me nec mors, nec gladius poterit separare, quod et IUSTIN. IMP. agnoui in *libr. 4. c. de summa Trinitat.* atque huc pertinent ISIDORVS *dist. XV. c. 1.* et GREGORIUS *dist. cit. can. 2.* et IUSTIN. *nov. CXXXI. cap. 2.* adde c. 6, 7. *XXV. q. 1. et c. 4. caus. ead. quæst. II.* Eadem ratio in moribus quoque valere debet, MATH. *V. 24.* LUC. *I. 75.* III. II. IOAN. *XII. 25.* ad ROM. *XII. 1. seq. ad PHILIPP. III. 3.* IACOBI *I. 27.*

§. CCLII.

Sunt necessaria concilia.

Quum itaque concilium neque in rebus fidei, neque in determinandis mediis ad fidei per-

perfectionem necessariis errori sit obnoxium ,
(sup. §. 252.) facilis est collectio , quam sit conciliorum generalium in ecclesia non *utilis* modo , sed et non raro *necessaria* auctoritas.

Diuinæ veritatis est: *salutem esse, vbi multa concilia* PROVERB. XI. 14. et ibid. XXVII. 6. Hinc etiam MOYSES sapientes sibi in concilium elegit, quod solus *sustinere* onus haud potuerit. EXOD. XVIII. 18. II. DEUTER. I. 12. Quod et PLATO vidit, cum consultationem *Sacrum* quidquam, et ARISTOTELES *diuinum* adpellarunt apud LIRSIVM polit. III. 4. Enimuero oporteat esse *scandala*, atque *haereses* MATH. XVIII. 7. I. CORINTH. XI. 19. et quod *omne regnum in se diuisum dissolui* necesse sit: MATH. XII. 25. quod hic aliud est medium, nisi id sit concilium? Sane ita factum est ab apostolis ACT. I. 15. VII. 1. seqq. XV. 5. & agnouerunt patres CONCIL. CONST. *sess.* XXXIX. nec minus principes christiani, et leges patriæ REC. IMP. an. 1524. §. 28. an. 1526. §. 5. et 6. an. 1529. §. 1. an. 1548. §. 4. seqq. an. 1551. §. 10. conf. etiam c. 3. D. XX. et c. 21. de off. deleg. *Traité de l'étude des conciles* p. I. c. 1. et 2. 3. vbi, quae obliici solent, solide refutat.

§. CCLIII.

Canones sunt promulgandi.

Promulgatio est actus, quo efficitur, ut, quos obligatura lex est, eis satis innotescat. Quum itaque conciliorum sancita cunctos fideles obligent, (sup. §. 233.) hoc autem non fiat, nisi in eorum cognitionem fideles queant peruenire, consequens est, vt acta conciliorum singulis, praecipue absentibus praelatis ecclesiae communicanda, et ab his promulganda sint.

Quam

Quam rem ab ecclesia vsurpatam docemur non modo in ACTIS APOSTOLORVM XV. 41. XVI. 4. fed et posteriorum omnium conciliorum historia, vt ex sola patet bulla PII IV. *sicut ad sacrorum Sessioni XXV. subnexa optima ratione: leges enim sacratissimae, inquit Impp. VALENTIN. et MARCIAN. quae constringunt hominum vitas, intelligi ab omnibus debent. l. 9. c. de leg.* fiebat autem id literis encyclicis, quae etiam circulares et catholicae a vetustis scriptoribus adpellantur, quarum varias species ex antiquitate illustrat FERRARIUS de var. eccles. epist. gener. lib. II. cap. IV. et cap. VI.

§. CCLIV.

Promulgati legitime obligant.

Posteaquam autem satis, atque legitime promulgata conciliorum decreta, siue ea ad religionis substantiam, et dogmata pertineant, siue in stabilienda, formandaque ecclesiae disciplina versentur; dubium nullum est, quin plenam fortianturobligandi potestatem (sup. §. 233.).

Sed fit tamen saepe, vt in vsum non deducantur disciplinae capita. Sane ecclesia gallicana concilii tridentini reformationes salua libertate ecclesiae gallicanae recepit. Dolendum, inquit AUCTOR Princ. iur. publ. eccles. quod vix sit dioecesis, in qua saluberrima tridentini reformatio plenissime sit introducta. Obstant inolitae consuetudines, priuilegia, et libertates ecclesiarum, exemptiones monasteriorum, reformandorum potentia, ordinariorum respectus humani, incuria et timiditas. Ceterum animaduertendum id est, nullam in disciplina ecclesiastica promulgationem, acceptionemque tantum sui momento valituram, vt iuribus principum quidquam deroget.

§. CCLV.

§. CCLV.

Non omnia legis instar habenda sunt.

Quod autem de synodaliū statutorum auctoritate disputaui, id non ita capiendum moneo, vt omnia definitorum dogmatum loco habeantur. Non est ita. Multa enim definiuntur, vt *fidei diuinæ dogmata*; alia veluti quædam *theologorum conclusiones*. Nonnulla placeant vt *probabiliora*. Non pauca quasi *piae* quædam, et *salutares* laudantur *consuetudines*. Nec minus multa de industria in neutram partem definita relinquuntur.

Fidei dogmata sunt definitiones conciliorum nicaeni, constantinopolitani, quæ contra Arium, Nestorium, alios propositæ sunt quoad DEITATEM CHRISTI, et SPIRITVS SANCTI: at quæ de gratia infantum baptizatorum decidit CONCIL. VIEN. NENS. relatum in *clem. vi. de SS. Trinit.* vt probabilius placuit. Vfus imaginum, supplicationes publicæ, vestitus sacerdotum *piae* sunt *consuetudines* laude dignæ, quum vsus rectus est. Et vero immaculatam conceptionem B. M. V. concilium tridentinum *indecisam* reliquit, vti et eam de residentia episcoporum disputationem *sess. XXIII. de reform. c. 1.*

§. CCLVI.

An alterum alteri deroget?

Ceterum conciliorum par est omnium auctoritas; ea autem, quæ ad disciplinam tantum comparata sunt, sine vnionis detrimento aliter se atque aliter habere queunt. Ex quo consequens omnino est, vt in his quidem

dem rebus prius a posteriori emendari, eidem derogari, quin et abrogari possit.

Quemadmodum enim vere, ait VINCENT. LIRINENS. lib. III. contr. haeret. proprieque catholicum est, tenere, quod semper, quod ab omnibus, quod ubique creditum est; ita S. AVGVSTIN. lib. II. cap. 3. de bapt. contra Donatistas: tom. IX. col. 98. quis nesciat, inquit, ipsa concilia, quae per singulas regiones, vel provincias sunt, plenariorum conciliorum auctoritati cedere, ipsaque plenaria saepe priora a posterioribus emendari, cum alio experimento rerum aperitur, quod clausum erat. In rebus autem fidei, quando alterum alteri opponitur, S. AVGVSTINI consilio utendum est. Lib. II. contr. MAXIMVM cap. 14. tom. VIII. col. 704. qui nicaenae synodo ariminensem opposuit. Sed nunc nec ego, inquit, nicaenum nec tu debes ariminense, tanquam praeiudicaturus proferre concilium; nec ego huius auctoritate, nec tu illius detineris. Scripturarum auctoritate non quorumque propria, sed utrisque communibus testibus res cum re, causa cum causa, ratio cum ratione concertet.

§. CCLVII.

Quis habeat ius dispensandi?

Ex quo principio illud etiam consequi necesse est, ut *dispensandi* potestatem ipsi concilio tribui oporteat. Sed et aequum est, libenterque patitur ecclesia, ut papa romanus, qua is primatum in ecclesia obtinet, eadem utatur potestate, tum nimirum, quando concilium ipsum haud dubie fuisset dispensaturum. Quid? quod nisi de expressa constet prohibitionem, etiam episcopis sua cuique in dioecesi id ius haud esse denegandum videatur, quatenus eius quidem usus prudens gubernandi ratio exponit.

Duas hic maxime a doctoribus dari regulas recte obseruat vir de omni iure ecclesiastico in Germania optime meritis celeberrimus paucis abhinc annis in Vniuersitate Wirceburgensi SS. Canonum Professor CAESAR BARTHEL in *Adnotationibus ad ius can. Vniuers.* lib. I. tit. XXXIII. Num. 41. ibique animi sui sensa desuper hisce verbis adperit: *Prior est, inquit, quod episcopus in regula dispensare non possit in iure communi, concilio generali, vel constitutionum apostolicarum, nisi in specie haec facultas ei sit concessa. Altera est; quod in regula episcopus possit in canonibus concilii generalis, et constitutionibus apostolicis, secundum spiritum tamen canonum ex utilitate, et necessitate publica dispensare, nisi in specie haec ei facultas sit adempta. Et haec ultima, pergit ibidem vir cordatus, contra auctorem (id est, P. Engel) etiam a nobis tenetur: ratio est: quia haec facultas dispensandi in suo districtu episcopo est concessa, quae est utilis, et necessaria ad regendam ecclesiam, in qua a spiritu sancto positus est: Atqui facultas dispensandi in conciliis generalibus canonum etc. est episcopo necessaria, et utilis, ne iugum CHRISTI euadat durum, et homines subin laqueis conscientiae inuoluantur. Ergo in regula est concessa, cum CHRISTVS Dominus ilimitare dixerit; quaecunque solueritis super terram etc. Qua de re, quum cumulate actum sit ab aliis, ac praeterea in vnaquaque materia adcuratius, quid vltus teneat, moneri possit, nunc nihil addo amplius. Videri interea possit NATAL. ALEXANDER *hist. eccles. tom. VIII. p. m. 692.* GIBERT. *pro egom. corp. iur. can. P. I. tit. 20. sect. II.* BOSSVETVS *defens. declarat. cleri gall. lib. XI. cap. 18.**

§. CCLVIII.

Quis habeat ius authenticæ interpretandi?

Cuius autem generis sint definitiones conciliorum generalium, interpretationis tamen legislatoriae, aut doctrinalis regulas rite applica-

plicas nunquam respuunt. Illa quam *authenticam* adpellare vsus fert, non solum consilio generali posteriori, sed et romano pontifici extra concilium subortis forsan dissensionibus ita competit, vt eius interpretationi, quum accedit ecclesiae suffragatio, sese submittere fideles teneantur.

Hanc enim potestatem ad conseruandam ecclesiae vnitatem, et tranquillitatem omnino necessariam esse ratio dicat, et confirmat reuelatio *MATH. XVI. 18. 19. IOAN. XXI. 15. 16. 17.*

§. CCLIX.

Quid doctrinale?

Quod ad interpretationem *doctrinalem* atinet, ea tum in scholis, tum in iudiciis adhiberi quidem, sed rite, sed sobrie potest. Omnium enim primo verba legis clara, proxime rationem eius, deinde mentem, et sententiam huic conformem, et circumstantiae denique omnes personarum, loci, et temporis sollicitè spectemus, ita ne tamen vnquam ab aequitate naturali legisque euangelicae integritate, simplicitate, pietateque deflectamus.

Nec vacat, neque etiam lubet his exponendis diutius immorari. Namque generales quidem illas, et cuique disciplinae communes interpretandi regulas tradere, logicae proprium est. Quae autem huic sunt studio propriae, partim ex iis, quae hactenus stabilita sunt, principiis intelligi possunt, partim quae infra de adminiculis dicturi sumus, hermeneuticae principia non vulgaria suppeditabunt.

§. CCLX.

Nulla improbatorum auctoritas?

Illud denique haud difficulter perspicies, quae contra maiorum instituta celebrari contingit, concilii nomen haud mereri, neque ad eius adfurgere auctoritatem.

CAPVT VI.

DE

CONSENSV ECCLESIARVM.

§. CCLXI.

Connexio.

Si omnem retro antiquitatem ecclesiae memoria repeto, magnum semper eorum fuisse numerum deprehendo, qui a vera deisciscences fide sparsis in vulgus erroribus vinculum illud religionis soluere adniterentur.

Haereses APOSTOLORVM aetate ortas sola APOSTOLORVM repressit auctoritas. SIMONEM MAGVM miraculorum donum oblata pecunia licitari ausum grauiter eo nomine reprehendit APOSTOLVS ACT. c. VIII. 2. EBIONI diuinitatem SERVATORIS neganti euangelium suum opposuit S. IOANNES, S. HIERONYMVS de script. eccles. in Ioan. vt alios hinc illinc propullulantes errores, et graues et frequentes, duos adnotarunt alii, silentio praeterea-
mus. Conf. NAT. ALEXAND. hist. eccles. tom. III. sect. I, c. XI. seqq.

§. CCLXII.

§. CCLXII.

Calamitas ecclesiae ob persecutiones.

Calamitosior fuit duobus ab APOSTOLORVM aetate seculis ecclesiae status principum ethnicorum dirissimis persecutionibus, et haereticorum multo quam ante latius serpente petulantia.

Non enumerabo neque haereses eorum temporum, neque principum eorundem crudelitatem, neque populi christiani in tanta calamitate, seu animi magnitudinem eximiam, seu incredibilem constantiam, quae fama etiam in vulgus celebratissima sunt; mihi quidem nunc satis est, eam omnino ecclesiae tunc conditionem extitisse, ut in vnum congregari locum episcopos ad tuendam ecclesiae salutem non licuerit. Vid. DISSERT. NOST. de collect. iur. eccles. antegratian. c. I. §. 12. seqq.

§. CCLXIII.

Nullum tum oecumenicum concilium.

Ea tempestate mirum non est, nullum fuisse unquam concilium oecumenicum congregatum, ut eius quasi decretorio iudicio controversiae finirentur. Sexcentae quippe haereses nicaenam ante synodum exortae, oppressaeque sunt, aut in particularibus tantum synodis, aut sola ecclesiarum sine synodis consensione.

Consule EUSEBIUM lib. IV. c. 7. et Saturnini, Basilidis, aliorumque impietatem perspicies proscriptam citra omnem synodum, sola APOSTOLICA doctrinae

nae conscientia, c. XI. Valentini, Cerdonis, Marcionis, Marci mendacia commemorat, et sola ecclesiae consentientis auctoritate dissipata fuisse refert. *Lib. V. c. 16.* ex Apollinari Hierapolitano primum synodos aduersus Montanum in Asia coactas refert, sed prae ceteris, *uniuersae per orbem omnem terrarum sparsae ecclesiae*, aduersus illam con-
 spirationem. Meminit idem *lib. VI. c. 33.* synodi aduersus Beryllum Bostorum episcopum. Et *c. 37.* aduersus Arabes in fide pariter aliquid nouantes. Adde etiam *lib. 7. c. 24. 27. 28. 29.*

§. CCLXIV.

Fundamentum huius auctoritatis.

Neque vero mirum videri debet, tantam huic ecclesiarum consensione auctoritatem tributam fuisse. Quippe quod episcopi etiam sine synodo in fide consentientes non minus uniuersam ecclesiam, quam si vnum in locum concedentes de communibus ecclesiarum suarum causis deliberant, repraesentare crederentur.

Traditionem hanc in ecclesia illis seculis obtinuisse non tantum ex locis, quae modo ex EVSEBIO protuli, intelligi potest, sed et ex IRENAEO, et TERTULLIANO, qui vterque EVSEBIO antiquiores sunt. Quum autem multa S. IRENAEI adue. haeref. loca huc pertineant, nos vno tantum alteroue utemur *lib. III. c. 2. duplici*, ait, *via haereticos oppugnari scripturis; vel cum ad eam iterum traditionem, quae est ab APOSTOLIS, quae per successionem presbyterorum in ecclesiis custoditur, prouocamus eos.* Et *c. 3.* traditionem itaque APOSTOLORVM, inquit, *in toto mundo manifestatam in ecclesia adest perspicere omnibus, qui vera velint audire, et habemus numerare eos, qui ab APOSTOLIS instituti sunt episcopi in ecclesiis, et successores eorum vsque ad nos, qui nihil tale docuerunt,*

cuerunt, neque cognouerunt, quale ab his deliratur. *Lib. IV. cap. 43.* Quapropter, inquit, eis, qui in ecclesia sunt, presbyteris obedire oportet, his, qui successionem habent ab APOSTOLIS, qui cum episcopatus successionem charisma veritatis certum secundum placitum patris exceperunt. Et c. 63. Agnitio, inquit, vera est APOSTOLORVM doctrina, et antiquus ecclesiae status in vniuerso mundo, et character corporis CHRISTI secundum successiones episcoporum, quibus illi eam, quae in vnoquoque loco est, ecclesiam tradiderunt, quae peruenit vsque ad nos. Atque in hoc consentientem habet TERTULLIANVM *lib. IV. de praescript.* Constabit, inquit, id esse ab APOSTOLIS traditum, quod apud ecclesias apostolicas fuerit sacrosanctum: videamus, quot loca a PAVLO Corinthii hauserint, ad quam regulam Galatae sint recorrecti, qui legant Thessalonicenses, Philippenses, Ephesii, quid etiam Romani dico itaque apud illas, nee solas iam apostolicas, sed apud vniuersas, quae illis de societate Sacramentorum confoederantur.

§. CCLXV.

Consensus hic quomodo probetur?

Haec autem ecclesiae catholicae vnitas, et episcoporum per orbem terrarum disperforum in fidei capitibus consensus *communicatoriarum* commercio seruari, ac probari solitam fuisse veterum auctoritate euinci potest.

S. AVGVSTINVS ad Fortunium Donatistarum episcopum erroris conuincendum, qui vbique terrarum suam esse communionem adserebat. *Quaerebam, inquit, epist. 44. alias 163. ad Eleusium, et socios, tom. II. col. 102. n. 3. vtrum epistolas communicatorias, quas formatas dicimus, possem, quo vellem dare, et adfirmabam, quod manifestum erat omnibus hoc modo facillime illam terminari posse quaestionem. Similiter ep. 43. alias 162. eodem tom. col. 89. n. I. dixerat: scipsum se quidem ad nonnullos Donatistarum episcopos literas priuatas, non autem communicatorias*

factum est, inquit, ut etiam ad nonnullos Donatistarum primarios scriberemus, non communicatorias literas, quas iam olim propter suam perversitatem ab unitate catholica, quae toto orbe diffusa est, non accipiunt, sed tales priuatas, qualibus nobis uti etiam ad Paganos licet. Sed non est vllum facile illustrius huius moris exemplum, quam illud, cuius meminit EVSEBIUS *hist. eccles. lib. VI. cap. 43.* Quum narrat aduersus Nouatum: Romae congregatam esse synodum, in qua sexaginta quidem episcopi presbyteri vero, et diaconi multo plures conuenerunt. Quumque in prouinciis antistes, quid agendum esset, singuli consultassent, huiusmodi decreum cunctis promulgatum est. . . . Extant epistolae CORNELII papae, prosequitur EVSEBIUS ad Fabium Antiochenum, in quibus et romanae synodi gesta, et omnium per Italiam, et Africam, aliasque locorum illorum prouincias sententiae declarantur. Tum in fine refert Cornelium epistolae suae subiunxisse non eorum tantum episcoporum nomina, qui in urbem Romam conuenientes Nouati condemnarunt amentiam, sed eorum etiam, qui Romae quidem minime adfuerant, superiorum tamen episcoporum sententiam literis adprobarunt. Vocabula simul, et ciuitates, inde singuli literas dederant, adcurate commemorantem. De hoc toto genere epistolarum olim in ecclesia vsuatarum exstat elegantissimus libellus FRANC. BERNARDI FERRARII *de antiquo ecclesiasticarum epistolarum genere.*

§. CCLXVI.

Consensus etiam tacitus sufficit.

Et si autem literarum huiusmodi, quibus aut de lata sententia alios certiores facerent, aut se quoque eidem accessisse significarent, frequens in ecclesia vsus fuerit; multo tamen maior fuit episcoporum numerus, qui tacito duntaxat consensu, id, quod gestum est, adprobarent. Ut adeo vim certam, atque inelucta-

luctabilem latae definitioni tribuendam non minus tacito, quam expresso episcoporum consensui momentum inesse existimaretur.

Cuius quidem rei perspicua mihi ratio sita esse videtur in ipsa ecclesiae vniuersae conformatione. Profecto non videtur posse fieri vt maxima episcoporum pars per orbem terrarum dispersa errori publico aliquo iudicio fidelibus ad credendum proposito sese non opponat? *Error quippe, an non resistitur, adprobatur, et veritas, quum non defenditur, opprimitur.* Non solet ecclesia tacere, quum errorem cognoscit ecclesia DEI, ait S. AVGVSTINVS ea, quae sunt contra fidem, vel bonam vitam, non adprobat, nec tacet, nec facit. Quid? quod tenetur etiam ecclesia aduersus grassantem erroris contagionem insurgere, ne alias eidem conniuere videatur. Quod periculi genus praecauendum esse caute, ac sapienter monebat S. COELESTINVS P. *epist. XXI. §. 2. ad episcop. gall. apud CONSTANT. eccl. 1186.* Timeo, inquit, ne conniuere sit, hoc tacere; timeo, ne magis ipsi loquantur, quae permittunt illis taliter loqui: in talibus causis non caret suspitione taciturnitas, quia occurreret veritas, si falsitas displiceret. Merito namque causa nos respuit, si silentio foueamus errorem. Conf. TOVRNELIVS *curs. theol. II. quae. III. art. II. p. m. 63.*

§. CCLXVII.

Remouetur obiectio.

Sunt, qui ex vniuersalis ecclesiae sententia nullum omnino argumentum sumi posse arbitrantur, propterea, quod fieri nequeat, vt fidelium omnium sensum in fidei quaestione requiramus, id quod tamen necessarium esse opinantur, vanum igitur esse aiunt ab ecclesia catholica vell ducere fidei argumentum.

Non meis, sed MELCH. CANI verbis respondebo. Is itaque lib. IV. in loc. theol. cap. post. ita scribit: duo sunt rerum genera quae ab ecclesia creduntur: vnum est earum, quae ad omnes aequae pertinent, vt DEVM esse hominem, animam nostram esse immortalem. Et in hoc genere non est valde difficile omnium fidem sensumque cognoscere. Non dico autem, vt seorsim rogentur singuli, quod et permolestum esset, et oppido quam ridiculum, sed singulorum fidem in huiusmodi rebus statim sese prodere, satisque mediocri adhibita diligentia cognitam nobis, et perspectam esse posse, praesertim si res in cognitionem veniat, et vulgus suo more caleseat. Alterum est genus earum rerum, quas cognoscere non rudium, et imperitorum in ecclesia, sed maiorum, et sapientium interest, vt epistolam ad hebraeos esse canonicam, ac reliqua similia, quam plurima. Quo in genere, si vulgarem plebis sententiam roges, proinde erit, vt si a coeco sensum colorum postularis. Caute igitur, atque prudenter: cum huiusmodi fortasse res in sermonem popularem incidunt, qui in vulgo paulo modestiores sunt, nihil omnino adfirmate, adseueranterque pronuntiant, sed id se credere, ac sentire in hisce rebus profitentur; quod ecclesia credit, ac sentit. Quo profecto nomine sapientes ecclesiae, maioresque designant. Porro siue in hoc, siue in illo genere quaestio versetur, populus quasi de tribunali sententiam dicere nec debet, nec vero potest: quoniam, vt hic pro certo ac probato sumimus, ligandi, soluendi, iudicandique potestas in singulis fidelibus non est, sed in ecclesiae praefectis, atque pastoribus. Nunc illud dicimus in communi omnium controuersia certum argumentum ex omni fidelium sensu deponi, quamuis non oporteat sigillatim omnium sensum perscrutari.

§. CCLXVIII.

Primae sedis maxima auctoritas.

Hoc demum diligenter animaduertendum est, in hac controuersias fidei sine concilio definiendi ratione, fidem vnitatemque ab vniuer-

uerfali quidem ecclesia repetendam esse, vt tamen prae aliis omnibus cathedrae PETRI propter potiore[m] principalitatem ratio haberetur.

Quibus adcommodata sunt, quae S. AVGVSTINVS lib. I. contra Iulian. c. 4. tom. X. col. 503. n. 13. scribit: Puto tibi eam partem orbis sufficere debere, in qua primum APOSTOLORVM suorum voluit DOMINVS gloriosissimo martyrio coronare, cui ecclesiae praesidentem B. INNOCENTIVM, si audire voluisses, iam tunc periculosam iuuentutem tuam pelagianis laqueis exuisses. Quid enim potuit VIR ille SANCTVS africanis respondere conciliis, nisi quod ANTIQVIVS APOSTOLICA SEDES, ET ROMANA CVM CETERIS TENET PERSEVERANTER ECCLESIA? Ita et OPTATVS fidem ab ecclesia quidem vniuersa repeti suadebat, sed omnibus tamen aliis romanam praeferebat, eiusque episcopos enumerans usque ad SIRICVM hodie, inquit, cum quo nobis totus orbis, commercio formatarum in vna communione societate concordat. Formatas hic intellige communicatorias epistolas, de quibus supra. Superfedeo transcribendis aliorum patrum testimoniis, quae videri possunt apud TOVRNELIVM loc. proxime cit. pag. 61. et LVD. THOMASIN. cit. Diff. §. 30. seqq. cuius tamen omnia mea nolim facere.

§. CCLXIX.

Nulla appellatio locum habet.

Adeo autem haec firma putabatur decisio, vt ne ipsi quidem haeretici ab episcopalibus locorum conciliis, etsi de his quaererentur, ad vniuersale concilium prouocarent: aut si prouocarent etiam, haec non vt legitima quaedam prouocatio, sed vt frustratoria tergiversatio a fidelibus contemnebatur.

Saepissime hoc testatur S. AVGVSTINVS *serm. 131. alias 2. de verb. Apost. 1. V. col. 645. n. 10.* vbi de Pelagianis: *Prorsus vbi tales, inquit, inueneritis, occultare nolite, redarguite contradicentes, et resistentes ad nos perducite. Iam enim de hac causa duo consilia missa sunt ad sedem apostolicam, inde etiam rescripta venerunt. Causa finita est, vti nam aliquando finiatur error! Et lib. II, oper. imperf. adu. Iulian. tom. X. col. 993. n. 103.* Quid adhuc, inquit, quaeris examen, quod apud apostolicam sedem iam factum est in episcopali iudicio pallescina ergo haeresis ab episcopis non adhuc examinanda, sed coercenda est. *Damnata a potestatibus christianis.* Idem rursus AVGVSTINVS *t. c. lib. I. col. 878. n. 10.* Pelagianos sin minus in synodo, saltem in collatione aliqua nouum examen exigentes exemplo Donatistarum ita arguit: *Abfit a christianis potestatibus terrena reipublicae, vt de antiqua catholica fide dubitent, et ob hoc oppugnantibus eius locum, et tempus examinis praebeant, ac non potius in ea certi, atque fundati talibus, quales vos estis, inimicis eius disciplinam coercionis imponant. Quod enim propter Donatistas factum est, eorum violentissimae turbae fieri coegerunt, ignorantes, quid ante se gestum, quod eis fuerat ostendendum, quales vos turbas, Deus auertat, ut habeatis. Quo ex loco adparet prouisionis, non necessitatis fuisse, vt Donatistis collatio concederetur, quod AVGVSTINVS etiam loc. cit. docuit.*

C A P V T VII.

D E

CONSTITUTIONIBVS ROMANORVM
PONTIFICVM.

§. CCLXX.

*Constitutiones pontificiae ex duplici fonte
promanant.*

Iuris ecclesiastici communis maximam partem implent summorum pontificum constitutiones, quas etiam extra concilium generale pro re nata condere solent, et quarum, quanta sit auctoritas adcurate magis atque distincte intellegi non potest, quam si iura pontificia, ex quibus illae deriuantur, horumque iurium originem atque naturam peruiderimus. Sunt autem duplicis generis iura, de quibus hic agimus, *primigenia* et essentialiter cum primatu ex diuina ordinatione connexa: et *accidentalìa*, quae postmodum variis ex causis accesserunt, et à romano pontifice exercentur ex arbitraria ecclesiae dispositione.

§. CCLXXI.

I. Ius cum primatu cohaerens.

Fontem, vnde primigenia primatus iura promanant, iam aperuimus. (sup. §. 93.) Itaque primum ius primatiale istud esse contendendo,

do, vt ea, quae ad statum ecclesiae vniuersalis pertinent, vbiuis gentium ea geri contingat, ad primatem referantur, quo is eo facilius ministerium suum modo disciplinae ecclesiasticae conformi impendat.

Agnouerunt hos primatus ecclesiastici ius non modo singuli veterum patrum, verum etiam ecclesiae particulares integrae, imo ipsa concilia oecumenica. Vt ex quamplurimis quaedam duntaxat referam; huc respexisse mihi quidem certe videtur SYNODVS SARDIGENSIS, quando ad IVLIVM P. ita scribit apud HARDVIN. tom. I. conc. col. 653. *Hoc optimum, et valde congruentissimum iudicabitur, si ad caput, id est, ad Petri sedem de singulis quibusue prouinciis domini referant sacerdotes. Neque illud ab officio suo alienum iudicauerat EPHE-SINA SYNODVS in epistola ad COELESTINVM P. scripta, in qua, posteaquam sollicitudinem eius, quam singulis ecclesiis impenderet, commendauerat, ita inquit: Est hoc vobis adeo magnis in more positum, vt in omnibus celebres sitis, studiaque vestra ecclesiarum firmamenta constituatis. Quia vero necesse est, vt omnia, quae consecuta sunt, sanctitati tuae significantur, non potuimus non scribere. Quem morem ceteras synodos tenuisse eorundem acta edocere possunt. Quare verissime ab AVITO episcopo viennensi in epist. 36. scriptum est: scitis synodaliū legum esse, vt in rebus, quae ad ecclesiae statum pertinent, si quid dubitationis fuerit exortum ad romanae ecclesiae maximum sacerdotem, quasi ad caput nostrum membra sequentia recurramus. Non enim aliae sunt AVITO leges synodales, quam est antiquae regulae forma INNOCENTIO I. in epist. 30. S. I. seqq. ap. CONSTANT., quam secutos esse AFROS laudat, quum ab eo quaererent, in anxiiis rebus, quae sit tenenda sententia. Neque vero immerito aut INNOCENTIUS antiquam esse hanc regulam statuit, cuius exemplum ex Apostolica aetate refert CLEMENTIS, quae est ad Corinthios praescripta epistola, aut IUSTINIANVS in l. 7. c. de SS. Trinit.*

Trinit. eam illibate seruandam sanciuir: Nec enim patimur, inquit, et quidquam eorum, quae ad ecclesiasticum spectant statum, non etiam ad eiusdem referatur beatitudinem, quum ea sit caput omnium sanctissimorum DEI sacerdotum, vel eo maxime, quod quoties in eis locis haeretici pullularunt, et sententia, et recto iudicio illius venerabilis sedis coerciti sunt.

§. CCLXXII.

Modus istud exercendi antiquus.

Quae relationes ad sedem apostolicam faciendae, eam, vt dixi, causam habebant, vt eo facilius ministerium suum in ecclesias etiam remotissimas extenderet. Eius autem officii explendi ratio non vna erat. *Monebant* hos, vt ab haeticorum insidiis sibi cauere. *Horabantur* alios, vt turbatam ecclesiae pacem sua auctoritate restituerent, emendarent naeuos in disciplinam illapsos. Aliquando *mittebant* in ecclesias destitutas viros, quorum opera fides restitueretur, notarenturque auctores dissensionum a communione segregandi, *Iubendi* vero auctoritatem sibi illis quidem temporibus absolutam vindicasse nunquam deprehendes.

Ipsorum pontificum testimonia sunt, quibus agendi haec sancta ratio, et ecclesiae christianae conuenientissima probatur. Episcopi Africani A. 401. Carthagine congregati, quam litteras ab ANASTASIO P. I. ad se datas, recitari in synodo mandassent, haec in acta synodi retulerunt in *cod. can. eccles. african. can. 65. Recitatis epistolis beatissimi fratris, et consacerdotis nostri Anastasii elcesiae romanae episcopi, quibus nos PATERNE, ET FRATERNE CHARITATIS SOLLICITUDINE, AC SINCE*
RI-

RITATE ADHORTATVS EST, *vt de haereticorum, et schismaticorum Donatarum infidiis, et improbitatibus . . . nullo modo dissimulemus.* Non dissimili sollicitudine hortatur INNOCENTIVS in epistola superius laudata Hispanos, vt violatam concordiam restituere adlaborent: QVARE INCVMBEENDVM EST, DILECTIONI VESTRAE, ET BONIS SACERDOTIBVS ADNITENEVM., *quatenus praeunte doctrina in unitatem catholicae fidei, omnes, qui dispersi sunt, congregentur.* COELESTINVS vero, quum ab agricola pelagiano ecclesias hiberniae turbati cognouerat, GERMANVM Antisidoriensem episcopum vice sua mittit, vt deturbatis haereticeis Britannos ad fidem catholicam dirigat teste PROSPERO in *chron. ad A. 429.* Idque alias factum esse saepius IVLII, et DAMASI pontificum vitae testantur, ea tamen moderatione, qua vsus est S. GREGORIUS M. *lib. VII. epist. 30. Verbum IVSSIONIS peto, inquit, a meo auditu remouete, quia scio, quis sum, qui estis, Loco enim mihi fratres estis, moribus patres.* NON ERGO IVSSI, SED, QVAE VTILIA SVNT, INDICARE CVRAVI.

§. CCLXXIII.

II. Ius eiusdem primatus.

Quod si, vt euenisse nouimus saepius, malum synodali particularium ecclesiarum auctoritate maius esset; tum vero primariae sedis IVS ALTERVM enituit, quo aut exquisitis episcoporum reliquorum suffragiis causam romanus pontifex in synodo seu romana, seu etiam totius Italiae decedit, aut decisam cum aliis episcopis communicauit, eamque sententiam, nunquam non satis validam ad seruandam fidei integritatem existimauit antiquitas.

Praeclare id docere visus est S. BASILIUS *epist. 69. ad ATHANASIVM: visum est mihi consentaneum, inquit,*
vt

ut scribatur episcopo romano, ut quae hic geruntur, consideret, et sententiam exprimat. Adde eiusdem epist. 70. ad Damasum papam. Atque huc pertinere iudico illa TERTULLIANI in lib. de pudic. cap. I. quando ita scribit: *audio, edictum esse propositum, et quidem peremptorium; pontifex scilicet maximus, episcopus episcoporum dicit; ergo et mechiae et fornicationis delicta poenitentia functus dimitto.* Quamquam enim haec TERTULLIANI, utpote iam ecclesiae desertoris ironica esse non ignorem, catholicorum tamen menti consentanea esse nullus dubito. Haec certe vniuersalem ecclesiarum curam, et seruandae in eis orthodoxae fidei DIONYSIVS ALEXANDRINVS cum omni sua ecclesia agnouit, qui, quum a quibusdam catholicis tanquam male de SS. Trinitate sentiret, argueretur, apologeticos libros ad DIONYSIVM romanum antistitem misit, quibus ab omni haereseos suspicione se purgaret, ap. BARONIVM *annal. eccles.* tom. II. a. 236. n. 30. *seqq.* quod idem iam ante eum teste EUSEBIO *hist. eccles. lib. VI. cap. 35.* fecerat ORIGENES. Sed hac de re alias plura scripturi sumus.

§. CCLXXIV.

III. Est, quod in conciliis ordinandis versatur.

Neque enim ob quamcunque causam sollicitandus videbatur orbis catholicus; sed dum demum, quum serpens diu, ac late haereseis tantam corripuit ecclesiae partem, ut vnum reliquum faceret remedium CONCILII GENERALIS auctoritatem. In quo etsi non SOLIVS, praecipue tamen episcopi romani valuit auctoritas non modo in conuocando, sed et in praesidendo, suffragiique praerogatiua, saluo tamen semper iure episcoporum.

Quae omnia veterum testimoniis comprobare non esset difficile hoc loco. Verum tractauimus ea omnia, eo capite, quod supra de conciliis inscripsimus, in quo non hanc modo quaestionem, sed et alias de iure episcoporum in conciliis, horum confirmatione, et suprema potestate examinauimus. Sunt haec maioris in regenda ecclesia momenti, quam vt vno verbo expediantur.

§. CCLXXV.

IV. Ius, quod est tuendi vetera instituta.

Et quamquam disciplinae ecclesiasticae non ea sit ratio, quin, salua ecclesiae vnitae, hoc possit, alioque modo constitui, ea ipsa tamen, quam episcopos romanos gerere supra diximus; vniuersalis ecclesiae cura, hanc quoque his voluit commendatam, vt *tutores* se illius, atque *vindices*, praecipue, quum esset vetustate venerabilis, praestarent.

In speculis a DEO constituti sumus, inquit COELESTINVS P. in *epist.* 4. §. 1. ap. CONSTANT. col. 1066. vt *vigilantiae nostrae diligentiam comprobantes*, et quae *coercenda sunt*, *rescemus*, et quae *obseruanda sunt*, *sanciamus*. Quae postrema non ita intelligenda sunt, vt pro arbitrio putemus pontifices condidisse disciplinae regulas. Quamquam enim legislatiuam potestatem non omnino negare ausim, de quo mox plura: ita tamen eam fuisse temperatam scio, vt magis in statutis Patrum temperandis, quam nouis ordinandis versaretur. LIBERIVS P. ad CONSTANTIVM IMP. scribens *epist.* IV. §. 3. Nunquam MEA STATVTA, inquit, sed APOSTOLICA, vt essent semper firmata, et custodita, *perfecti*. Secutus morem, ordinemque maiorum, nihil addi episcopatu urbis Romae, nihil minui passus sum. Quod et INNOCENTIVS in *epist.* I. §. 2. fatetur: Literas tales dare placuit, non quae noua praecepta aliqua imperent, sed quibus ea, quae per ignauiam, dissidiamque aliorum neglecta sunt, ob-

ser-

obseruari cupiamus, quae tamen apostolica, et patrum constitutione sunt constituta. Et in his quidem vindicandis neque canonica seueritate abstinabant. Sciēt quisquīs hoc (scribit ZOSIMVS epist. IX. §. 4. apud COVSTANT. col. 970.) posthabita patrum, et apostolicae sedis auctoritate neglexerit, a nobis districte vindicandam, vt loci sui, minime dubitent, sibi non constare rationem, si hoc putat, post tot prohibitiones impune tentari. Contumeliae enim studio fit, quidquid interdictum toties vsurpatur.

§. CCLXXVI.

V. Inde fuit ius exequendi statuta patrum.

Atque haec quidem canonum vindictio non in hoc versabatur solum, vt ii, in vsum iam deducti continua obseruantia stabiles permanerent. (sup. §. 274.) Sed iam dum etiam ab initio, vt reciperentur ab vniuersis, enitebatur, ea quidem cum potestate, vt praeter sedis apostolicae pondus nihil amplius consideraretur.

Perspicue GELASIVS in epist. ad episcopos Dardaniae cap. 2. Quibus conuenienter, vt dictum est, ex paterna traditione perpensis, confidimus, quod nullus iam veraciter christianus ignoret, vniuscuiusque synodi constitutum, quod vniuersalis ecclesiae probauit adsensus, nullam magis exequi sedem oportere prae ceteris, quam primam. Quo ex loco non id modo intelligimus, pontifices romanos legitimos semper fuisse canonum executores, sed existimasse etiam, sibi non minus quam aliis per orbem christianum episcopis eos sanctos esse, atque inuiolabiles oportere. Intellegebant illi scilicet: Vniuersae pacis tranquillitatem non aliter posse custodiri, nisi sua canonibus reuerentia intemerata seruaretur, vt loquitur S. LEO epist. 92. cap. 4. Atque ita esse omnino GREGORIUS M. praeclare docuit, lib. XIII. epist. 44. alias 37.

quum ita scribit: *Tunc status membrorum integer manet, si caput fidei nulla pulset iniuria et canonum manet incolumis, atque intemerata semper auctoritas. Quod eo valebat; ut in iura episcoporum nihil quidquam sibi fumerent, ea non diminuerent, non magis, quam sua sibi eripi ab aliis passi sunt. Ingenue id progressi sunt sanctissimi pontifices GREGORIUS M. lib. III. epist. 29. Ad presbyteros, et diaconos ecclesiae mediolanensis ita scribens: Sicut ab aliis nostra exigimus; ita singulis sua iura seruamus. INNOCENTIUS III. lib. I. in epist. ad rectores Tusciae. Sicut iura nostra volumus seruari; sic aliorum iura volumus illibata seruare. Conuenire nimirum tutori canonum non ignorabant, ne is alios, posse eos violari impune, primus doceret.*

§. CCLXXVII.

VI. *Ius leges ferendi.*

Quae etsi verissima sint, minime tamen adfentiendum est illis, qui condendarum legum potestatem in negotiis ecclesiasticis ab adulatione profectam, ac sedi primariae posterioribus demum seculis adfertam existimant. Quum enim eius potestatis vestigia non obscura antiquitas prodiderit, eamque illa, de qua supra diximus, vniuersalis ecclesiae cura in se prorsus continere videatur, nondum a me impetrari potui, ut ab ea sententia discedam, quam veteres imperatores agnouisse non est incompertum.

Audiamus VALENTINIANVM IMP. in nou. III. cod. theodos. adiecta, in qua, quum primatum sedis romanae synodorum etiam auctoritate firmatum adseruisset, haec subdit: *Verum ne leuis saltem inter ecclesias turba nascatur, vel in aliquo minui religionis disciplina videatur, hoc perenni sanctione decernimus, ne quid tam episcopis gallicanis, quam a iaram*
pro-

provinciarum contra consuetudinem veterum liceat sine viri venerabilis papae vrbis aeternae auctoritate tentare, sed illis, omnibusque pro lege sit, quidquid sanxit, vel sanxerit apostolicae sedis auctoritas. Et sane in dubium reuocari hanc pontificum potestatem sine temeritate non posse, argumento esse possunt epistolae pontificum decretales antiquissimae illae, ac genuinae, quas CONSTANTIVS duobus voluminibus complexus est. Videatur omnino PETRVS DE MARCA de conc. sacerdot. et imp. lib. I. cap. 8. et 9.

§. CCLXXVIII.

Quod eius officium circa dogmata?

Quod ad ea ecclesiae negotia, quae publica sunt, et ad dogmata pertinent, quamuis papae non sit tanta potestas, vt noui quidquam decernere valeat, praecipuas tamen illius esse partes dubium non est, quum in *exequendis* iis, quae in concilio definita sunt, dum vero emergens quoddam dubium *interpretatione tollendo*; atque etiam doctrinam male sanam aliqui gentium fortasse spargi coeptam *condemnando*.

Pontificum eam praecipuam curam esse debere, vt decreta conciliorum, et canonum statuta exequerentur, collapsa restituerent, ab interitu vindicaret, testis est omnis antiquitas. Hanc dum exerceret potestatem apostolica sedes, tanta antiquitus auctoritate viguit, vt prope immunita magis deinceps, quam aucta videatur. Quanta olim vi, quanta auctoritate mandatam sibi traditionis apostolicae custodiam propugnarunt romani pontifices CLEMENS, ANICETVS, VICTOR, STEPHANVS, SIRICIVS, INNOCENTIVS, apud CONSTANT. *cit. praef. p. 38. segq.* LEO latrocinalem synodum ephesinam valere non passus, etsi imperatoria po-

testate fretam, chalcedonenſis ſynodi auctor ipſe et executor pro ſtabilienda communi eccleſiae fide inuiſta potentia ſtetit. Eadem exequendi auctoritate freti GELASIVS, et reliqui poſt eum pontifices, imperatores, totamque eccleſiam orientalem coegerunt, ſola iam apoſtolicae ſedis auctoritate, ſine alia noua ſynodo, condemnare chalcedonenſis ſynodi oppugnatores. Vt alia infinita ſilentio praetereamus, quae ad hunc locum firmandum adducere facile eſſet.

§. CCLXXIX.

Idem porro.

Quum nouus in eccleſia error ceruicem erigit, aut nouum in fide dubium animos fidelium ſuſpenſos tenet, epiſcoporum eius provinciae; in qua is primum naſcitur, ea cura eſt, vt auctoritatem ſuam ingruenti malo obſtanciant. Huic ſuo officio ſi deſint, aut ſi ſola eorundem auctoritas ad id minime ſuffectura videatur; tum vero ſanctae ſedis pondus adſiciendum eſt, vt malum comprimatur, et quod occupauit fideles, dubium ex animis euellatur.

Epiſcoporum ea prima cura eſſe debet reſiſtere erroribus: idcirco, inquit S. CYPRIANVS *epiſt.* 13. *lib. III.* *Frater chariſſime, copioſum eſt corpus ſacerdotum concordiae mutuae glutine, atque vnitatis vinculo copulatum, vt ſi quis ex collegio noſtro haereſim facere, et gregem CHRISTI lacerare; et vaſtare tentauerit, ſubueniant ceteri. At praecipuam tamen eius rei cuſtodiam eſſe penes romanos pontifices, auctor eſt S. Auguſtinus lib. I. contra duas *epiſt. pelag. c. I.* ad BONIFACIVM PAPAM tom. X. col. 412. quum ſit communis omnibus nobis, (ſolicitudo haec) qui fungimur epiſcopatus officio, quamuis in eo praemineas celſiore ſaſtigio ſpecula paſtoris. Quod videtur*

tur velle S. LEO PAPA *sermon. III. in anniuersario* *juae adfunt. cap. 3. relatus in DECRETO GRATIA-*
NI can. 5. caus. XXIV. quaest. I. Manet ergo PE-
TRI privilegium; ubicunque ipsius fertur aequitate iu-
dicium; clari s. epist. 93. ad THEODORITVM CY-
RI EPISCOPVM; Gloriamur in DOMINO, qui nul-
lum nos in nostris fratribus detrimentum sustinere per-
misit, sed quae nostrum prius ministerium desinuerat,
uniuersae fraternitatis nostrae irrevocabilis firmabit
adsensus; ut vere a se prodisse ostenderet, quod prius
a prima omnium sede formatum, totius christiani orbis
iudicium recepisset, ut in hoc quoque capiti membra
concordent. Conf. PETR. DE MARCA lib. I. cap. 9.

§. CCLXXX.

Regula III.

Quas apostolicae sedis definitiones, praeci-
 pue, quum ceterarum accessit consensus, fir-
 missima fide tenendas esse ab omni dubitandi
 ratione remotum est. Quin etsi demus, alias
 irretractabile non esse pontificis romani, et vl-
 timum in fide iudicium: ad pacem tamen, et
 tranquillitatem ecclesiae, religionisque inte-
 gritatem, in qua omnis sita est salus, perti-
 net, ut obsequium ei saltem interea, et reue-
 rentia ab omnibus exhibeatur.

Solent doctores, qui pontificis infallibilitatem defen-
 dunt, duplicem in eo distinguere personam, do-
 ctoris uniuersalis de cathedra loquentis, et doctoris pri-
 uati. Eo respectu immunem ab errore faciunt,
 non etiam isto. Quid autem sit de cathedra loqui,
 et quando modus iste loquendi in ecclesia inua-
 luerit, ambiguum est. In originem huius phrasidis
 omnium eruditissime inquisiuit LAVNOIUS lib. III.
 epist. 5. in qua eam antiquissimam quidem esse,
 non tamen semper eundem habuisse sensum, per-
 spicue ostendit. Ex quo illud intelligi potest,

hoc saltem sensu, quo ea vtuntur hodie doctores scholastici, antiquam eam nequaquam esse habendam. At quo tandem sensu vsurpatur hodie? omnes de vocibus *ex cathedra* consentiunt, de re ipsa mirum quantum dissentiunt, vt opera theologorum insipienti cuique patebit. NATAL. ALEXAND. theologus, vt omnes consentiunt, doctissimus *hist. eccles. secul. VII. dissert. II. prop. 2.* ita interpretatur, ex cathedra loqui pontificem tunc, quando pronunciat, ac decernit aliquid: *Ad scripturam, ac traditionem, quae in romana ecclesia a temporibus apostolorum incorrupta seruat, et ad ipsum continua, et nusquam interrupta pontificum successione transmissa est, adstante SPIRITU SANCTO attendens, et controuersis, de quibus agitur, per doctissimos theologos ad sacras illas fidei nostrae regulas obsequis, adhibito sacri romanae ecclesiae senatus, ac vicinorum antistitum consilio, et suffragio fuso ad DEVM publicis precibus aliquid fidelibus vniuersis credendum, aut ubique obseruandum proponit, ac praecipit, eiusque constitutiones ac decreta ACCEDENTE ECCLESIAE CONSENSU roborantur.* Hoc si est ex cathedra loqui, et romani pontificis non est indeficiens iudicium, nisi quum ex cathedra decernit, salua res est. Ecquis enim vnquam catholicorum negauit infallibile esse papae iudicium, ACCEDENTE ECCLESIAE CONSENSU ROBORATVM? eius consensus firmitatem supra nobis videmur satis euicisse (sup. §. 263 seqq.) et egregie confirmat CASSIANVS lib. I. de incarnat. c. vlt. Hanc, inquit, eius (Leoparli) confessionem, id est, catholicorum omnium fidem, et omnes africani episcopi, vnde scribebat, et omnes gallicani, ad quos scribebat, confirmarunt. Sufficere ergo solus nunc ad confutandam haeresim deberet consensus omnium, quia indubitatae veritatis manifestatio est auctoritas vniuersorum, et perfecta ratio facta est, vbi nemo dissensit. Quaestio haec iam inde a pluribus saeculis mirum quantum theologorum exerceuit animos, atque in partes diuersas distraxit. Auctoritatem, et infallibilitatem summorum pontificum multa eruditione conati sunt CARD. SPONDRATI in sua regal sacerdot. lib. III. MATTH. PE-

¶ **FITIER** abbas *S. Petri senonensis* ord. *S. Benedicti* in tract. theol. de auctor. et infalib. sum. PP. contra eos negavit irreformabile esse iudicium romani pontificis, nisi ecclesiae consensus adcesserit, cum ecclesia gallic. **IAC. BENIG. BOSSVET** episc. melandensis in sua defens. declarat. cleri gallican. p. II. l. XIII. seqq. cuius argumentis, an **P. GALLVS CARTIER** in oper. de auctorit. et infalib. summ. pontif. et **CARD. ORSI** de irreformab. rom. pontif. iudic. satisfecerint, viderint eruditiores. Ceterum vereor, vt reipublicae ecclesiasticae recte consulant, qui adfirmantem hanc sententiam ad dogmata referunt, immemores: eam et ecclesiae auctoritate adhuc esse destitutam, et a viris non pietate minus: quam eruditione celebribus, imo ecclesia gallicana omni in dubium fuisse vocatam, et vocari in hanc diem,

§. CCLXXXI.

Non semper decretoriam ferre sententiam censi sunt.

Hoc autem imprimis animaduertendum est, non eam semper fuisse veterum praecipue pontificum, dum rescriberent, mentem, vt decretis suis praecepti generalis vim inesse voluerint. Quin non raro consulenti priuatim episcopo, consilium aequae sententiae priuatae robur habiturum, impertiri solent, quomodo fere euenire solet inter eos, quos litterarum earundem societas, et amicitia aetius copulauit.

Atque hinc est, quod saepe videas pontifices suis in responsis vni adcedere sententiae veluti, quae sibi probabilior videatur, ita tamen, vt oppositis de pondere suo nihil velint detractum. Exemplum elegans dedit **INNOCENTIVS III.** in can. 6. de celebr. missae §. I. Ab his tamen distinguendae sunt eius generis epistolae, quibus non

vt ait INNOCENTIUS in *epist. II. ad VICTRICIVM* §. 2. ap. COVSTANT. col. 747. *Noua praecepta aliqua imperantur, sed ea, quae per desidium aliquorum neglecta sunt, ab omnibus observari cupiamus, quae tamen apostolica, et patrum constitutione sunt constituta.* Namque responsa haec, vt recte monet MARCA lib. VII. c. XIII. §. 5. *Non ita adcipienda sunt, ac si simplicis tantum consilii vicem subirent, sed velut decisiones ex canonibus, aut ex traditione petitae, ad quarum observationem episcopi erant adstricti.*

§. CCLXXXII.

Regula IV.

Discernendum quoque cum studio est ἐξ ἑργῶν ἀπό τῶν παρ' ἐργῶν; sententiae nimirum ex accidenti a pontifice non consulto insertae, seduloque quum in causam rescribendi, tum vero etiam in historiam eius inquirendum; ne alias eiusmodi opiniones pontificibus adstringamus, a quibus pietas eos, et veritas religionis christianae abhorrere edocere potuit.

Neque enim desunt nonnullae romanorum pontificum decretales epistolae, quae libris iuris canonici continentur, quae in varias doctorem reprehensiones incurrunt. Ecce! GREGORIUS III. aut vt aliis placet II. in *epist. IV. ad BONIFACIVM EPISCO-PVM* relata apud GRATIANVM *caus. XXXII. quaest. VII. can. 18.* Licere, ait. viro aliam uxorem, cui sua ob infirmitatem corporis debitum reddere non valet, sumere. Ad quam elegantissime commentatus est VAN ESPEN, ZACHARIAS PAPA *ibid. can. 23.* uxorem, cuius maritus cum sorore concubuit, alteri nubere concedit, quam tamen *loc. cit.* ESPERIVS pro spuria reiecit; Huc referunt etiam *can. 12. dist. II. de consecrat.* Sed qui ex historia eius temporis eleganter explicari potest. *Can. item 24. dist. IV. de consecr. vbi NICOLAUS* baptismum etiam non baptizato in nomine Trinitatis, vel tantum

tum in CHRISTI nomine collatum valere adseruit. Quum contra S. AVGVSTINVS lib. VII. de bapt. cap. 102. tom. IX. col. 202. Nobis, ait, tutum est, in ea non progredi aliqua temeritate sententiae, quae nullo in catholico reginali concilio coepta, nullo plenario terminata sunt, id autem fiducia, securae vocis adferre, quod in gubernatione DOMINI DEI NOSTRI et SALVATORIS IESV CHRISTI vniuersalis ecclesiae consensione roboratum est. Eundem in censum venire solent cap. 3. de spons. ducr. c. 10. de testam. c. 2. de conuers. infidel. Quorum] defensionem, suscepit BARTHOL. inst. iur. can. cap. XIV.

§. CCLXXXIII.

Regula V.

In disciplina ecclesiastica hoc tenendum est. Si qua eius capita apostoli nobis, aut veteres patres praecepta reliquerunt, in iis defendendis magis, et ab interitu vindicandis, quam in nouo aliquo statuendo versatur romanorum antistitum auctoritas, etsi non sit tamen eorum tantum robur, quin mutari pro ecclesiae ipsius necessitate possint.

Qua de re elegantissime scribit VRBANVS PAPA apud GRATIANVM caus. XXV. q. I. can. 6. Sunt, quidam dicentes, inquit romano pontifici semper licuisse nouas condere leges, quod et nos non solum non negamus, sed etiam valde adfirmamus. Sciendum vero summopere est, quia inde nouas leges condere potest, vnde euangelistae aliquid, et prophetae nequaquam dixerunt. Vbi vero aperte DOMINVS vel eius APOSTOLI, et eos sequentes PATRES sententialiter aliquid definierunt, ibi non nouam legem ROMANVS PONTIFEX dare, sed potius, quod praedicatum est, vsque ad animam, et sanguinem confirmare debet. ET ZOSIMVS P. ibid. can. 7. contra STATVTA PATRVm condere aliquid, vel mutare, nec huius quidem sedis potest auctoritas.

Apud nos enim inconuulsis radicibus viuit antiquitas, cui decreta PATRVM sanxere reuerentiam. Eamque primam salutem ait HORMISDA can. 9. recte fidei regulam custodire, et a CONSTITVTIS PATRVM nulloatenus deuiare.

§. CCLXXXIV.

Obligant episcopos receptae.

Atque has pontificum decretales epistolas ne in aliquo minui religionis disciplina videatur, omnibus episcopis pro lege habendas esse, mihi dubium nullum est. Quin id quoque existimo, etiam quae non vetera renouant, sed constituunt noua, reuerenter suscipiendas, et nisi, quum grauis subest causa, non esse non recipiendas.

Eleganter hac de re differuit doctissimus PETRVS DE MARCA lib. I. cap. IX. seqq. cui plane adsentior. Et quamquam vir doctissimus FEBRONIVS in lib. singulari de statu eccles. cap. V. §. 2. neget, in materiis disciplinae papam habere potestatem obligandi totam ecclesiam; ipse tamen paulo post cit. loc. num. 4. subiungit: *Has (leges a papa prolatas) propter intrinsecam earum aequitatem episcopi tenebuntur acceptare, quando eas iudicabunt aptas ad promouendum bonum religionis, et disciplinae ecclesiasticae, et supra cap. II. §. 6. dixerat: pertinere ad romani pontificis primatum, ut leges, quas necessitas, vel utilitas ecclesiae hic et nunc postulare videtur, vniuersali ecclesiae proponat. Vid. CONSTANT. in cit. praefat. et DOVIAT. praenot. iur. can.*

§. CCLXXXV.

Quomodo promulgandae?

Quae autem omnes fideles obligaturae sunt leges, eas necesse est in omnium venire
no-

notitiam, aut per synodum, si id fieri potest, aut per harum recitationem, quo omnium consensu studioque firmentur.

Verba sunt INNOCENTII I. *epist.* 24. §. 4. apud CONSTANT. col. 854. Quam hic decreta romanae sedis promulgandi rationem laudat INNOCENTIUS, eandem secuti sunt et alii pontifices. quemadmodum multis auctoritatibus demonstrarunt COVSTANT. cit. *praefat.* §. 47. *seqq.* et PETR. DE MARCA *lib.* II. *cap.* XV. §. 7. *seqq.* qui quidem posterior idem ex lege naturali, ciuili, conciliorum generalium, principum praeter auctoritate, vt solet, erudite et copiose ostendit. Ex quo intelligi potest, quid de nouitia quorundam illa sententia statuentum sit, qua solennem illam Romae fieri solitam promulgationem sufficere adseritur ad inducendam in vniversum obligationem, quorum argumenta solide refutauit VAN ESPEN in *tractat. de promulgat. leg. eccles.*

§. CCLXXXVI.

Cum consensu principum.

Ad haec principibus salus regnorum suae curae commissa ius tribuit non patiendi promulgationem legum ecclesiasticarum eiuscemodi, quae plus detrimenti in res publicas, quam utilitatis in ecclesias illaturae videbuntur.

De hoc iure principum christianorum infra suo loco vberius agemus. Vnum MYRATORII locum non possum, quin adscribam. Is est in *lib. de ingen. moderat. in relig. negot.* l. I. c. XV. vbi ita ait doctissimus auctor: Illa autem pars disciplinae, quae seruetur in politicis legibus, et prospicit rerum temporalium regimini, ac distributioni saepe, vt valeat, consensu indiget principum populorum, aliorumque episcoporum.

§. CCLXXXVII.

§. CCLXXXVII.

Non praeiudicant iuri tertii.

Atque haec si rite obseruentur, iam plurimum, de quibus non raro vehementer litigantur, constat sat perspicua ratio. Ex his enim haud difficulter intelliges, quaecunque sint pontificum disciplinares constitutiones, eas iuribus populorum singularibus, privilegiis, transactionibus non debere esse contrarias: et si sint, minime esse recipiendas. Quid, quod, etsi receptae, eatenus tamen vim habere ullam posse non videantur.

Eleganter cit. loc. MVRATORIUS: *Ea semper*, inquit, *sedi apostolicae, conciliisque ipsis generalibus mens est, ut schismata: ac turbae, quantum fieri potest, declinentur. Et noua disciplinae decreta obligare nequam solent, ecclesias non sine ratione ab iis recipiendis alienas, aut prouincias, aliis legibus, et moribus iam pridem addictas, et nouarum legum impatientes. Sane quidem ratio fere nulla est, quae non privilegiis a sede apostolica concessis, aut iuribus quibusdam singularibus, pactis, et transactionibus adquisitis gaudeat. Agemus de natione germanica alio loco. Haec inuiolata seruari aequitas postulat: et ad ecclesiae tranquillitatem fartam tectam conseruandam interesse quam plurimum experientia edocemur.*

§. CCLXXXVIII.

Nec leges politicas corrigunt.

Et quemadmodum in nullius iniuriam esse oportet comparatas, ita neque regum, principumque iura, regnorumque consuetudines, modo legi diuinae, et religioni minime

me aduersentur, abrogare episcopi nec velle, neque etiam posse centendi sunt.

Concordia sacerdotii, et imperii res vna omnium maxima necessaria, inquit DE MARCA in praefat. operis immortalis de concord. sacerdot. et imp. Hac diremta ob violatos iurisdictionis ecclesiasticae, et regiae terminos controuersiae in aperta quandoque bella eruperunt, quae dissidiis sane quam funestissimis ecclesiae corpus dilacerarunt. Id adeo probe notandum; summa diuini NOMINIS benignitate duobus maximis praesidiis instructam esse humani generis societatem ad felicitatem consequendam: sacerdotio, et imperio: quorum alterum diuinis ministeriis se impendit, alterum componit reipublicae statum, et humanae vitae tranquillitatem procurat; ita, ut ex vtriusque concordia christiana respublica cumulatissimis incrementis augeatur. Viraque potest non suis limitibus est circumscripta, et in dissitis omnino negotiis exercetur; cum illa spiritalibus addicatur, haec publicis occupata sit. Patentur id ipsi pontifices in cap. 13. de iud. cap. 7. §. 1. de adpell. cap. 6. qui fil. sine legit.

§. CCLXXXIX.

Quid si circa negotia mere ciuilia versentur?

Ex quo, quid de earum constitutionum pontificiarum auctoritate sentiendum sit, quae aliquot abhinc seculis, in negotiis omnino ciuilibus, et ad salutem hominis internam minime comparatis, editae sunt, etiam me non admouente facili collectione adsequeris.

Quum enim ecclesiastica potestas tota, quanta est ad vnam salutem aeternam comparata est, (sup. §. 108. seqq.) consequens est, ut, qui ab hac proficiscuntur, canones, circa res mere temporales nullam habeant vim, quantum ad id, quod temporale iubeant, vel prohibent, nisi a principibus recipiantur. Atque hinc iudicium ferendum est de cano-

ne

ne concilii CHALCEDONENSIS relato *caus. XVI. quæst. I. can. 17. constitutione PELAGII cit. caus. et quæst. can. 18. canone concilii BRACHARENSIS dist. XLV. can. 8. concilii LATERANENSIS cap. 7. de iud. et saracen. decreto LIBERII, quod est caus. XXIV. can. 32. quæst. I. GREGORII P. in can. 22. caus. XXIV. quæst. III. ALEXANDRI II. can. 22. caus. XVII. quæst. IV. Concilii TRIDENTINI sess. XXIV. cap. 6. et sess. XXV. cap. 19. de reform. INNOCENTII III. in cap. 13. de haeret. cap. 34. de elect. CLEM. VNIC. de iureiur. CLEM. II. in fin. de sent. et reiud. EXTRAV. com. de maiorit. EXTRAV. super re de consuet. EXTRAV. IOAN. XXII. si fratrum, ne sede vacante. Vt alia loca quam plurima silentio praetereamus, de quibus videri potest GIBERTVS proleg. p. post. tit. IX. p. m. 58.*

§. CCXC.

De superioritate pontificis prae concilio oecumenico.

Ad iura praetensa et successiue adquisita transeamus. Qui monarchicum ecclesiae regimen esse defendunt, supremamque atque absolutam potestatem romano pontifici tribuunt; ii, fieri non potest, quin eidem etiam concilia oecumenica, atque adeo ecclesiam vniuersam prorsus subiiciant. Mihi, quemadmodum priorem illam de monarchia ecclesiastica sententiam non satis ab aduersariis probatam esse modo adfirmaui, ita a CONSTANTIENSIS CONCILII decretis recedere religio est; ab his autem si dissentire nefas est catholico scriptori, confectum est, supremam ecclesiae potestatem penes concilium rite congregatum sitam esse.

Nemo non videt, vnam omnium grauissimam, atque praecipuam iuris publici ecclesiastici hanc esse quaestionem, in qua proinde adcuratius exponenda longioribus solito nobis esse licebit. Ac in principio quidem describenda nobis sunt CONCILII CONSTANTIENSIS decreta: quorum ALTERVM est SESS. IV. his verbis; quod ipsa synodus in SPIRITU SANCTO congregata legitime generale concilium faciens, et ecclesiam catholicam repraesentans, potestatem a CHRISTO immediate habeat, cui quilibet, cuiuscunque status, vel conditionis, ETIAMSI PAPALIS existat, obedire tenetur in his, quae pertinent ad fidem, et extirpationem dicti schismatis, et reformationem generalem ecclesiae DEI in capite, et membris. Alterum in SESS. V. Quod quicumque, cuiuscunque conditionis, status, dignitatis, ETIAMSI PAPALIS, qui mandatis, aut praeceptis huius sacrae synodi, et CUIUSCUNQUE ALTERIUS CONCILII GENERALIS legitime congregati... obedire contumaciter contemserit, nisi resipuerit, condignae poenitentiae subiciatur.

§. CCXCI.

Decretum concilii constantiensis consentaneum est S. Scripturae.

Tria sunt in concilii constantiensis decretis hoc nobis loco discernenda a) concilium generale repraesentare ecclesiam b) illud potestatem suam habere immediate a DEO c) eius praeceptis omnibus esse obediendum. Quae quidem singula, si veterum interpretationi credimus, adeo christianae doctrinae consentanea sunt, ut non sit veterum quisquam, qui de aliquo eorum dubitaret.

Quod autem concilium generale vniuersam repraesentet ecclesiam, id vero nemo etiam eorum, quibus ceteroquin CONCILII CONSTANTIENSIS decreta non omnino probantur, in dubium vocat, et a nobis

nobis iam superius animaduersum est (sup. §. 236) Porro concilii generalis auctoritatem esse immediate a CHRISTO, non modo ex iis, quae a nobis alibi proposita sunt (sup. §. 76.) sed et clarissime ex eo MATTHAEI XVIII loco demonstrari posse contendunt: *vbi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Tum etiam ex illis IOAN. XIV. *Ego rogabo patrem, et alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in aeternum, spiritum veritatis.* Quibus etiam adiungunt illud ex ACTIS APOSTOL. XV. *Vidum est. SPIRITUI SANCTO, et nobis,* quae quidem probant manifestissime, conciliorum generalium auctoritatem immediate a CHRISTO esse deriuandam. Atque vt ne quis putet, alienam a vetustate interpretationem his a nobis sacri codicis textibus adfingi; addamus licet COELESTINI I. pontificis verba ex *epist. ad patres Ephesinae synodi*, quae in eiusdem ACT. reperias: *vbi SPIRITVS SANCTVS testatur praesentiam, inquit, congregatio sacerdotum: verum est enim, quod legimus; quia nec potest veritas mentiri, cuius in euangelio ista sententia est: vbi duo, vel tres etc.* Quod quum ita sit, si nec huic tam breui numero SPIRITVS SANCTVS deest, quanto magis eum interesse credimus, quando in vnum conuenit tanta turba sanctorum? Quod idem etiam S. LEO docuit in *epist. 63. ad THEODORETVM Cypri episcopum*: hac praecipue praesenti occasione credimus admonendum, frater charissime! vt, quotiescunque diuina gratia administrante, illos, qui foris sunt, fonte doctrinae aut submergimus, aut purgamus, in nulla ab illis, quas Spiritus sancti diuinitas in chalcedonensi concilio protulit, fidei regulis recedentes, inter vtrumque hostem nouellae perfidiae sermonem nostrum cum omni cautela libremus; non iam, quod absit, tanquam DE DVBIIS DISCEPTANTES, sed AVCTORITATE SVMMa, quae BENE DEFINITA SVNT, adstruentes. Adde his eiusdem LEONIS *epist. 73. et 78. ad LEONEM AVGVSTVM*, et *epist. 55. ad PVLCHERIAM AVGVSTAM*. Sed et ille, quem superius recitauimus, MATTHAEI locus huic Gallorum doctrinae manifeste fauet, et frustra sunt, qui romanum pon-

Pontificem excipiunt, quos arguit SYLVESTER II. Pontifex in epistola ad SEQUINVM Senonnensem archiepiscopum: *constanter dico*, ait, quod si IPSE ROMANVS EPISCOPVS in fratrem peccauerit; saepiusque ADMONITVS ECCLESIAM NON AVDIERIT, hic, inquam, romanus episcopus praecepto DEI est habendus SICVT ETHNICVS, ET PVBlicANVS, Cf. BOSSVETVS in defens. declar. cler. gall.

§. CCXCII.

Doctrina de suprema generalis concilii auctoritate non minus patrum traditione firmatur.

Quod porro patres, ac sancti maiores nostri oecumenicam synodum pro supremo, atque ultimo catholicae ecclesiae tribunali agnouerint semper, constanterque habuerint, multa sunt, quae persuadere possint ingeniis nullo partium studio, nullo praeiudicio implicatis.

Esto nobis primum argumentum celebris secundi seculi controuersia de celebrando paschate. Omnes per Asiam ecclesiae vetusta quadam traditione quarta decima luna pascha celebrabant, in quemcunque septimanae diem ea incidisset; quum tamen reliquae ecclesiae eam sollemnitatem Dominica sequente peragerent, frequentes ea de re synodi particulares celebratae sunt, vt et Romae, cuius synodicam epistolam refert EUSEBIUS lib. V. hist. eccl. cap. 23. edit. vales. At nihilominus episcopi Asiae morem ab antiquo sibi traditum constanter retinuerunt, neque placuit VICTORIS romani pontificis aduersus eos iactum fulmen, aut eius comminatio, vt idem est EUSEBIUS testis cit. lib. cap. 24. Non ergo seu episcopi Asiae, seu IRENAEVS, qui grauiter VICTOREM adhortatus est, ne integras DEI ecclesias morem sibi a maioribus traditum custodientes a communione abscindat, supremum

Instis, Iurispr. eccl. P. I. R. pon-

pontificis romani iudicium esse crediderunt; retinuerunt enim morem suum vsque ad NICAENAM synodum, cuius auctoritati concesserunt; ex quo intelligimus, persuasum fuisse Asiaticis, et quotquot in celebrando paschate a romana ecclesia dissenserunt, concilium oecumenicum supremum esse, atque vltimum tribunal, in quo religionis controuersiae finirentur. Altera, eaque illustris est, de rebaptizandis haereticis inter CYPRIANVM et STEPHANVM P. agitata controuersia. STEPHANVS I. pontifex doctrinam CYPRIANI damnauit, sanxitque: *nihil esse innouandum, nisi quod traditum est*, vt ex VINCENTIO LIRINENSI in *communis. cap. 9.* discimus. At neque Africani episcopi cum S. CYPRIANO, neque CAPPADOCES cum S. FIRMILIANO, nec cum S. DIONYSIO ALEXANDRINO egyptii auctoritati pontificis concesserunt, vt ex *epistola 74. S. CYPRIANI ad POMPEIUM* discimus. Non putabant igitur sancti isti viri supremi iudicii praerogatiuam inesse romano pontifici, qui tamen concilii generalis auctoritati cessuri fuissent, vt saepius monuit S. AVGVSTINVS contra Donatistas disputans. Et quod obseruatu non est indignum, S. AVGVSTINVS, quum haeresim hanc Donatistarum impugnaret, S. STEPHANI pontificis decretum, ne semel quidem eis obiecit, semper ad plenarii concilii auctoritatem prouocans, vt patet ex *lib. I. de baptismo contr. donatist. cap. 7. et 18. lib. II. cap. 4. 7. 9. 15. tom. IX. col. 108. n. 20.* in quo postremo aperte hanc controuersiam nondum fuisse finitam adfirmat his verbis: *fuit aliquando de baptismo dubitatio: qui diuersa senserunt, in unitate manserunt. Ea dubitatio procedente tempore perspecta veritate soluta est.* *Quaestio, quae NONDVM FINITA CYPRIANVM non d. terruit, ut recederet, vos, FINITA, vt redeatis, in itat.* At ego infinitus sum, si omnia vetustatis exempla hanc positionem firmantia in medium producere coner, quae non est huius instituti tractatio, qua diligenter atque accurate defuncti sunt, quum alii bene multi; tum vero praecipue ILL. BOSSVETVS in *defens. declar. cler. gall. l. XIV. et NATALIS ALEXANDER hist. eccles. diss.*

diff. IV. ad secul. XV. Id vnum noto, concilii constantiensis decreta confirmata fuisse a synodo basileensi *sess. II.* atque alibi saepius, vt egregie docuit, cit. loc. NATAL. ALEXANDER, qui omnino commendandus est.

§. CCXCIII.

Argumenta BELLARMINI ex S. Scriptura.

Quatuor sunt S. scripturae loca, quibus BELLARMINVM, atque alios, qui libenter eius sequuntur auctoritatem, abuti videas, vt pontificem romanum absolute summum, etiam supra vniuersam esse ecclesiam probent; adeo, vt nullum in terris sui iudicem agnoscat. PRIMVS est in euangelio LVCAE cap. XII. *Quis est fidelis dispensator, et prudens, quem constituit DOMINVS super familiam suam?* ALTER EST IOAN. ult. in quo CHRISTVS ait S. PETRO: *Pasce oues meas.* TERTIVS locus est ad Ephef. IV. *Et ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero Euangelistas, alios autem pastores, et doctores etc.* QVARTVS demum ad Ephef. V. vbi CHRISTVS ecclesiae sponsus dicitur: *viri diligite uxores vestras, sicut CHRISTVS dilexit ecclesiam, et tradidit se ipsum pro ea.* Addunt alii his duo alia scilicet S. MATH. cap. XVI. *Tu es PETRVS etc.* et LVC. XXII. *Ego pro te rogaui.*

Ex quibus, quae argumenta ducant BELLARMINVS, et AVCTOR ANONYMVS tractatus de libertatibus eccles. gall. videri possunt in eorum operibus. Nobis id nunc operae datum est, vt, quid responderi possit, ostendamus. Ac primum quidem a BELLARMINO laudatum locum, vt explicem animad-

uertendum est, eum non de solo romano pontifice, sed de omnibus episcopis a sanctis patribus exponi, veluti a S. IRNEAO *lib. IV. adu. haeres. cap. 44.* S. HILARIO *cap. 27.* in MATH. S. AMEROSIO *in cap. 12.* S. LVC. S. IOAN. CHRYSOSTOMO *hom. 78.* in MATH. S. HIERONYMO *in cap. 24.* S. MATH. S. AVGVSTINO *libro II. de quaestionibus euangelicis cap. 26. tom. III. col. 257.* atque ab aliis pluribus. Peccat igitur vir doctus, qui contra regulam a concilio tridentino traditam (sup. §. 198.) hunc locum contra vnam SS. Patrum sententiam in suos sensus eum detorquet. Ad alterum venio. Quis sit eorum verborum sensus, SS. Patrum interpretationi conformis, alibi doceo; (sup. §. §. 73. 74.) et NATAL. ALEXANDRVM *hist. eccles. diss. IV. ad secul. XV. et XVI. §. 8.* Tertium locum ita interpretantur, vt fateantur pontificem esse *caput ministeriale*, non *principale*, et ideo subordinatio ecclesiae ad papam est solum accidentalis, essentialis ad CHRISTVM, a quo immediate habet auctoritatem, vt ait PETRVS DE ALLIACO *in lib. de auctor. eccles. cap. 4.* Est igitur pontifex romanus primum ecclesiae, conciliique generalis membrum; atque adeo pars ecclesiae, cui eum subditum esse oportet: *vniversum enim partibus semper optimo iure praepositur* S. AVGVSTINVS *lib. II. de baptis. cap. 4.* Neque eadem est capitis ecclesiae ministerialis, et capitis humani ratio, quo praeciso corpus iaceat: neque enim, sicut ab hoc in totum reliquum corpus spiritus animales deriuantur, ita illud in ecclesiam spiritum infundit, sed CHRISTVS, quod eius est fundamentum vsque hodie (sup. §. 48.). Ex quarto loco discimus esse CHRISTVM vnicum ecclesiae sponsum, pontificem autem sponsum tantum vicarium, ad eum modum, quo suae quisque ecclesiae sponsum est Vicarius episcopus. Est enim ecclesia *Sponsa Dei*, cuius vices quisque episcopus gerit. Ad quintum locum ex MATH. *cap. 16.* deductum nihil addo iis, quae (sup. §. §. 73. 74.) scripsi. Cf. NATAL. ALEXANDER *cit. diss. §. 11.* Ad postremum denique locum dico, eius esse hunc sensum, CHRISTVM orasse pro

pro S. Petri perseverantia finali in vera fide, et gratia, ne scilicet passionis tempore tentationi succumberet, sed ut fide in ipso etiam casu servata cito resurgeret, ceterosque Apostolos in fide confirmaret, quod PETRI personale privilegium fuisse docent, estque haec interpretatio huius loci a moribus tradita S. CYPRIANO *lib. de orat. dominic.* S. HILARIO *lib. I. de Trinit.* S. BASILIO *hom. XII. de humilitate* S. IOANNE CHRYSOSTOMO *hom. 83. in MATTH.* S. AMBROSIO *in psalm. 43.* S. AUGUSTINO *lib. de corrept. et grat. cap. 6. tom. X. col. 755.* et alibi saepius.

§. CCXCIV.

De obiectionibus BELLARMINI ex patribus et regulis ecclesiasticis.

Sed et sunt non pauca patrum testimonia, regularumque ecclesiasticarum sancita, quibus BELLARMINVS, atque alii eius sectatores ad defendendam suam opinionem uti videas. Verum, quia omnia describere, atque refutare adcurate nimis longum foret; paucis immorari vero inutilis esset labor, satius est nihil dicere, praecipue quum nihil sit propemodum, quod aliorum laudabili opera memoratu dignum addi possit.

Scripserunt ea de re adcurate multi; ego studiosae iuventuti praecipue commendatam velim NATALIS ALEXANDRI Theologi doctissimi dissertationem saepius nobis commemoratam §. V. *num. 31. seqq.*

§. CCXCV.

Decretum sessionis quartae concilii constantiensis est inuiolatum.

Noua, et ante illum inusitata ratione, vim argumenti ex decretis concilii constantiensis

deducti elevare adgressus est EMANVEL a SCHELSTRATE in dissertatione sua capitis primi articulo primo. Contendebat scilicet vir doctus decretum *sessionis IV.* gravem a patribus basilieensibus interpolationem adcepisse insertis ei verbis: *et reformationem generalem ecclesiae DEI in capite et in membris. Sessionis* autem *V.* decretum negat, ea, qua oportuit, deliberatione, iisque, quorum intererat, consentientibus conditum.

At enim, si absque manifestis probationibus, et ab uniuersa ecclesia agnitis, fas est post aliquot seculorum spatium generalium synodorum decreta ea sola ex ratione: quod sufficiens non adfuerit deliberatio, in dubium reuocare, quid est tandem in his tam sanctum, tamque firmum, quod hac inani coniectura eludi non posset? Quod autem de interpolatione patrum basilieensium adfirmat, ad id ita respondet NATALIS ALEXANDER *cit. diff. n. 60.* Mirum quidem videtur viris egregie cordatis D. EMANVELEM a SCHELSTRATE tanta confidentia adserere, haec verba decreto *sess. IV.* a patribus basilieensibus addita fuisse, remque indubitatam euadere ex omnibus codicibus manuscriptis: quasi praeter nouem codices, quos laudat Romae a se inspectos, ac lectos, nulli essent in reliquo terrarum orbe, aut soli vaticani fidem facere indubiam possent: quasi et mendosi codices in vaticana bibliotheca nulli essent, de qua scripsit olim CARDINALIS BARONIUS similem esse sagenae missae in mare, et ex omni genere piscium congreganti. Quasi exscriptores etiam, et librarii indeficientis scripturae priuilegio, seu inerrante calamo donati desuper fuissent. Tres, quos laudat codices MSS. acta concilii constantiensis continere dicit a notariis i suis conscripta. An immediate adeo, vt originalia sint, et autographa? Non credimus, neque ita coniectanti, et suam coniecturam non probanti credere tenemur. Ipsi vero decem saltem codices MSS. optimae notae opponimus, quos non vidit, Parisiis exstantes

stantes in bibliothecis regia, colbertina, regalis Abbatiae S. Victoris, collegii nauarrici etc. in quibus acta concilii constantiensis fideliter descripta continentur, quae decretum sess. IV. habent cum his verbis: et reformationem generalem ecclesiae Dei in capite et in membris. Atque inter MSS. victorina habentur singularum sessionum concilii exemplaria, quae ex ipso constantiensi concilio a praesulibus, theologis-que nationis gallicanae Parisios statim, atque celebrata fuerant, mittebantur, in quibus decretum sessionis quartae iisdem omnino verbis legitur. Cetera, quae non adscribo ex ipso auctore huius observationis melius petenda.

§. CCXCVI.

De iure pontificis decreta conciliorum generalium examinandi.

Ex quo consequi necesse est, ut falli putemus eos, qui pontifici romano non tantum *confirmandi* auctoritatem, et in iis pro arbitrio *dispensandi* (sup. §. 248.), sed et ea *examinandi* iterum, *reiciendi*ue potestatem nouo exemplo tribuunt. Quum contra ex actis conciliorum indubitate constet, decreta pontificum ex integro in conciliis generalibus in deliberationem patrum, et disceptationem fuisse deducta.

Illustre huius rei exemplum praebet CONCILIVM CHALCEDONENSE aet. 2. in quo licet Leo P. definiisset, duas esse in Christo naturas, ea tamen omnis controuersia nihilominus a patribus denuo explorata est apud HARDVINVM tom. II. col. 286. seqq. atque ut ne quis putet, nudam in concilio fuisse factam adclamationem, quod lego ab aduersariis saepius dici, animaduertendum est, plures fuisse a patribus, qui non contenti LEONIS epistola, etiam CYRILLI eam, quae est ad NESTORIVM scripta, requirerent. Quid? quod

ATTICVS episcopus nicopolitanus, cumque eo plures alii indulcias sibi indulgeri petierint, *vt tranquilla mente, et non perturbato animo, quae Deo placent, a sanctis patribus ordinentur.* Quorsum autem isthaec pertinuissent, si solius LEONIS ad finendam controuersiam valuit auctoritas? Non minus illustre est aliud ex CONCILIO CONSTANTINOPOLITANO generali sexto desumptum exemplum, in quo de controuersia ab AGATHONE P. in synodo 125. episcoporum romana decisa, pariter ac si nihil in ea actum esset, disceptatum fuit apud HARDVINVM *tom. II. col. 1155. seqq.* Ac, vt ne vetera repetam, ipsum, quod nouissimum veneramur tridentinum concilium, an non definitam a LEONE X. LVThERI et CALVINI causam iterum plenissime diiudicauit? Certe dubitare ea de re potest nemo, quisquis acta concilii cum bulla LEONIS comparauerit. *vid. BOSSVETVS in defens. declarat. cler. gal. l. XII. c. 40.*

§. CCXCVII.

De synodorum particularium auctoritate.

Quoniam porro neque monarchica est, neque absoluta regendae ecclesiae forma (sup. §. 101.), et suam quisque episcopus, quam in parte fidelium sibi subiecta obtinet, potestatem immediate a CHRISTO acceperit (sup. §. 86.), consequens est, vt frustra sint, qui conciliorum particularium nullam esse in definiendo auctoritatem docent, nisi ab adsensu romani pontificis robur acceperint.

Docuit autem id GRATIANVS in praefat. DISS. XVIII. his verbis: *episcoporum igitur concilia, vt ex praemissis adparet, sunt inualida ad definiendum, et constituendum.* Quem merito suo arguit PETRVS DE MARCA de Conc. Sacerd. et Imp. lib. VI. cap. 14. *Merito, inquit, reprehendendus GRATIANVS, qui nouum ius introducere conatus est in decreto suo, nimi-*

rum posse quidem concilia has causas iudicare; et criminibus debitas poenas imponere, non tamen nouos canones condere, non constituere aliquid, vel definire.

Deceperunt haud dubie GRATIANVM fragmenta ex falsis pontificum epistolis relata, vt etiam alibi monui. Ceterum doctrina haec GRATIANI, vtvt antiquitati non consentanea adnitentibus romanis effecit, vt mediis illis seculis vix aliquod esset concilium episcoporum celebratum, nisi romani pontificis legati interuenerint. Vid. VAN-ESPEN P. I. iur. eccl. vniu. tit. XXI. cap. 3. Quid? quod nec hodie ab hac doctrina discedimus. Quamquam enim non ignorent romani, posse synodos provinciales conuocari, et celebrari sine sedis romanae licentia, aut legatorum eius praesentia, nolunt tamen decreta harum synodorum ante promulgari, quam reuisa Romae, atque probata sint, quod vult *declaratio cardinalium* pro interpretatione concilii tridentini data A. 1594. quae sic habet: *decreta, quae in conciliis provincialibus conduntur, publicari non debent inconsulto romano pontifice.* At concilium tridentinum ipsum nullam nec reuisionis, nec confirmationis mentionem facit: estque haec manifesta vis ipsi concilio illata, vt docuit PETRVS DE MARCA lib. VI. cap. XIV. §. 13. et VAN-ESPEN in *supplem. ad p. I. iur. eccl. tit. XX. cap. 3. §. 3.*

§. CCXCVIII.

Quam habeantur causae arduae et maiores?

Est et hoc absolutae in ecclesia monarchiae consuetudinem, vt omnes *causas arduas*, quas vocant, ac *maiores* soli sedi romanae referuent: quarum nomine, quas comprehendant, non est satis expeditum.

In hoc conuenit omnibus inter causas arduas referendas esse I.) Intricationes fidei controuersias. II.) Postulationes personarum inhabilium ad praelaturas

ras. III.) confirmationes electionum. IV.) episcopatum resignationes, et translationes episcoporum. V.) sedium episcopalium erectionem, et unionem. VI.) institutionem nouarum metropolitum. VII.) coadiutorum episcopalium dationem. VIII.) depositionem episcoporum.

§. CCXCIX.

Quid de his sentiendum?

Quamquam autem non est mihi nunc animus negare hanc esse hodie curiae romanae disciplinam; id tamen iure mihi contendere posse videor, ante seculum ecclesiae quintum de hac *causarum maiorum* reservatione nemini quidquam in mentem venisse: id quod suo loco, quum de iure decretalium exponemus, de singulis capitibus nitemur ostendere.

Multae sunt fictitiae ISIDORI decretales, quibus cognitio, atque definitio causarum arduarum romano pontifici reservantur. In epistola FELICI III. adiecta haec leguntur: *semper enim dubia, et maiora negotia terminum ab hac sancta sede a tempore apostolorum, qui eam suis documentis instruxerunt, adscipere conuenerunt*, quod confirmant Isidorianae epistolae IULII I DAMASI II. epist. 4. SIXTI II. MARCELLI, MELCHIADIS *epistola Egyptiorum* ad FELICEM II. quae a romanis receptae occasionem huic disciplinae praecipuam dederunt. Frustra enim sunt, qui originem ei antiquiorem faciunt, quam neque INNOCENTII I. epistola ad VICTRICIUM Rothomagensis, neque LEONIS p. epistola XII. ad ANASTASIUM thessalon. episcopum probat. Quem admodum enim prior illa manifeste de relatione post episcopale iudicium facienda disposuit, quod probamus (sup. §. 271.), ita posteriorem huc trahere ineptum est, nisi quis temere statuere audeat, omnes episcopos esse pontificii Vicarios, quod esse falsissimum superius ostendimus (sup. §. 86.)

§. CCC.

De iure adpellandi ad sedem romanam.

Posteaquam PSEUDO-ISIDORI auctoritate inualuit, soli romano pontifici competere sententiam decretoriam in episcopos, reliquosque omnes fideles, nulla habita episcopalis potestatis ratione, pro arbitrio ferre, equidem necessario consequi videbatur cuique fas esse, quacunque in causa ad sedem romanam adpellare, quo nullum maius ecclesiasticae disciplinae, vulnus falsae decretales intulerunt.

De iuris dicendi immediata potestate FLEVRIVS ita scribit in *dissert. VI. ad hist. eccles. §. 3. in fidei decretalibus adfirmantur soli papae competere sententiam decretoriam in episcopos ferre, atque haec regula saepius in iis inculcatur, veluti epist. ELEVTHERII cap. 2. VICTORIS I. cap. 3. IVLII epist. 2. cap. 1. Verum tamen exempla centum, nouae regulae contraria memineris lector! atque ut illustriissimum adferam, causa PAULI SAMOSATENI episcopi antiocheni, quae vrbs prima S. PETRI sedes fuit, in toto Romanorum imperio nulli; nisi Romae, et Alexandriae secunda, in iudicio episcoporum orientis, et propinquarum provinciarum nota est, et ipse depositus, papa non particeps, quem episcopi re peracta sententiae latae certiorum fecerunt, quod ex ipsorum epistola synodica discimus. . . Nil frequentius in nouem primis seculis occurrit, quam aduersus, et depositio episcoporum, sed iudicium in concilio prouinciali, omnium causarum ecclesiasticarum foro ordinario agebatur. Historiam ecclesiasticam penitus ignorat, qui putat, nunquam, et nullibi causam episcoporum finiri posse, nisi vel ipse Romam mittatur, vel inde legati papales aduersantur. Cetera, quae vir doctissimus eodem loco disserit. Neque de adpellationibus hic plura adscribo, suo loco tractanda: vide interim eandem FLEVRII *cit. diss. §. 5.* egregie originem huius disciplinae indicantem.*

§. CCCI.

De auctoritatis primitialis extensione.

Atque ita evidens est falsarum praecipue decretalium, quas DECRETVM GRATIANI semel receptum mirifice protulit, auctoritate effectum esse, vt in ecclesia latina haec de infinita potestatis pontificiae auctoritate doctrina reciperetur; quo semel adcepto principio multa ex eo deducta sunt, quibus sustinendis ne ipsae quidem ISIDORI falsae decretales pares esse possunt.

Falsae istae decretales, quos fructus in ecclesia protruserint, egregie doctissimus CONSTANTIVS in praefat. ad epistolas romanorum pontificum pag. 127. ISIDORVS, inquit, hac sua fraude, quam sit perniciose de ecclesia meritis, dici vix potest. Hinc debilitati penitus, fractique disciplinae nervi, perturbata episcoporum iura, sublatae iudiciorum leges, aut miserum saltem in modum adstrictae: hinc discordiarum, seditionum, ac litium seges immensa, quae tot seculis ad ecclesiae dedecus, scelerumque offensionem fructificauit. Neque id solum, sed alienae etiam communionis hominibus aperta ingens ad calumniam fenestra. Quum enim putida tot scripta mendacii insimulare promtum esset, ac re quidem vera insimularent ipsi, conuincerentque, gradum inde ad genuina in dubium vocanda fecerunt. Errorem, vt par erat, resellere parum contenti, in veritatem ipsam inuolarunt. Exprobrata catholicis nimia credulitas: fuso false adpersa sapientissima decreta, sanctiores ritus explosi, reiecta sine pudore, ac modo fundatissima quaeque summorum pontificum iura, aut certe ad tenuem, exilemque umbram reducta, ... spurios quidem hos foetus in ipso statim ortu exstingui ad ecclesiae vtilitatem pertinebat. ... Verum Isidori aetate nihil mirum ab huiusmodi fraudibus non ita cautum esse. Disciplinae veteris severitatem laxauerat praepositorum incuria, seu fatalis illa rerum
humana.

humanarum conditio, ut optimae quaeque non sint diuturnae. Adcedebat paucitas hominum, qui et intimam antiquitatis cognitionem, et senioris critices gustum haberent. In hoc rerum statu irrepsit sensim, neque animos statim perculit, latens error, et sub grauissimorum omnium persona inualuit, sic tamen, ut maiorum nostrorum quasi somno adoleuisse videatur.

C A P V T VIII.

D E

AUCTORITATE SS. PATRVM.

§. CCCII.

Sancti Patres et Doctores ecclesiae.

Patres ecclesiae vocamus illos ecclesiae praelatos, aliosque de clero viros, qui proditis memoriae doctrinae suae ecclesiasticae monumentis de populo christiano egregie sunt meriti. Qui ex his doctrina, pietate, religionis puritate excelluerunt honorifico DOCTORVM ECCLESIAE titulo ab ecclesia insigniti sunt.

Ea de re haec est ANNATI in adparatu ad theol. dogmat. lib. IV. art. I. conclus. I. sententia. Eos solos proprie DOCTORES ECCLESIAE dicendos esse, quos ob eminentem doctrinam, et insignem vitae sanctitatem, ut tales agnouit, siue recepit, vel declarauit ecclesia, seuque ad constituendum ecclesiae doctorem tria illa requiri, videlicet EMINENTEM DOCTRINAM, INSIGNEM VITAE SANCTITATEM, ET ECCLESIAE DECLARATIONEM.

§. CCCIII.

§. CCCIII.

Distinguendi sunt a scriptoribus ecclesiasticis.

Quum itaque ad constituendum ecclesiae doctorem, ecclesiae declaratio necessaria est, (sup. §. 302.) consequitur, ut ea, quae de sanctorum patrum auctoritate dicturi sumus, intelligenda minime sint, de illis ecclesiae scriptoribus, qui doctrina licet excellenti, et insigni eruditione, honore isthoc ecclesiae digni haud videbantur.

Quin ergo, verba sunt doctissimi CANI, lib. VII. cap. III. probatur EVSEBIUS caesarensis episcopus? quin RUFINUS? quin ORIGENES? et hi ecclesiam CHRISTI suis literis illustrarunt. Nempe aliud fuit errare in rebus obscuris, et quae non erant eo tempore explicatae, ac definitae, aliud in apertis, et quae tunc etiam in ecclesia firmissime credebantur.

§. CCCIV.

Quorum aliquos non sine ratione respuit ecclesia.

Nempe id sciendum est, fuisse, qui dixerint, non constituisse rationem ecclesiae probandi hos, respuendi alios eruditione non minus conspicuos. Sane ab erroribus illos non magis, atque hos immunes pronunciant.

At his difficile est vno in loco hic respondere. Id modo hoc loco alte in mentem demitti velim. Erant quaedam ecclesiae doctrinae non adeo perspicue definitae, uti nunc sunt quidem. Non condit quidem nova ecclesia dogmata, sed quae dubia fuere aliquando, nunc in conspicuo sunt. Rebaptizandos dixit haereticos CYPRIANVS, alia
alii

alii. At GELASIVS *diff. XV. can. 3.* probat opuscula CYPRIANI, CHRYSOSTOMI, GREGORII NAZIANZENI, BASILII, AMBROSII, cur autem ORIGENIS libri damnantur, non etiam AMBROSIVS aut CYPRIANVS, si hi quoque in nonnullis fidei orthodoxae contradixerunt? *O rerum*, inquit VINCENTIVS LIRINENSIS, *mira conuersio! auctores eiusdem opinionis Catholici, confetatores veri heretici iudicantur. Absoluuntur magistri, condemnantur discipuli.* Inter sanctos, est, qui ab haereticis baptizatos, baptizandos iterum credidit, qui in CHRISTI corpore et sensum, et dolorem negavit, qui in chiliastrarum dogma descendit, qui adulterae vxoris marito alterum matrimonium concessit: at, horum quid dici hodie sine nota potest? At hoc interest, CYPRIANVS, AMBROSIVS, AVGVSTINVS, HIERONYMV^S in nullo a sanctae romanae ecclesiae consortio deuiarunt, nec ab eius fidei praedicatione seiuncti sunt, sed ipsius communionis gratia semper fuere participes; at ORIGENES deseruit unitatem CANVS cit. loc.

§. CCCV.

Scripta SS. Patrum per se vim legalem non habent.

Quod ad canonicas sanctorum patrum sanctiones pertinet, quamquam non omnia eorum scripta pro legibus habeantur, quandoquidem ad iura condenda doctrina, et sanctitas non sufficiunt, sed necessaria quoque iubendi auctoritas est; tamen quatenus quaedam eorum dicta selecta aut constitutione concilii alicuius, aut pontificia comprehensa sunt, parem cum eis vim et robur merito sortiuntur.

Non quod ex sese tanta sint auctoritate praedita, sed quod ecclesia vim eis tribuerit, probandoque sua effecerit. Ego, inquit S. AVGVSTINVS. 82.
alias

alias 19. ad HIERONYM. tom. II. col. 190. n. 3. Solis eius scripturarum libris, qui iam canonici adpellantur, didici hunc timorem, honoremque deferre, vt nullum eorum auctorem scribendo aliquid firmissime credam, ac si aliquid in eis offendero, quod videatur contrarium veritati nihil aliud, quam vel mendosam esse codicem, vel interpretem non adscutum esse, quod dictum est, vel me minime intellexisse non ambigam. Alios autem ita lego, vt quantalibet sanctitate, doctrinaque polleant; non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi vel per illos auctores canonicos, vel probabili ratione, quod a vero non abhorreat, persuadere potuerunt.

§. CCCVI.

Habent tamen vim probandi.

Quanta SS. patrum scriptis, sententiisque vis, et auctoritas ad faciendam probationem tribuenda sit, non omnium idem est sensus. Sunt, qui temere eam pro nihilo habent: sunt etiam, qui in contrarium vitium prolapsi eam canonicis scriptis aequiparant. Nobis constitutum est mediam ingredi viam.

Nec qui omnia, nec qui nihil tribuunt patrum auctoritati, recte sentiunt. Antiquitati, doctrinae, sanctitati iniurius est, qui fidem eorum contemnit: at qui sibi persuaserit, in veterum libris nihil quidquam esse erroris, laterem, vt aiunt, lauerit, quisquis isthoc conetur probare? Hanc siquidem felicitatem Deus solis diuinis voluminibus inesse voluit. Ceteroquin nemo, quantumvis eruditus et sanctus, non interdum hallucinatur, non alicubi coecutit, non labitur quandoque. Grauiissime S. AVGVSTINVS, ac verissime apud GRATIANVM dist. IX. can. 10. Neque, ait, quorumlibet disputationes, quamvis catholicorum, et laudatorum thominum velut scripturas canonicas habere debemus, vt nobis non liceat, salua honorificentia, quae illis debe-

siue paucorum, siue etiam plurium auctoritas, certum minime argumentum suppeditat; sed tantum pollet, quantum ratio naturae consentanea persuaferit.

Non erat sanctorum patrum ea ratio studiorum, ut se totos philosophiae dogmatibus perscrutandis darent. Quin GREGORIUS NAZIANZENSIS, et BASILIUS teste RUFFINO *hist. eccles. lib. II. cap. IX.* tredecim annos omnibus libris secularium remotis, solis diuinæ scripturæ voluminibus operam dedērunt, et HIERONYMUS in *proem. comment. lib. III. super epist. ad Galatas* de se testatur: *plusquam gentilium litterarum quilibet auctor ascendit, et si quid forte inde, dum loquitur, obrepit, quasi antiqui per nebulam somnii recordamur.* Quin paulo post: *quotusquisque nunc, ait, ARISTOTELEM legit, quanti PLATONIS vel libros nouere vel nomen? vix in angulis otiosi eos senes recolunt, rusticanos vero, et piscatores nostros totus orbis loquitur.*

§. CCCX.

II.) *In dogmaticis quanta sit a) aliquorum.*

At etiam in his, quæ ad sacras literas, et doctrinam fidei pertinent, vnius aut duorum patrum auctoritas, veri quidem simile argumentum subministrare potest, indubitatum haud potest. Quo fit, ut despiciere quidem, et habere pro nihilo impudentis sit ingenii; imprudentis autem suscipere omnia, et pro certis reputare.

Viderint itaque, quam recte reipublicæ christianæ consulant, qui citra omne examen sibi praeclare docuisse videntur, si vel vnius S. patris auctoritate se tueri valeant. Homines erant utique pro
huma-

tur hominibus, aliquid in eorum scriptis improbare, atque respuere: si forte inuenerimus, quod aliter senserint, quam veritas habet, diuino adiutorio, vel ab aliis intellecta, vel a nobis. T'lis ego sum in scriptis aliorum, quales volo esse intellectores meorum.

§. CCCVII.

Quae variat I) ratione consensus.

Solet autem fere, quum de sanctorum patrum auctoritate incidit quaestio, trifariam disputari: de *vnius* scilicet *alteriusue* proprio placito: de *communi* plurium doctrina, et in qua alios sibi dissentientes habent: denique de sententia *omnium* probata consensu, atque auctoritate.

§. CCCVIII.

II.) Ratione materiarum.

Denique illud etiam considerandum est, auctoritatem patrum adferri ad dogma quandocumque philosophiae proprium confirmandum, tum ad stabiliendam etiam fidei quamdam adfertionem. Quin et videas patrum fide theologos vti iis in disputationibus, in quibus agitur de re, quas quisque doctissimus citra religionis, pietatisque iacturam ignorare tuto potest.

§. CCCIX.

Quanta sit SS. patrum auctoritas I) in philosophicis.

Et quidem quum ad eas facultates, quae naturali lumine continentur, patrum adfertur
Inst. Iurispr. eccl. P. I. S siue

humanitate erroribus obnoxii. Sane quidem, qui ab eis ne transversum quidem vnguem discedendum putat, ne is se in graves quandoque difficultates irretiat. Adposite VINCENTIVS LIRINENSIS contr. haereses operam dare in quaestionibus fidei quemque iubet: ut collatas inter se maiorum consulat, interrogetque sententias eorum duntaxat, qui diuersis licet temporibus, et locis, in vnius tamen ecclesiae catholicae communione, et fide permanentes, magistri probabiles exstiterunt. Et quidquid non vnus, et duo tantum, sed omnes pariter vno, eodemque consensu aperte, frequenter, perseveranter tenuisse, scripsisse, docuisse cognouerit, id sibi quoque absque omni dubitatione intelligat credendum; vid. PETAVIVS in theol. dogmat. tom. I. proleg. §. 7. et 8. Singulare est, quod ex auctore incerto vitae IOANNIS CHRYSOSTOMI cap. 37. notat GOTHOFREDVS in comment. ad leg. I. cod. theod. de respons. prud. hunc sanctum patrem in interpretandis scripturis ita felici, diuinoque adeo ingenio praeditum esse, ut, quamuis ceteri ecclesiae patres communibus suffragiis locum aliquem scripturae secus, quam ipsi visum esset, interpretarentur, contra omnes vnius praeponderaret sententia etc.

§. CCCXI.

(b.) plurium.

Quin etsi plures e sanctis patribus in doctrina quadam stabilienda consentiant, quum habent alios e suo numero, vtut pauciores suae aduersos interpretationi, vix est, vt firimum veritatis, atque indubitatum praebere argumentum queant.

Verum hac in re cautione opus est. THOM. WALDEN. in prooemio doctrin. fidei antiq. docet, quod maior pars patrum ab APOSTOLIS profectum senserit, id esse, catholicae ecclesiae fidem. Idem prope VINCENTIVS LIRINENSIS tradit in lib. adu. haeres.

Quum ait tria esse considerata : *uniuersitatem, antiquitatem, consensionem.* Sequemur autem *uniuersitatem* hoc modo, si hanc *vniam fidem* veram esse fateamur. quam tota per orbem terrarum confiteatur ecclesia. *Antiquitatem* vero ita, si ab his nullatenus sensibus recedamus, quos sanctos maiores, ac patres nostros celebraſſe manifestum est. *Consensionem* quoque itidem, si in ipsa vetustate omnium vel certe pene omnium sacerdotum pariter, ac magistrorum definitiones, sententiasque ſecſtemur. Sed audiamus MELCH. CANVM in loc. theol. lib. VII. c. III. *Vera sunt haec, inquit, non inficior, sed tunc cum vnus, aut paucorum contrariam sententiam ecclesia penitus exploſit, vt illorum, qui putarunt ab haereticis venientes eſſe iterum baptizandos, illorum etiam, qui MELCHISEDECH non hominem quempiam, sed SPIRITVM SANCTVM eſſe dixerunt: vtrumque enim horum poſt ea tempora ecclesia ſemper exhorruit. Porro autem, si vnus, aut paucorum opinatio non fuerit ab ecclesia reiecta, tum plurimorum auctoritas, quemadmodum diximus, nihil certum firmumque conficiet.*

§. CCCXII.

Dein (c.) omnium consentientium auctoritas.

Enimvero in sacrarum literarum interpretatione, contestandaque traditione omnium patrum consentiens auctoritas, atque intelligentia certissimum praestat fidelibus diuinitatis argumentum; neque enim omnes, dum conspirant, errare posse censendi sunt, quin ecclesiae ipsius non errandi praerogatiua in discrimen veniat.

Sunt, quibus haec non placent. Alii, quum sequi se patrum sententiam praeseferunt, acute magis, quam vere sententias eorum suis opinionibus potius, quam opinionibus suis eorum dictis accommodare student. Hi sibi sapiant, nobis cum eis nihil

nihil est negotii. Protestantes hac in re variant. Multi eorum patres primorum quatuor seculorum venerantur. Plurimi praesertim recentiores magna audacia eos sine discrimine contemnunt. Quos inter facile princeps est AVCROR animaduers. ad opera S. Augustini Antwerp. 1703. sub ementito nomine IOAN. PHEREPONT, quem refutauit LYDOV. MYRATORIVS in commendatissimo libello *de ingen. moderat. in relig. negot.* Nec pepercit patribus DALLAEVS lib. *de usu patr. um*, contra quem SCRIVERIVS anglus apologiam pro SS. ecclesiae patribus euulgauit, et quod mireris, nec CAIETANVS theologus doctus et pius SS. patrum auctoritati multum fauet, sed huic satisfecit MELCH. CANVS lib. VII. cap. III.

§. CCCXIII.

Et certum est diuinitatis argumentum, quod probatur 1.) ex S. scriptura.

Sed videamus, quam recte sentiant. Certe quidem maiorum auctoritatem venerari, et vbi credendum est, eandem sequi diuinis literis non vno in loco admonemur.

Non te praetereat, dicitur ECCLESIAST. cap. VIII. II. nar. ratio SENIORVM, ipsi enim didicerunt a PATRIEVS suis: quoniam ab ipsis discas intellectum, et in tempore necessitatis dare responsum. DEUTERONOM. cap. XXXII. 7. Interroga PATREM tuum: et annuntiabit tibi MAIORES tuos, et dicent tibi. Adde sis APOSTOL. ad ROM. cap. XII. I. ad CORINTH. cap. XIV. ad EPHES. cap. IV.

§. CCCXIV.

2.) *Ex conciliis.*

Quam DEI, et APOSTOLORVM doctrinam ECCLESIA in conciliis congregata saepius imitata,

tata, pertinacissimorum haereticorum perniciosos errores ob id fere condemnare sustinuit, quod eos PATRVM TRADITIONI dissentientes intelligeret.

ORIGENIS sectatores in CONCILIO VI. generali aët. XI. ob id damnati sunt, quod expositiones quasdam contra maiorum traditionem inuehere conati fuerint: quas videre licet in *epistol. SOPHRONII synodica* probata ab eadem synodo aët. XIII. CONCILIVM quoque LATERANENSE sub LEONE X. aët. XI. praecipit omnibus, qui euangelicam veritatem populum docturi sunt, vt sanctam scripturam iuxta INTERPRETATIONEM DOCTORVM, quos ecclesia, vel vsus diuturnus adprobauit, explanent. Quod idem apertius definiuit CONCIL. TRIDENT. sess. IV. in haec verba: *Decreuit sancta synodus ad coercenda petulantia ingenia, vt nemo suae prudentiae innixus in rebus fidei, et morum ad aedificationem doctrinae christianae pertinentium sacram scripturam ad suos sensus contorqueat, aut contra eum sensum, quem tenuit, et tenet sancta mater ecclesia, aut etiam contra vniuersum consensum patrum ipsam scripturam sacram interpretari audeat.*

§. CCCXV.

3.) *Ex praxi ecclesiae.*

Et vero id in ecclesia vsu perpetuo seruatum est. Viri pietate, atque doctrina multo etiam, quam nouatorum quisquam, excellentiores tantum sibi nunquam tribuerunt, vt ab omnium patrum consentiente doctrina recederent. Quin imo vestigia eorum premunt studiose, et consecretantur.

DIONYSIVS vel quisque alius eius operis auctor est,
lib. de coelest. hierarch. cap. I. *Ad sanctissimarum*
ait, ,

ait, *scripturarum intelligentias, prout illas a patribus accepimus, contuendas pro viribus pergamus. Accedit eidem testis locuples S. IRENAEVS lib. V. cap. 64. dum expositionem legitimam scripturarum per traditionem MAIORVM accipiendam scribit. Idem denique sensere omnes EPIPHANIVS haeres. 61. CLEM. ALEXANDR. Strom. VII. ORIGENES tract. in Matth. XXIV. c. 7. AMBROSIVS lib. III. ad GRATIANVM, HIERONYMVVS in epist. ad EVAGRIVM et in DANIELEM cap. XII. AVGVSTIN. in lib. de vit. cred. ad HONORAT. c. 17. col. 56. tom. VIII. praecipue. Quum enim sacros iste libros sine aliena ope, et legere, et intelligere se posse arbitraretur: itane est, inquit AVGVSTINVS, nulla imbutus poetica disciplina TERENTIUM sine magistro attingere non auderes. ASPER, CORNVTVS, DONATVS, et alii innumerabiles requiruntur, ut quilibet poeta possit intelligi: tu in sanctos libros sine dace irruis, & de his sine praeceptore audes ferre sententiam? Adde huc GREGOR. NAZIANZ. et BASILIVM teste RVFFINO hist. eccles. lib. XI. GREGOR. M. lib. XXVII. moral. cap. 9. CASSIODORVM lib. diu. inst. in prooem. et cap. 11. et 25. vid. etiam GRATIANVM dist. XXXVII. can. 14.*

§. CCCXVI.

4) *Ex eius infallibilitate.*

Denique ecclesia, dum hanc consentientem patrum auctoritatem in sacrarum literarum interpretatione tenendam praecipit, si hanc erroneam esse posse adfirmas, ipsam ecclesiam falli nesciam, errandi periculo obnoxiam concedas, necesse est. Quod quum diuinae providentiae minime sit consentaneum, ambigi non potest, quin consentiens patrum testimonium certissimum sit habendum.

*Cum enim, verba sint doctissimi MELCHIORIS CANV
cit. loc. siue concionatores, siue scriptores omnes, qui
sanctis antiquis succedere, sacrae scripturae sensum po-
pulo tradiderint iuxta doctrinam a sanctis acceptam,
populus autem sensum illum fidenter acceperit, nimirum
qui concordem sanctorum veterum expositionem reiicit,
intelligentiam, quam haecenus ecclesia habuit, reiicere
conuincitur. Consulendus omnino PETAVIVS in
theol. dogmat. tom. I. proleg. §. 4.*

§. CCCXVII.

III) In disciplinaribus.

Atque hoc quidem in materia ad fidem
omnino pertinente. Namque in eo genere
quaestionum, quas ad fidem diximus minime
pertinere (sup. §. 308), etiam omnium pa-
trum auctoritas fidem facit non nisi cum hono-
ris significatione deferendam; certam quidem
et dubiam non facit.

Adposite in hanc rem VINCENTIVS LIRINENSIS lib.
aduers. prophan. nouationes. Vbi, antiqua, ait
sanctorum patrum consensio non in omnibus diuinae le-
gis quaestiunculis, sed solum in fidei regula magno no-
bis studio et inuestiganda est, et sequenda. Legantur
itaque a nobis patres veteres cum reuerentia qui-
dem, sed vt homines cum delectu atque iudicio.
Quod si quis aliter sapit, inquit doctissimus CANVS
lib. VII. cap. III. conclus. 2. nec sanis consiliis ad-
quiescit, hic iam non sanctorum religione, sed sui ip-
sius amore capitur, et sub veterum nomine nouas opi-
niones inuehere conatur.

§. CCCXVIII.

Vtilis patrum lectio cautione opus habet.

Quemadmodum diligens, atque adcurata
patrum lectio diuinae traditionis studiosis ma-
ximam

ximam adferre vtilitatem potest: ita in ea non sine cautione versandum esse recte praecipunt harum rerum periti. Atque illud imprimis docendi sumus, qui sint veterum scriptores, in quorum monumentis euoluendis curam omnem, atque operam collocandam esse diximus.

Hos triplicis generis faciunt: PATRES vocant, in quibus est eminentia quaedam officii, et dignitatis tum aetatis, porro scientiae, denique etiam conscientiae, vt eleganter scribit ANDREAS RIVETVS in tract. de patr. auctorit. cap. I. Praeter autem animi, ingenique dotes in DOCTORIBVS etiam ecclesiae auctoritatem requirunt. Ex his, qui nostris temporibus viciniore, adeoque ea aetatis praerogatiua destituuntur, rectis aiunt PAEDAGOGOS adpellari. Ceterum ecclesia orientalis DOCTORIS ECCLESIAE titulum praecipue tribuit SS. ATHANASIO, BASILIO, GREGORIO NAZIANZENO, et IOANNI CHRYSOSTOMO: occidentalis SS. AVGVSTINO, AMBROSIO, HIERONYMO, GREGORIO M. quibus aetas recentior S. THOMAM AQVINATEM et S. BONAVENTVRAM ad censuit. Ille a Pio V. P. hic SIXTO V. eodem honore speciali bulla donatus. Scripta patrum omnia aut sunt dogmatica, aut exhortatoria, possuntque in species octo exacte referri. *Catecheses, tractatus polemicos, apologias, homilias, et sermones, epistolas, commentaria, historias ecclesiasticas, et opera alia pietatis.* De quibus nonnulla in praelectionibus dicemus. Aduertendum autem est, non omnia patrum scripta iuris ecclesiastici studio necessaria esse. Alia ad iurisprudentiam, alia ad historiam pertinent, qua de re, vt et eorundem legendorum ordine consulendus est MABILLONIVS in tract. de stud. monastic. cap. 3.

§. CCLXIX.

Quae scripta eorum multa sunt corrupta.

Quumque sanctorum patrum monumenta variam a falsariorum temeritate, et iniuria librariorum fortunam sint passa, in id incumbendum est diligenter, ut ne spuria pro genuinis, pro integris corrupta adhibeamus. Quae in re danda est opera, ut editionibus eorundem non nisi emendatissimis utamur.

Quomodo spuria patrum scripta a genuinis, integra ab interpolatis discernenda sint, ars critica docet, quam nostra patrumque memoria egregie in sacris excoluerunt DUPINVS, LAVNOIVS, ALEXANDER, HONORATIVS A S. MARIA, alii, quibus auctoribus infra, quum de criticae usu exponemus, nonnulla monebimus. Nunc de editionibus verissime scriptum est a GVILIELMO CAVE in proleg. hist. lit. script. eccles. sect. V. pr. Nihil fere esse in toio rei literariae circulo, in quod frequentius impingere solent iuniores, et in studio theologico minus exercitati, quam in prauis, minusque commodis sanctorum patrum editionibus in usus suos comparandis: dum nulla cura, nullo habito delectu, arripiunt, quidquid in procliui est, quidquid prima statim fronte sese iis offert, quo fit, ut non sine graui sumtus, temporis, et quod pretiosius adhuc ipsius quandoque veritatis dispendio editiones quotidie terant imperfectas, corruptas vitiis, et erroribus scatentes, quaeque legentibus fucum faciunt, et non raro a recto veritatis tramite abducunt. Huic malo, ut mederetur CAVEVS cit. loc. regulas praescripsit, quarum vtiliores ex eo adferre iuuat. I. Editiones sanctorum patrum, quo sunt vetustiores, eo sunt ut plurimum fideliores. II. Opera sanctorum patrum, quae ex ROBERTI STEPHANI officina graece prodierunt, ceteras editiones emendationis cura, et typorum nitore facile vincunt. III. Patrum latinorum editiones FROBENIANAE iure merito magni aestimantur. IV. Sanctorum patrum opera, quae graece, et latine pari-

parisienses in lucem emiserunt, aliis in suo genere palmam praeripiunt. V. In discernendis sanctorum patrum editionibus plurimum refert, scire, quis editionis curam in se suscepit. Quas ille regulas pro eruditione sua copiose illustravit. Certe immortalem sibi peperit gloriam congregatio benedictina S. Mauri editionibus patrum adornatis longe accuratissimis, iisque eruditissimis notis, et animadversionibus illustratis, in cuius congregationis laudem excurrere nec loci huius est, nec instituti.

§. CCCXX.

Regulae interpretandi sanctos patres traduntur.

Nunc, quae ad intelligentiam sanctorum patrum, eorumque scripta interpretandi rationem comparatae editae sunt regulae, videamus. Harum quidem passim a doctoribus traduntur quam plurimae, quae partim interna operis spectant, partim externa.

§. CCCXXI.

Regula PRIMA.

Prioris generis ea est primum, adolescentibus praecipue magnopere commendanda: *vix fieri posse, ut recte interpretemur sanctorum patrum opera, nisi ante rite lecta sint.*

Rite autem legisse is est censendus, qui eos primum legit libros, qui ad alios intelligendos sunt necessarii, qui continue nulla mora interposita legit. Quae enim carptim leguntur, ea nec memoria retinet, nec inter se comparari possunt. Porro tantum legendum est, quantum servare memoria potest. Opprimat enim vires animi lectionis multitudo. Denique non negligendae eruditorum, et perspicacium virorum notae, et animadversiones.

Sunt

Sunt enim multa, quae diligentiam nostram effugiunt, nisi aliorum monitione excitemur.

— — *Cui lecta potenter erit res:
Nec facundia deferet hunc, nec lucidus ordo.*
HORAT. de art. poet. v. 40. et 41.

§. CCCXXII.

SECUNDA.

Quo si quid paulo dictum obscurius, aut cum doctrina religionis christianae minus congruum videatur: *Illud ex aliis eius operis locis perspicuis explicandum est.*

In hac regula duo sunt rite observanda. Primo comprehendendum esse totius operis quasi quoddam systema, ut vno quasi oculo perspicui possit, conficiendumque esse lexicon non verborum modo, sed etiam sententiarum; hac enim ratione facillime cum verbis verba, sententiae cum sententiis comparari possunt. Deinde autem non statim esse obscurum existimandum S. patris locum aliquem, quem ego, quem alii rerum imperiti obscuritatis arguunt, sed neque confundenda est cum obscuritate seu difficultas, seu sublimitas doctrinae ipsius, quod tamen negligenter passim animadvertitur.

§. CCCXXIII.

TERTIA.

Verba naturali sensu accipienda sunt, nisi certa subsit ratio a literalis sensu recedendi. Quod si quaedam dura, et antiquata patrum dicta reperiatis, ea caue corrigas, sed benigne et reuerenter exponas.

Saepius

Saepius a SS. patribus CHRISTVM reperies adpellari *hominem dominicum*; cuiusmodi locutio, quia ecclesia iam ea non vtitur, in vsum non est deducenda, sed neque corrigenda tamen aut immutanda, ne docere magis patres, quam interrogare videamur. Ceterum ex hac regula adparet, necessarium esse, vt linguarum, quibus scriptores vsi sunt, peritiam nobis adcuratam comparemus, singulorumque vocabulorum proprietatem studiose inuestigemus: alioqui fieri non potest, vt verborum sensum proprium vnquam adsequamur. A quo tamen sine iusta causa in interpretando recedendum non est. Rationes, quae nos cogunt saepe a sensu proprio discedere, multae esse possunt, de quibus in logica exponitur.

§. CCCXXIV.

Q V A R T A.

Ad alteram classẽ hos canones refero, *qui sancti alicuius patris librum interpretatus est, linguae, in qua primum scriptus est, facultatem adcuratam teneat necesse est,*

Huius regulae ratio evidens est. Versiones enim non sunt ullae satis perfectae, scilicet, quae auctoris mentem plene exhibeant. Quid si ne fieri quidem perfectae possunt? Idiomata enim sibi non respondent, idiotismi, natiui colores, veneres, emphases verti in aliam linguam nequeunt, vt pluribus demonstravit RICHARDVS SIMONVS in *hist. crit. V. T.* Quod si ea nos circumueniat necessitas, vt aliorum interpretationi habenda sit fides, ceteris paribus praeferenda est interpretatio eius, cui auctoris lingua probe erat cognita, et in materia, de qua auctor commentatur, versatus est.

§. CCCXXV.

§. CCCXXV.

Q U I N T A.

Porro diligenter attendamus necesse est, quo seculo, quo anno, quibusue imperium sacrum, et politicum tenentibus scripserit ille, cuius scripta legimus, sanctus ecclesiae pater.

Id enim si diligenter obseruet, inquit ANNATVS lib. IV. art. IV. deprehendet saepe non in haeresim lapsum, quem interdum lapsum fabulantur, vel calumniantur haeretici. Sic e. g. PAPIAM, IUSTINVM et IRENAEVM, quantumvis fabulosam, et haereticam hodie de millenario CHRISTI in terris regno sententiam secutos, minime tamen in haeresim lapsos comperiet, si aduertat sententiam illam eo tempore, quo illi sancti vixere patres, nondum vt haereticam fuisse damnatam. Atque hoc sibi vult VINCENTIVS LIRINENSIS, quum exclamat: O verum mira conuersio! auctores eiusdem opinionis catholici, confectatores veri haeretici iudicantur. Absoluuntur magistri, condemnantur discipuli. Quem locum eleganter interpretatus est MELCH. CANVS in loc. theol. lib. VII. c. 3.

§. CCCXXVI.

S E X T A.

Tum vero habenda est ratio: aetatis, atque stili, quo vtitur sanctus pater; plerique enim patres graeci, et latini non scholasticorum, sed oratorio more scripserunt, in quo multa sunt figurata, atque hyperbolica, quae dextre intelligenda, neque vltra scopum vrgenda sunt.

Quod ad aetatem, animaduertendum est nimirum, iuuenis, an vir factus scripserit. Constat enim experientia, plura nos improbare iuuenes, quae seniores

niores facti non probamus. *Quum essem paruulus, inquit APOSTOLVS I. ad Corinth. XIII. II. loquebar vt paruulus, sapiebam vt paruulus, cogitabam vt paruulus, quando autem factus sum vir, euacuaui, quae erant paruuli. Quod autem ad stilum, huc pertinet S. HIERONYMVS epist. ad Paulin. TERTVL- LIANVS, inquit: creber est in sententiis, sed difficilis in loquendo. Beatus CYPRIANVS instar fontis purissimi dulcis incedit, et placidus, et quum totus sit in exercitatione virtutum, occupatus persecutionum angustiiis in scripturis diuinis nequaquam disseruit. Inclyto VICTORINVS martyrio coronatus, quod intelligit, eloqui non potest. LACTANTIUS quasi quidam fluuius eloquentiae tullianae, uinam tam nostra confirmare potuisset, quam facile aliena destruxit. ARNOBIUS inaequalis, et nimius est, et absque operis sui partitione confusus: SANCTVS HILARIUS gallicano cothurno attollitur, et quum Graeciae floribus adornetur, longis interdum periodis inuoluitur, et a lectione simpliciorum fratrum procul est.*

§. CCCXXVII.

SEPTIMA.

Denique ad id quoque animus aduertendus est, *cur, et qua occasione, quibusue de rebus scripserint interdum sancti patres. Non enim in omnibus libris, ac locis omnia tradunt veteres, sed in vnum aliquod saepe intenti, alia aut praetermittunt, aut leuius, atque obscurius exponunt.*

Quod praesertim vsu venit tum, quando de iis rebus nulla adhuc exorta quaestio est, contra quam acriore studio, ac vigilantia niti eos oportuit. Tum enim saepe eos ipsa securitas reddidit minus curiosos. Atque huc quoque pertinet illud, quod monet THEODORETUS *dialog. III. aduers. haeres. non raro patres modum excessisse, quum ad-*

uersum ecclesiae hostes pugnam concerneret. Quod ipsum agricolis quoque stirpium cultoribus vsuuenit. Qui quum incuruatam aliquam plantam viderint, non solum ad rectam normam erigunt, sed etiam ultra directum in partem alteram inflectunt, ut ex vehementiori in contrarium inclinatione ad rectum statum perducatur. Atque hoc de SS. patribus. Conferri potest MELCHIOR CANVS in loc. theol. lib. VII. per tot. Et PETRVS ANNATVS in apparat. ad theol. positiu. lib. IV. qui posterior satis copiose hac de re exposuit MABILLON. in tract. de stud. monast. c. III.

CAPVT IX.

DE

CONSTITVTIONIBVS PRINCIPVM.

§. CCCXXVIII.

Licet potestas vere sacra principibus non competat.

Quos intra fines regi oporteat supremas in orbe potestates sacram et politicam satis expositum est (sup. §. III.). Atque illud quidem indubitatum est, sacram illam ecclesiae potestatem, quae nobis reuelatione innotuit, naturae viribus multo superiorem principibus regnorum nequaquam esse tribuendam.

§. CCCXXIX.

Ius tamen circa sacra illis denegari nequit.

Quamquam autem sacrorum potestas summa illa atque independens penes ecclesiae sit

an.

antistites, (sup. §. 100.) id tamen non ita ad-
cipiendum est, vt principibus, qui e numero
sacerdotum non sunt, nihil omnino iuris cir-
ca *sacra* conuenire posse existimetur. (sup.
§. 19.)

Non ignoro, quam sit hoc totum genus scribendi de-
licatum, atque obnoxium cauillationibus. Cum
hostibus religionis auitae sentire ignaris, adulandi
principibus, noxio veritati christianae studio ab-
ripi videmur, qui in vindicandis principum iuri-
bus versamur: genus calumniae mentem incauti
lectoris facile occupans, et ab inquirendi solertia
abducens. Sed cui arctum cum veritate initum
est foedus, ei nescio, an non sit facile amore ve-
ritatis, et conscientiae, vt in memoriam calum-
niarum non veniat. Id moneo, *sacra* haec nemo
vnus adeat, qui *iuris publici principis*, non illius im-
perii romano-germanici, ex quo nuper lepide po-
sitiones meas non nemo impugnavit, sed eius,
quod in rebus publicis omnibus obtinet, et ideo uni-
uersale dicitur, antiquitatis ecclesiasticae notitia,
rerumque olim gestarum cognitione recte imbu-
tus non est.

§. CCCXXX.

Quotuplicis generis negotia ecclesiastica?

Sed iuuerit hanc dispositionem in suas
partes tribuere. *Negotia ecclesiastica omnia*
vel dogmatica sunt, vel disciplinaria (sup.
§. 33. 57.) Atque haec porro circa *personas*,
res et iura ecclesiastica versantur. Singula
denique aut sunt *spiritualia*, aut *temporalia*,
aut ex utroque *mixtam quamdam naturam*
habent.

Hoc negotiorum seruato discrimine progredietur oratio nostra, et quam circa vnumquodque horum imperantes potestatem habeant, ex principiis hactenus stabilitis (quippe in his omnibus conuenit) dabimus operam, vt demonstremus. Equidem scio: quam hic campus late pateat, dignissima exerceant; sed non patitur instituti mei ratio liberius euagari, quare summa tantum perstringens capita, e quibus, quid hac in re iustum sit, intelligemus.

§. CCCXXXI.

Dogmata solius ecclesiae iudicio determinanda sunt.

Et dogmata quidem, quum solius DEI nitantur auctoritate, (sup. §. 75. seq.) cui, qui in ciuilem coeunt ciuitatem, renunciare nec voluisse censendi sunt, nec vero poterant etiam: dubia quoque, si qua suspensos tenent fidelium animos, solius nescio falli ecclesiae iudicio determinanda sint atque euellenda, citra omnem principum auctoritatem vim habent, et ex integro subsistunt.

Sic IMPERATOR, inquit GREGORIUS II. PONTIFEX, SANCTAE ECCLESIAE DOGMATA non imperatorum esse, sed pontificum; quae tuto debent dogmatizari; ideo ecclesiis praefecti sunt pontifices, a reipublicae negotiis abstinentes, et imperatores ergo similiter ab ecclesiasticis abstineant, et quae sibi commissa sunt, capebant: epist. ad LEONEM ISAVRVM IMP. apud HARDVIN. tom. IV. col. 10. Quam in rem lectu quoque dignissima est epistola GELASII P. ad ANASTASIUM IMP. apud HARDVIN. tom. II. col. 293. seqq. Quapropter merito gentiles illos

religionis christianae hostes corripit elegantissimus LACTANTIUS, quod cogere ad sacrificandum diis suis auderent christianos: *Quis enim tam insolens, tam elatus est, inquit, qui me vetet oculos in coelum tollere? quis imponat mihi necessitatem vel colendi, quod nolim, vel quod velim, non colendi?* Quid iam nobis ulterius relinquetur, si etiam hoc, quod voluntate fieri oportet, libido extorquet aliena? Nemo istud efficiet, si quid nobis ad contemnendam mortem, doloremque virtutis est lib. V. diu. inst. cap. 13. CONF. EVND. in epist. inst. diuin. cap. 53. S. 6. seqq. et cap. 54. S. I. seqq. TERTVL. in apolog. cap. 23.

§. CCCXXXII.

Neque coactioni obnoxia esse possunt.

Quemadmodum autem fides omnis expers est coactionis, quatenus quidem haec ab humano proficiscitur arbitrio: ita et ad externas actiones rectae rationi, et verbo DEI reuelato aduersas cogi quemquam nefas est. (sup. §. III.) Quae enim haec inhumanitas est adigere aliquem ad id faciendum, quod est a DIVINA VOLUNTATE alienissimum. Harum igitur actionum arbitrium cuique per imperium saluum esse debet, *in quo sita est vera conscientiae libertas.*

Atque huc respicit canon CONCILII TOLEDANI apud HARDVINUM relatus dist. XLV. canon. de Iudaeis V. Praecipit S. synodus nemini deinceps ad credendum vim inferre. Quem locum etiam retulit GROTIUS de I. B. et P. lib. II. cap. XX. S. 48. aliisque tam sacrae scripturae quam patrum testimoniis confirmat, dignus utique, qui legatur.

§. CCCXXXIII.

Eorum tamen obseruationem princeps promouere tenetur.

Quemadmodum autem naturali quadam ratione tenetur omnis homo verum DEI cultum pro virili parte promouere, adhortarique alios ad dogmatum obseruationem, quorum adcurata custodia religionem absoluit, ita hanc diuinæ gloriæ curam ad principes præcipue spectare, nemo est, facile, qui ambigat.

Neque enim regum in promouenda suorum externa salute officium tam arctis continetur limitibus, vt interioris illius nullam eos habere rationem oporteat: vt ergo parentibus incumbit præcipue quidem, vt liberos exhibeant; sed huic naturali curæ accedit etiam altera ex professione religionis christianæ profecta, vt eos ad veram fidem, et pietatem erudiendos magistris tradant; ita etiam principes, quibus DIVINVM NVMEN ad procurandam in republica pacem vices suas commisit, eo etiam studium suum porrigere debent, vt ciues ad felicitatem æternam prosequendam compellant, quam in rem præ oculis haberi meretur epistola S. AVGVSTINI ad BONIFACIVM scripta infra in schol. ad §. 338. a nobis adlegata; si modo AVGVSTINVM habet auctorem. Præclare VALERIVS MAXIMVS solo naturæ lumine illustratus de romanis lib. I. cap. I. Omnia namque, ait, post religionem ponenda semper nostra ciuitas duxit: etiam in quibus summæ maiestatis conspici decus voluit. Quapropter non dubitauerunt sacris imperia seruire, ita se humanarum rerum futura regimen ex istimantia, si diuinæ potentiae bene, atque constanter fuissent famulata.

§. CCCXXXIV.

I.) *Leges ecclesiasticas auctoritate sua firmando.*

Quod omnino adsequentur, si per episcopos, quae ad fidei sinceritatem, et mores componendos pertinent, populis denunciari curent, res in hoc genere ab ecclesia decretas suis legibus sanciant, et ne regulis constitutis vis aliqua fiat, sedulo inuigilent.

Elegantissime S. AVGVSTINVS CONTRA CRESCONTVM col. 464. tom. IX. lib. III. c. 51. In hoc, inquit, Reges, sicut eis diuinitus praecipitur, DEO seruiunt, in quantum REGES sunt, si in regno suo bona iubeant, mala prohibeant; non solum, quae pertinent ad humanam societatem, verum quae pertinent etiam ad DIVINAM RELIGIONEM. Et S. LEO epist. 81. Debes incunctanter advertere regiam potestatem tibi non solum ad mundi regimen, sed etiam maxime ad PRAESIDIUM ECCLESIAE esse collatam, ut ausus nefarios comprimendo, et quae bene sunt statuta, defendas, et veram pacem iis, quae sunt turbata, restituas: Idem PONTIFEX epist. 33. profitetur: Res aliter tutas esse non posse, nisi quae ad DIVINAM CONFESSIONEM pertinent, et REGIA, et SACERDOTALIS defendat AVCTORITAS. Apud GRATIANVM caus. XXII. q. V. can. 21. adde cit. loc. can. 20. Quam ad se curam pertinere non ignorarunt piissimi imperatores. Egregium CONSTANTINI promouendae religionis studium elucet ex eius epistola ad ecclesias de synodo nicaena apud EVSEBIUM de vita Constant. lib. III. cap. 17. In hoc, inquit, praecipue mihi elaborandum existimaui, ut a sanctissimis ecclesiae catholicae populis una fides, sincera charitas, et consona erga OMNIPOTENTEM DEVM religio servaretur. Eaque de causa ap. eund. EVSEBIUM lib. IV. de vita Constant. cap. 25. Vos quidem, inquit episcopis, in iis quae intra eccle-

*siam sunt episcopi estis. Ego vero in iis, quae extra geruntur, episcopus a Deo sum constitutus. Nec minorem CONSTANTINI successores in tuenda religione curam impendisse constat: MARCIANVS in prima concilii chalcedonensis sessione ita patres addressat: Imperium diuino nutu sortiti, subditis proprietate et mansuetudine similiter necessaria plurimam sollicitudinem impertimus, quatenus et vera religio, et nostra respublica cultu DEI purissimo, et pietate firmata praefulgeat apud HARDVIN. tom. II. col. 71. Neque immerito id quidem; nihil enim religione ad salutem publicam efficacius, nihil vtilius; In-
tueniunt, ait, CAMILLVS vtut ethnicus apud LIVIUM lib. V. cap. 5. ad conciuēs suos, horum deinceps annorum vel secundas res, vel aduersas, inuenietis omnia prospere euenisse sequentibus deos, aduersa spernentibus. Si DEVM dixisset, nihil verius, nihil magis pium.*

Heu primae scelerum causae mortalibus aegris Naturam nescisse DEVM,

§. CCCXXXV.

II.) *Praecauendo ne oriantur haereses, ortasque tollendo.*

Vis, quae christianae fidei inferri potest, omnis ad duo summa genera pertinet, *haeresim*, et *schisma*. Quoniam igitur ad principis christiani officium pertinet, ecclesiam; fidemque ab omni inuasionē immunem, praestare, (sup. §. 333. seq.) illius quoque curare est, dare operam non modo, vt orta semel haec mala e republica christiana tollantur, sed et; vt ne oriantur, praecauere.

Sero, difficile certe, malis remedium, quum inualuerunt, adhibetur, non admittere plerumque non ardui laboris. Tritum illud, sed verissimum est, quod poeta canit.

*Principiis obsta, sero medicina paratur,
Quum mala per longas inualuere moras.*

§. CCCXXXVI.

I.) *Conuocando concilia.*

Shismatis componendi, extirpandaeque haeresis media sunt conciliorum generalium auctoritas, et ecclesiarum particularium extra concilium consensus (sect. II. c. VI.) Illius *conuocandi ius* praecipue quidem ad pontificem romanum pertinet. (sup. §. 237.) At ab eo si tardior, quam quidem expediat, spes adfulgeat, nihil impedit, quo minus suos singuli principes episcopos congregent, verum ab erroneo pro auctoritate sua definituros.

Possemus hoc ingenti exemplorum multitudine vix non per omnem antiquorum conciliorum seriem eundo comprobare. Verum satius erit ex infinito pene numero pauca delibare. Vt autem a nicaeno initium capiamus, quod EUSEBIO teste, auspicio, iussuque CONSTANTINI IMP. indictum fuisse constat. *Mox*, inquit, *velut dininam quandam phalangem aduersus eum (Arrium) instruens generalem synodum conuocauit, honorificis litteris, episcopos undique inuitans, vt quantocius adessent: Episcopi autem: Perlato in omnes prouincias imperatoris PRAECEPTO, statim cuncti velut ex transenna missi, summa cum alacritate aduolarunt, cui SOCRATES lib. I. c. 5 SOZOMENVS lib. I. c. 16. THEODORETVS lib. I. c. 7. NICAETAS in thesaur. lib. V, cap. 5. consentiunt. Quod et synodus*

ipsa in epistola ad ecclesiam alexandrinam apud SOCRATEM *lib. I. cap. 6.* et THEODORETVM *lib. I. cap. 9.* fatetur, sardicensem synodum, quam multi pro oecumenica habent, ab IMP. CONSTANTIO, et CONSTATE congregatam fuisse. SOCRATES *lib. II. cap. 16.* THEODORETVS *lib. II. cap. 8.* NICEPHORVS *lib. IX. cap. 2.* perhibent. Et diserte ATHANASIUS in *apolog. secunda* ait: *Visa audacia eusebianorum episcoporum a religiosissimis IMPERATORIBVS CONSTANTIO, et CONSTATE iussi sunt episcopi orientis, et occidentis sardicam convenire: Constantinopolitanum I. auctore THEODOSIO habitum idem SOCRATES lib. V. cap. 8. refert: Imperator, ait, nulla mora interposita concilium episcoporum, iphus fidem amplectentium conuocat, cui consentiunt SOZOMENVS lib. VII. cap. 7. et NICEPHORVS lib. XII. cap. 10. De Ephesino I. testes sunt EVAGRIVS lib. I. cap. 3. Et SOCRATES lib. VII. cap. 33. Imperatoris (THEODOSII iunioris scilicet) MANDATO episcopos ex locis omnibus conuenisse, quod nec ipsa diffinitur synodus in relatione ad COELESTINVM romanum pontificem apud HARDVIN. tom. I. col. 1503. Et vero pontificum quoque romanorum non desunt ingenuae preces, quibus apud imperatores pro habenda synodo supplicarunt, vnus sufficiat nobis Leo P. in *ep. IX. ad THEODOSIVM IMP. Pro integritate fidei, inquit, christianum principem conuenit esse sollicitum. . . Vnde si pietas vestra SVGGESTIONI, ac SVPLICATIONI nostrae dignetur annuere, vt intra Italiam habere iubeatis episcopale concilium. Cuius consensus an concilii conuocationem antecesserit; quod vult BARONIUS ad an. 381. num. 19. et 20. et DOVIAT. lib. II. cap. IX. ducti auctoritate THEODORETI lib. V. cap. IX. dubito, existimo enim satisfactum cardinali doctissimo a PAGIO in *critic. ad cit. an. n. 4. seqq.* et NATAL. ALEXANDRO *diff. XXXVI. art. I. secul. IV. tom. IV.***

§. CCCXXXVII.

Vel 2.) omnium saltem dispersorum episcoporum consilia exquirendo.

Conciliorum generalium conuocatio non vni est difficultati obnoxia. Tardius hoc, quam pro necessitate quandoque remedium est. Exorta praeter expectationem in prouincia haerese, episcoporum eius gentis munus est, in id incumbere, vt suffocetur malum (sup. §. 263.) Quod si et hos officio suo deesse contingat, iam imperantis et ius, et munus est, pro auctoritate sua mandare, vt collatis consiliis veritatem adsertum eant, quae definitio, quum ex ore primi episcopi in orbem emissa, omnium iudicio, et consensu probata est, infallibilem consequitur auctoritatem.

Semper studium fuit, inquit IUSTINIANVS IMP. in epist. ad synod. constantinopolit. II. apud HARDVIN. tom. III. col. 54. orthodoxis, et piis imperatoribus patribus nostris pro tempore exortas haereses per congregationem religiosissimorum episcoporum amputare, et recta fide sincere praedicata, in pace sanctam Dei ecclesiam custodire. Rationem dabo, ex epist. THEODOSII ad synod. ephefin. quae exstat apud HARDVIN. tom. I. col. 1345. cuius testimonio eo lubentius vtor, quod synodi iudicio adprobata sit, et in acta relata: sic autem ait: Pendet in Deo cultura nostrae vitae status, et multa his inest cognatio, et insertio. Complectuntur enim alterutra, et vtrique aeterno profectu concrescit: vt vera quidem religio per iustitiam, res autem publica, dum per vtrique continetur, resurgat; imperatores siquidem constituti a Deo, et coniuncti subiectorum pietate, et securitate consistentes: inerumpibilem semper copulationem horum seruamus, prouidentiae, et hominibus mediantes. Illi namque ministramus ad reipublicae incrementum. Hinc

CONSTANTINVS apud EYSEBIUM *de vita Constant.* lib. I. cap. 37. ECCLESIAE DEI peculiarem curam gerens, ortis varia per loca dissidiis, ipse tanquam *communī a Deo constitutus episcopus concilia ministrorum Dei indicebat.* Ita CLODOVAEVS aurelianense I. concilium apud HARDVIN. tom. II. col. 1007. THEODORETVS arfernenſe apud HARDVIN tom. II. col. 1119. CHRILDEBERTVS aurelianense II. apud HARDVIN. cit. loc. col. 1174. alique reges alia, ut non modo de Francia, sed et de Hispania, Africa, Hungaria, Polonia, aliisque regnis ex historia docere possumus. Vna sufficiat GREGORII M. epistola ad THEODORICVM FRANCIAE REGEM *missa lib. IX. epist. 94. Vestra, inquit, excellentia DEI nostri mandatis inhaerens studium ad congregandam synodum pro sua mercede adhibere dignetur, ut omne a sacerdotibus corporale vitium potestatis vestrae imminente censura, et concilii definitione tollatur.* Sed vix alium quemquam regum hac pietate in vnionem christianae fidei per frequentia concilia conseruandam CAROLVM M. superasse exempla comprobant quam plurima. Aperte id fatetur concilium MOGVNTINVM de an. 813. in praefat. ibi: *quia venimus secundum iussionem vestram apud HARDVIN. tom. VI. col. 1008.* Hunc filius eius LVDOVICVS immitatus AQVISGRANI generalem sanctum conuocauit conuentum apud HARDVIN. tom. IV. col. 1055. CAROLVS CALVS meldenſem, LOTHARIVS IUNIOR varentinianum, LVDOVICVS II. wormatiensē; ARNOLPHVS triburiensē synodos imperauerunt, Eodem spiritu animatus CAROLVS V. promisit statibus imperii se curaturum, ut quantocius conuocetur concilium nationis germanicae (National-Versammlung ordentlicher Weise berufen) vel in defectu huius intra octodecim menses computando a fine horum comitiorum, (ein gemeinen Reichstag) si scilicet pontifex non conuocauerit synodum vniuersalem in R. I. SPIR. de an. 1541. §. 22.

§. CCCXXXVIII.

3.) *Non tolerando impugnatores verae religionis.*

Ad fidei diuinæ sinceritatem incorruptam seruandam decretorumque diuinorum, ac synodaliū auctoritatem defendendam comparatum quoque ius est principis non tolerandi homines suo in territorio, qui contra patrum statuta, veterem ac veram religionem, qua voces qua scriptis impugnant, bonisque moribus, et virtuti bellum minime ferendum indicunt.

Nulla res magis animos, et mores componit, quam religio: et vbi hæc in pectus demissa, agmen virtutum consequitur, sine quibus beata vita nulla esse potest, ne ciuillis hæc quidem. Itaque præcipua impendenda cura est, vt moribus integris sint ciues.

Prima mihi debes animi bona sanctus haberi.

Et vere S. AVGVSTIN. tom. V. lib. V. de ciuit. Dei cap. 24. col. 141. illos demum reges fideles iudicat, qui suam potestatem ad DEI cultum maxime dilatandum MAIESTATI eius famulam faciunt: qui Deum timent, diligunt, colunt. Quomodo autem reges Domino seruiant in timore? docet IDEM S. PATER in epist. 185. alias 50. ad BONIFACIUM, tom. II. n. 19. col. 651. scilicet ea, quæ contra iusta DOMINI sunt, religiosa seueritæ prohibendo, atque plectendo. Aliter enim seruit, qua HOMO est, aliter qua REX est. Qua HOMO est, seruit viuendo fideliter, qua vero etiam REX est; seruit leges iusta præcipientes, et contraria prohibentes conuenienti vigore sanciendo. Sicut seruauit EZECHIAS, locos, et templa idolorum, et illa, quæ contra præcepta DEI fuerunt constructa, destruendo; sicut seruauit IOIAS, talia et ipse faciendo: sicut seruauit REX NINUITARVM, vniuersam ciuitatem ad placandum DOMINVM compellendo: sicut seruauit DARIVS, idolum
fran.

frangendum in potestatem DANIELI dando, et inimicos eius leonibus ingerendo: sicut seruivit NABUCHODONOSOR, omnes in regno suo positos a blasphemando DEO lege terribili prohibendo. In hoc ergo seruiunt DOMINO REGES, in quantum sunt REGES, cum ea faciunt ad seruendum illi, quae non possunt facere, nisi REGES. Atque hinc intelliguntur regum iura cogendi subditos ad audiendum verbum diuinum, extirpandi fana, et idolorum templa, inhibendi actus festos dies profanatos, iubendi pastoribus, et episcopis obedientiam exhiberi, eliminandi perueria docentes, aliaque quam plurima ad religionem sanctam sectam seruandam, morumque integritatem tuendam. Vid CORP. NOST. IUR. ECCLES. AVSTRIACI voc. de reform. morum.

§. CCCXXXIX.

4.) Illos constitutis poenis persequendo.

Quin nec illud vocari in dubium potest, quo minus contumaces, si turbare rempublicam pergant, constitutis persequi poenis liceat, Neque enim credendum est, hoc principum ecclesiam defendendi ius otiosum, et imbelle esse.

Prudens fuit hac in re primorum christianae religionis CAESARVM oeconomia. Haeresin THEODOSIVS in l. 4. §. 1. c. de haeret. primum quidem voluit esse publicum crimen: quia, quod in religionem diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam, atque ideo huic hominum generi nihil ex moribus, nihil ex legibus commune esse cum ceteris constituit in ecclesiasticis: nullus sit haereticis ministeriorum locus l. 2. pr. c. de summ. trinit. Si episcopi, aut clerici sint, ab ecclesiis eiiciantur. L. 3. ibid. §. 2. schemate, atque nomine sacerdotis exuti; cit. l. §. 4. non possunt episcopos, presbyteros, aliosque clericos creare... et habere non synacteria, seu collectas facere, aut parasynaxes, aut synodos, aut ordinationes, aut baptismata, aut exar,

exarchos habere, aut paternitates, seu abbatias aut defensiones instituire, aut curare, seu administrare villas per se ipsos, aut per interpositas personas. L. 8. §. 2. de haeret. l. 3. l. 5. l. 6. §. 1. l. 8. §. 3. et 14. c. de haeret. et manich. sed et a ciuilibus muneribus arcabant haereticos: prohibuerunt enim eos magistratum gerere, et dignitatem habere, aut ius dicere, aut defensores, aut patres ciuitatum fieri, ne habeant licentiam vexare, et iudicare christianos aut episcopos. L. 12. c. de haeret. Nullus ad aliquam adspirare militiam debet. L. 8. §. 4. eod. iung. l. 1. l. 7. l. 13. l. 19. §. 1. nou. 115. c. 3. Quin et commercium cum illis omne interdicitur etiam priuatum. DONATIO l. 5. c. de haeret. VENDITIO l. 10. §. 20. c. eod. SUCCESSIONE l. 4. §. 2. et 6. l. 5. l. 10. l. 19. pr. l. 22. eod. adde l. 18. §. 1. l. 20. §. 3. Quid? quod si id necessarium sit, et ex vsu reipublicae, etiam ad mortem vsque animaduertendi potestatem principibus tribuant non sane pauci. Quam imperii summi virtutem PAVLVS APOSTOLVS iure gladii declarat, quem portant principes in iram eorum, qui malum agunt. In republica Hebraeorum haec medicina ipsum DEVM auctorem habet, mandantem DEVT. XIII. et XVIII. falsos prophetas, qui suadent colere Deos alienos, sine vlla miserationis spe occidi. Neque etiam, si necesse foret, arduum esset, integerimorum regum HELIAE, IOSIAE, IEHV, ASAE, nec non christianorum imperatorum exempla in medium proferre. Melius quidem esse, inquit S. AVGVSTINVS in epist. 185. alias 50. ad BONIFACIVM n. 21. col. 651. t. II. quis dubitauerit, ad DEVM colendum homines doctrina duci, quam timore poenae vel dolore compelli. Sed non quia isti meliores sunt, ideo illi qui tales non sunt, negligendi sunt. Multis enim profuit prius timore, vel dolore cogi, vt possint postea doceri, aut quod iam verbis didicerunt, opere sectari. Sed non leuissimis quibusuis de causis virgae sunt, et secures expediendae, sed tum demum, quum minora illa peccata in reipublicae christianae ingens detrimentum eruptura sunt. Namque errores mentis, intra animum consistentes, nulla vis, nullus metus tollit: elegantissime

THVANVS in praefat. ad regem christianissimum HENRICVM IV. *Experientia satis edocti sumus, ferrum, flammam, exilia, proscriptiones irritasse potius, quam sanasse morbum menti inhaerentem, ad quem proinde curandum non iis, quae in corpus tantum penetrant, sed doctrina, et sedula institutione, quae animum leniter in instillata descendit, opus esse. Sed non est consilium haec latius persequi, satis enim opinor, in eo omnes conveniunt, seditiosos et perduelles, qui tot funera in ciues inducunt, dignos esse, qui et ipsi poenas dent. Audiamus disertissimum aequae ac prudentissimum BARCLAIVM, quid ipse in persona IBVRANIS ARCHOMERATO nihil nisi arma in haereticos clamanti consilii dederit in Argem. lib. II. c. III. part. I. p. m. 136. Si quid vero ipse sentiam, inquit, neque cum illis pacem, neque bellum simpliciter volo. Nam si quietem possunt pati, non hos puto ullis motibus sollicitandos; sed in regem, remque publicam seditiosis consiliis sponte insurgent, ferendos non arbitror, sed vi, armisque premendam vesaniam superbe furentium. Pia tunc arma, tunc omni laude digna in eos severitas. Totis regni viribus enitendum, nec impune auferant abominandi in reges exempli audaciam. Et eo quidem celerius vindicandum est facinus, quo ipsi ferocius solent grassari in cunctantes nostramque patientiam pro imbecillitate contemptim adcipere. Neque enim haec secta, ferendo, parendove (ut solent meliores disciplinae) quaerit sibi incrementa: sed iurgio, rixa, tumultu sua facinora assuevit asserere. Ferro igitur, et plusquam aemula ferocitate censeo in eos esse agendum, quoties suis iniuriis regem ac patriam laceissent. At si seditionibus, si rebellione abstinebunt, patienturque mitius se haberi, tunc ego cum illis pacem malim etc.*

§. CCCXL.

5.) instituendo colloquia:

Illud etiam porro principis christiani officium est, non ortis duntaxat malis conuenientem adplicare medicinam, sed et ante prouidere,

dere, vt quum maxime conetur gens perditā,
vires tamen nequeat exercere, atque ita flam-
ma iplo in ortu suffocetur. Haec prouisionis
cura potestatem eidem tribuit instituendi *col-
loquia*, vt gliscentia religionis dissidia mature
componantur, et concordia inter dissidentes,
antequam animi in odium abeant, reducatur.

Hunc in finem CAROLVS V. congressus HAGENOVIAE,
et WORMATIAE 1540. indixit vtut sperato desti-
tutos successu, vt videre est in R. I. RATISBON.
de a 1541. §. 8. *segg.* adde §. 21. Et adeo no-
uum iterum congressum in RECESS. WORMATIENS.
de an. 1545. §. 7. conuocari promisit verbis no-
tatu dignissimis. Diweil wir aus sonderm gnädig-
gen väterlichen Gemüth, so wir zum heil. Reich deut-
scher Nation tragen, nichts höhers begehren und
suchen, dann den Zwenypalt unser heil. Religion
nachmals zu christlicher Einigkeit und gleichem Ver-
stand zu bringen: so sind wir als christlicher Kayser
und Beschürmer, unsers liegenden kaiserlichen Amtes,
auch unserm hievor bestehenen gnädigsten Erbietem
nach, gnädiglich wohl geneigt und begierig gewesen,
die Sachen der streitigen Religion, auf gegenwärtig-
gen Reichstag zu christlicher union - reformation,
und Vergleichung sonderlich zu befördern. Es ist
aber allen Ständen guter Maßen bewußt, aus was
ehelichsten und wichtigen Ursachen, solche Verglei-
chung dieser Zeit, auch füglich nicht vorgenommen
noch erlangt werden mögen. Darum, und damit
wir dannoch solche nothwendige Vergleichung, ver-
mittelst göttlicher Gnaden, nachmals mit guter Or-
nungsehefter Möglichkeit befördern, erheben, und ins
Werk bringen mögen: haben wir zu Beförderung
angeregter Vergleichung, für nützlich und gut ange-
sehen, abermals ein christlich Gespräch und collo-
quium von etlichen frommen, gottesfürchtigen, ge-
lehrten, gutem Gewissen, scheidlichen, ehr- und
friedliebenden Personen, in geringer Anzahl zu hal-
ten, und obberühmten Reichstag vorgehen zu las-
sen.

sen. Adde §. 10. et 18. *ibid.* et RECESS. IMP. de
an. 1557. §. 11.

§. CCCXLI.

6.) *Disputationibus theologicis imponendo finem.*

Quem in finem comparatum quoque est
ius feruentibus theologorum disputationibus,
quae tumultibus, et turbis in republica occa-
sionem praebere possunt, vel utrique vel al-
terutri litigantium parti silentium eiusque im-
ponendi, donec a sacra potestate legitima de-
cisio fuerit in alterutram partem consecuta.

Adponere iuuerit verba R. I. SPIR. de an. 1529. §.
8. Und als zu Nürnberg auf den zwogen letzten, als
da gehaltenen Reichstagen zween Artikel, sonderlich
der Prediger und Druckerey halben verabschiedt und
verwilliget worden seynd: haben wir uns samt Kurfür-
sten, Fürsten, Prälaten und Grafen, verglichen
und vereinigt: daß demselben nachmals gelebt und
Solae gethan werde: nämlich, daß ein jeder Kurfürst,
Fürst, Prälat, Graf und andere Stände im
Reich, mit allem möglichsten Fleiß, in seiner Obrigkeit
bestellen und verfügen, daß mit allen Predigern,
füglich und ziemlicher Weis geredt, und gehandelt
werde, in ihren Predigen zu vermeiden, was zu
Bewegung des gemeinen Manns wider die Obrigkeit,
oder die Christenmenschen in Irrung zu führen, Ur-
sach geben möchte; sondern, daß sie allein das Evan-
gelium nach Auslegung der Schriften, von der heil.
christlichen Kirchen approbiret, und angenommen zu
predigen und zu lehren. Und was disputirliche Sa-
chen, sich desselben zu lehren und zu predigen ent-
halten; sondern gemeldtes christlichen concilii Ent-
scheids zu gewarten. Quibus concordant REC.
IMP. de an. 1530. §. 58. 1541. §. 40. 1578. aug. vmdel.
§. 15.

15. 1570. §. 154. ORD. POLIT. 1577. cit. 53
1. seqq.

§. CCCXLII.

*Quo referenda est celebris illa constitutio :
INTERIM.*

Atque huc referri potest celebris illa an.
1548. ex consilio prudentum theologorum a
CAROLO V. promulgata religionis formula,
INTERIM adpellata, in qua suspenso tum CON-
CILII TRIDENTINI processu, queis legibus
exercitium ritus sui protestantibus permittere-
tur, usque dum certum quid a concilio triden-
tino constitutum esset, definiebatur.

Dogmata fidei in ea comprehensa, nemo est, qui am-
bigat, fuisse omnino catholica exceptis duobus
duntaxat disciplinae capitibus, scilicet vt interim
communio laicorum, qui ea ita vti adsueuissent, sub
utraque specie toleraretur, et *coniugatis sacerdotibus*
in coniugio persistere fas esset, donec aliud a con-
cilio fuerit definitum, cuius sententiae tum omnes
adquiescerent. Hac via disponi posse animos spe-
rabat CAESAR, vt potiore parte discordiarum
suspensa, facilius ad vnam tridentini doctrinam,
et disciplinam reuerterentur. Quae quidem mens
imperatoris tantas quorundam calumnias haud me-
retur, neque statim PONT. PAVLO III. reprobata
fuisse videtur, quum post oblatum sibi a cardinali
SPONDRATO libellum hunc denunciauit CAESARI :
his legibus obligandos non esse verae, antiquaeque re-
ligionis adsertores, nouae professionis auctores admit-
ti posse, vt tanto nimirum veritati, salutique propio-
res ab omni denique errore facilius traduci possint, te-
ste IAC. MASENIO in hist. Caroli V. et Ferdinandi
l. l. 7. n. 44. et citatis ab eo auctoribus, id quod
vnum intendebat CAROLVS: Quando quidem haec
Instit. Iurispr. eccl. P. I. U duo

duo in iis duntaxat prouinciis valere iusserit, quas a nouitatibus ad catholicam fidem reduci studuit, vt conspicuum est ex EDICTI praefat. vers. *quae nunc caesarea maiestas etc.* Quare id non immerito defendendum suscepit R. P. Ios. PICHLER in *hist. augusta quinque Carolorum Viennae 1735. fol. edita p. 409. l. V. n. 808. seqq. CONTRA NATAL. ALEXANDR. et RAYNALDVM, qui posterior hoc editum temere nefarium adpellat.*

§. CCCXLIII.

7.) *Prohibendo libros religioni perniciosos.*

Nec non minus religioni, bonisque moribus perniciosos libros proscribendi, prohibendae, ne diuersarum sectarum fautores in scriptis eristicis mutuis se conuitiis, calumniisque proscindant, ad alienandos magis, quam conciliandos dissidentium animos valituris.

Iam olim in legem abierat, vt doctrina ab ecclesia damnata, scripta quoque ad eam pertinentia legibus ciuilibus sub poena capitali prohiberentur. ANASTASIUS P. *epist. II. cap. COVSTANT. p. 728. Gaudet beatissimorum principum responsis vnumquemque ab ORIGENIS lectione reuocari.* Huius generis sunt l. 3. §. 3. c. de SS. Trinit. et l. 10. c. de episc. aud. et nou. XLII. c. 1. §. 2. vbi IUSTINIANVS mori antiquo insistens ita disponit: et si cuti non licet NESTORII libros scribere, vel possidere, sic nec dicta, et scripta SEVERI maneant penes aliquem christianum, sed sint profana, et aliena ab ecclesia catholica, igneque comburantur a possidentibus, nisi qui ista habent, velint periculum pati. Leges imperii saluberrimas in variis comitiis nimirum NORIMB. de an. 1524. §. 28. SPIRENS. de an. 1521. §. 9. AVGVST. de an. 1530. §. 58. et RATISBON. de an. 1541. §. 40. conditas CAROLVS V. non solum in R. L. AVGVST. de an. 1548. tit. 34. con-

confirmat, sed etiam in proscribendis iis modum procedendi praescribit, porro idem repetitum legimus in REC. IMP. ERFORDANO de an. 1567. §. 61. SPIRENS. de an. 1570. §. 154. FRANCOF. de an. 1577. tit. 35. §. 1. 2. 3. 4. Nec hac in parte defuere officio suo principes nostri austriacae teste edito FERDINANDI III. de an. 1628. Gegen die Buchdrucker und Buchführer der Sectirischen verbotenen Bücher, welche in Oesterreichischen Landen betreten werden; subiecta poena: daß sie als Hauptversführer und Vergifter aller Länder, ohne alle Gnade, stracks am Leben mit Wasser gestraft, ihre verbotene Waaren aber, verbrennet werden. Exstat in cod. austr. tom. I. voc. Buchdrucker, Buchdruckerey Quantum AVGVSTISSIMA NOSTRA IMPERATRIX in extirpandis eiusmodi scriptis impendat sollicitudinem, notissimum est omnibus. Memorabile quoque est edictum CAROLI VI. contra eiusmodi calumniatores promulgatum, in quo leges imperii hac super re hactenus editas renovat, hancque clausulam notatu dignissimam, et ab omnibus altissime in animos demittendam subicit: daß der gleichen Zank, und schmähsüchtige Schreibarten und Lehren, so wenig dem Christen- und Kaiserthume als der Gerecht- und Ehrbarkeit gemäß, noch auch zur Ausbreitung der Christlichen Lehren, und allerseitigen Glaubens- oder gemeinnützigen Rechts- und Staatsachen den geringsten Nutzen und Ehre, wohl aber ein und anders den empfindlichsten Schaden haben. Daß daraus, und statt der so hoch nöthigen Einigkeit und innerlichen gutem Vornehmen, nichts als Zank, Mißtrauen, Entfernung der Gemüther, Irwege, auch wohl gar Unfrieden und Empörungen zu entstehen pflegen. vid. e. e. iur. pub. tom. VIII. n. 3. p. 77. seqq. cui gemina est CAPITVLATIO FRANCISCI I. art. 2. §. 8. in fine. Daß von beyden Theilen, in den künftig neu zu verfertigenden Schriften oder Büchern, alle anzüglich- und schmählische Ausdrückungen gegen beyderley Religionen im Reich, den heilsamen Reichssagungen gemäß, vermieden bleiben, und sich deren enthalten werden.

§. CCCXLIV.

*Disciplinaria respiciunt vel personas, vel iura,
vel res ecclesiasticas.*

Atque hætenus quidem, quantum ad fidei dogmata. Nunc de disciplina videamus. Illius circa personas ecclesiasticas pars maxima versatur: in quibus interest, qua sub ratione considerentur. Enimuero, qua sunt personae percollationem sacrorum ordinum ad cultum DEI externum speciali quodam modo destinatae, imperio civili exemptae, solius ecclesiae regimini obnoxii viuunt.

Pulchrè id docet HINC MARVS remensis archiepiscopus in opusc. c. 55. de sacris autem ordinibus promulgare est, ait, qui et quot sint, et quales ac qualiter, et a quibus, vel quando sint ordinandi, et quomodo, ac quantum in singulis gradibus debeant ministrare; qualiter etiam ab ostiario vsque ad summum sacerdotium quique valeant, prouehi. Et quae sint ex eis a sedis romanae pontificibus promulgata, omnibus in ecclesiasticis dogmatibus exercitatis constat esse notissimum, et agnoscit IUSTINIANVS IMP. in nou. LXXXIII. cap. I. Si crimen sit ecclesiasticum a clerico commissum, egens castigatione ecclesiastica, te multa, statuit, ut cum Deo amabilis episcopus hoc discernat, nil communicans clarissimis prouinciæ iudicibus. Neque enim volumus talia negotia omnino scire ciuiles iudices, cum oporteat talia ecclesiastice examinari, et emendari animas delinquentium per ecclesiasticam multam secundum sacras, et diuinas regulas, quas etiam nostrae sequi non dedignantur leges. Atque hinc est, quod, ait de MARCA lib. II. cap. VII. §. 8. de ritibus, ceremoniis, sacramentis, cleri censura, functione, conditionibus, et disciplina, canones a conciliis, et decreta a pontificibus romanis tanquam de materia sibi subiecta frequentissime edantur, ut rix vlla proferri possit constitutio principum, quae hac de re la-

ta fuerit ex mero potestatis secularis imperio. Secutas quidem hac in parte leges publicas videmus, sed non antecessisse.

§. CCCXLV.

Personae ecclesiasticae a principe I.) moneri possunt, ut canones ecclesiasticos exactissime obseruent.

Quoniam autem principis esse officium diximus, dare operam ut verus DEI cultus in populo sibi subiecto, quantum fieri maxime potest, promouetur, (sup. §. 337.) etsi eidem minime tribuamus potestatem, determinandi normas dispensandorum religionis mysteriorum, ambiguum tamen non est, quin admonere officii sacerdotes, curamque impendere queat, ut stabiliti a CHRISTO, APOSTOLIS, ECCLESIA canones in negotiis religionis ab eis quam exactissime obseruentur.

Huius sui officii memor THEODOSIUS in epistola ad CYRILLUM episcopum probata a synodo ephesina ap. HARDVIN. tom. I. col. 1343. ait *Studium ergo ponimus prae omnibus ecclesiasticum statum DEO decentem, et nostris temporibus congruum permanere et habere ex omnium unanimitate tranquillitatem. Et per pacem ecclesiasticarum rerum quietem existere pia, religioni irreprehensibilem, et eos, qui in clero, magnoque sacerdotio constituti sunt, omni conuersationis querela priuari. Quo referenda quoque sunt ea quae religiosissimus imperator IUSTINIANVS in nou. 137. de episcoporum electione, clericorum ordinatione constituit: si enim civiles leges, rationem dedit ipse) quarum potestatem nobis DEVS pro sua in homines benignitate concedidit, firmas ab omnibus custodiri ad obedientiam, securitatem studemus, quanto plus studii adhibere debemus circa sacrorum canonum, et di-*

uinarum legum custodiam, quae super salute nostrarum animarum definitae sunt . . . sane cum haecenus canones obseruati non recte fuerint, diuersas ex eo passum interpellationes contra clericos, et monachos, et quosdam episcopos, ut qui secundum diuinos canones non uiuerent.

§. CCCXLVI.

2.) *Ne talia constituent, quae forent nociua ecclesiae.*

Quando quidem porro etiam ciuium numero clerici, utut piorum principum liberalitate non vno donari priuilegio continentur, consequens est, ut ius sit principi, episcopis suae potestati eatenus subiectis imperare, ut pro auctoritate sibi a CHRISTO tradita ea constituent, quae ad tollenda, seu etiam praecauenda, quae ecclesia eius tutelae commissa premitur, mala pertinere videbuntur.

Saepe principes episcopis latis legibus canonum executionem praecipiunt, non raro eam curam magistratibus suis imponunt, quod utrumque copiose atque erudite demonstrauit PETRVS DE MARCA *de concord. sacerdot. et imp. l. IV. c. I. et II.* Hoc eodem ex principio facili rationem reddideris omnium eorum, quae supra de principum in conuocandis synodis potestate differuimus. Denique hinc petenda ratio est, quare synodi etiam oecumenicae canonum suorum confirmationem ab imperatoribus expeterent. VESTRAM ergo MAIESTATEM iterum atque iterum rogatam cupimus, inquit patres concilii ephesini apud HARDVIN. tom. I. col. 1444. ut uniuersam illius (Nestorii) doctrinam e sanctissimis ecclesiis submoueri, eiusdemque libros ubicunque locorum repertos flammis tradere, per quos DEI gratiam, propter suam in nos
be.

benignitatem hominis facti, abolere contendit, quod si quis vestras sanctiones spreuerit, ille vestrae dominationis indignationem formidet, sic enim apostolica fides per vestram pietatem munita, persistet illaesa. Et clarius concilium moguntinum ap. HARDVIN. tom. IV. col. 1009. his verbis ad CAROLVM M. directis. De his tamen omnibus valde indigemus vestro adiutorio; atque sana doctrina, quae et nos iugiter admoneat, atque clementer erudiat, quatenus ea, quae paucis super perstrinximus capitulis, a vestra auctoritate firmentur, si tamen vestra pietas ita dignum esse iudicauerit, et quidquid in eis emendatione dignum reperitur, vestra magnifica imperialis dignitas iubeat emendare. Quapropter etiam factum est, ut principes aliquando suspenderent synodorum iudicata, ut praeclare docuit DB MARCA l. IV. c. IV.

§. CCCXLVII.

3.) *Ne bonâ ecclesiasticâ alienent.*

Rerum immobilium possessio diu penes ecclesiam nulla fuit. Subinde autem cuique data est potestas in fauorem ecclesiae de rebus suis disponendi. Hinc honorum ecclesiasticorum immobilium origo. Quorum nomine immunitatem illi non vnam imperatores impertiti sunt. Quemadmodum autem principes id sibi datum negotii intelligunt, ut ecclesiam tutam, florentemque conseruent, ita et in tuendis eius bonis auctoritas eorum, et defensio versabitur.

C. 31. XVI. q. 7. add. can. 23. 24. qui obstant. Et primus quidem imperatorum, qui hac de re legem edidit: creditur LEO IMP. cuius exstat constitutio in l. 14. c. de SS. eccles. decernens: *Nul-
li episcopo, aut oeconomo esse alienandi facultatem....
nec si omnes cum religioso episcopo, et oeconomo cle-*

rici consentiunt in earum possessionum alienationem. Rationem subiungit dignam sane, quae animaduertitur: *Ea enim, quae ad beatissimae ecclesiae iura pertinent, vel posthac forte peruenerint, tanquam ipsam sacrosantam et religiosam ecclesiam intacta conuenit vnerabiliter custodiri: et sicut ipsa religionis, et fidei mater perpetua est, ita eius patrimonium iugiter seruetur illaesum.* Quae q. idem LEONIS constitutio, quum ad solam ecclesiam constantinopolitanam pertineret. ANASTASIVS IMP. eam ad omnes Constantinopolitani patriarchatus ecclesias in l. 17. cod. cod. extendit. Denique IUSTINIANVS ad omnes in suo sitas imperio voluit pertinere. *Nou. VII. et CXX. ad caus. X. q. 2. can. 2.* Ad quas sine dubio respexit GREGORIUS M. P. cum lib. VI. epist. 35. ait. *Et sacrorum canonum, et legalia statuta permittunt, ministeria ecclesiae pro captiuorum esse redemptione vendenda.* Et IDEM rursus lib. VII. epist. 14. vid. VAN ESPEN p. II. tit. 36. c. 3.

§. CCCXLVIII.

Quid circa iura ecclesiastica?

De iuribus ad ecclesiam pertinentibus non est, quod moneam. Ea enim, si sint omnino spiritualia, solius subsunt ecclesiae iudicio, (sup. 107.) at quum ea sunt laicis communia per se iure cum his communi reguntur.

De iure sacramenta administrandi, aliaque religionis obeundi ministeria non principis, sed episcopi iudicium esto. Nisi fortasse ob nimium grauamen ad eum recurratur, vt defensorem suorum. At causae ciuiles, iura temporalia ad praescriptum iuris ciuilis exiguntur, nisi quid iuris singularis tributum est. Vnde illud IVONIS dictum epistola 22. ad PHILIP. REG. *Respondere non superflugiam in ecclesia, si sint ecclesiastica negotia, in curia, si curilia.*

§. CCCXLIX.

§. CCCXLIX.

Princeps, praeter aduocatum ecclesiae, etiam defensorem populi agit.

Atque haec quidem ad protectionem, et aduocatiam ecclesiasticam principum christianorum pertinent. Iam et quid iuris eis qua regnorum suorum custodibus competat, paucis examinare liceat. Et vero illud primum haud ita difficulter intelligitur, omnia, quae exposita sunt hactenus iura, iisdem vindicari posse etiam, ea ratione, qua supremam in republica potestatem obtinens, et exercent.

Hoc nos ratio ipsa docet. Quia enim imperans est, et christianus ecclesiae defensor est, et aduocatus, quia vero defensor est, haec possidet iura: igitur, quia imperans est christianus, haec obtinet iura, nihil hoc dici magis perspicuum potest. Sed hoc iuris publici vniuersalis doctores demonstrant.

§. CCCL.

Consequenter cauere debet, ne quid mali imminat reipublicae.

Sed sunt huius loci iura quaedam. Regula est ex natura, atque indole propria ciuilis societatis promanans, atque ideo immutabilis, qua is, qui summum tenet imperium, salutem ciuitatis tueri obligatur. Hinc, quid cum huius vtilitate coniunctum sit, quid adferre detrimentum aliquod possit, principis iudicium est. Laedi se atque eos, quos suae potestati, et tutelae subiectos habet, ne patiat

tiatur, ius ei est, et discrimen ab his vndeunde immineat, auertere non potest modo, sed etiam.

Evidentia sunt haec principia, et in natura imperii civilis ita fundata, vt ab ea diuelli nulla humana potestate valeant, de quibus videri possunt iuris publici vniuersalis doctores.

§. CCCLI.

Quod quum etiam per leges ecclesiasticas contingere possit.

Si habenda est veterum monumentis fides, ambiguum non est, quin pontificum constitutiones optimo licet animo editae, plus quandoque mali in republica, vitio temporum, quam boni pariant, praecipue quando sunt de negotiis ad salutem, et tranquillitatem vtriusque reipublicae comparatis. Quum igitur principis officium sit, diligentem adhibere curam, ne quid omnino fiat, quod turbare possit rempublicam; (sup. §. 350.) aequum vtique etiam est, eius generis leges sine eius consensu non promulgari,

Atque ea quidem, quae dogmatica sunt, quum fieri nequeat, vt reipublicae politicae obesse possint vnquam, nihil est, quod metuat ecclesia, quum interno veritatis sensu conuictus admittere eadem debeat princeps. Disciplina autem, quoniam ita comparata est, vt ad salutem non sit necessaria, noluit vtique DEVS vtriusque reipublicae fundator, hanc eo rigore praecipere, vt pereat civilis societas, imo contra saluti huius leges illae adtemperandae sunt, quum mutua demum felicitate vtriusque contineatur felicitas. (sup. §. III.)

Adpo.

Adposite ISIDORVS PELVS lib. III. epist. 24. Quamvis permagna sit, inquit, viriusque regni differentia (illud enim veluti anima, hoc veluti corpus) ad vnum tamen, et eundem finem tendunt, hoc est, ad hominum salutem.

§. CCCLII.

Nulla sine placeto regio promulganda est.

Consensus imperantis in legis ecclesiasticae promulgationem dicitur PLACETVM REGIVM. Quod ad iura imperii civilis maiestatica, haud dubie referendum esse necessitas illius, et vel vnus ecclesiae, populorumque tam diuturnus vsus satis edocet.

Neminem turbet consensus vocabulum, quasi inde consequens sit, vim ecclesiasticarum legum ab arbitrio politicorum principum pendere. EXCEPTI-
NEM enim voces, REMONSTRATIONEM, aut alio, quo designes, congruo nomine per ne quidem licet. Ceterum etsi consensum adpelles ea mente, qua nobis sumere placuit, nihil ecclesiae iniuriosum dixeris, Argumenta, quibus necessitas PLACETI REGII innititur, plena manu sup-
peditant, viri in iure ecclesiastico adprime versa-
ti DE MARCA de C. S. et I. lib. II. cap. 10. §. 9. cap. 16. §. 4. lib. IV. c. 6. VAN ESPEN in eru-
ditissimo tractatu de promulg. leg. eccles. part. II. COVARRVVIAS pract. qq. cap. 35. n. 4. clariss. BARTHEL. in dissert. de iure reform. antiq. art. VIII. §. 24. Celeberimus quondam pragensium professor NEVMANN DE PVCHOLZ, in annot. ad Schwed. ius publ. cap. V. §. 14. hunc in modum: Quamvis princeps omnes declarationes pontificias in materia articulorum fidei, item in materia morum, nec non leges positivas ecclesiasticas circa ritus ministerii spiritualis, et ea, quae sunt mere spiritalia recipere teneatur, tamen constitutiones positivas mere ecclesiasticas circa ea, quae incurrunt ad materiam temporalem, licet

licet in illis decentia aliqua ad finem spiritualem subsistat, recipere non teneretur, si eiusmodi constitutiones in graue detrimentum fixis temporalis vergant, et ad obtinendum finem spiritualem beatitudinis aeternae non sunt necessariae. Neque vero de veritate huius principii nos sinunt dubitare pientissimorum nostrorum principum FERDINANDI III. et LEOPOLDI A. A. rescripta, quae exstant in COD. AVSTRI. VOC. geistliche, und päpstliche Bullen.

§. CCCLIII:

Nec personae ecclesiasticae, quatenus ciues sunt, imperio civili eximendae.

Quumque personae ecclesiasticae alia ratione ciuium in numero habeantur, eoque respectu aequo cum ceteris iure imperio civili subiectae sint, nihil insolens est: de iis pro arbitrio disponere statuendo iustum earundem numerum, definiendo aetatem, qua quis huic se addicere ordini possit, aliaque ad patriae salutem necessaria, quoties id seu utilitas euidens, seu necessitas publica exigit.

Nihil esse dixi insolens, quid enim? non obligantur clerici patriam ad interitum vergentem defendere? hoc quidem adfirmare temerarium est. At quid adeo insolens est dicere, principi ius esse exigendi a clericis, ut praestent ea patriae causa, ad quae etiam nemine iubente, iure naturali tenentur? Ast cogetne? inquires; enim vero coget, inquam: quid enim prohibet, quo minus princeps cogat clericum ad debitum patriae praestandum, quum quisque priuatus eum cogere queat ad debitum sibi persoluendum. At clericus est: ita ciuem cogit, non clericum. Verum tamen clericus est, ita, eiusque honore non ad sordida munia obeunda mittet, sed quae eum re-

uerentia, cum honestate, cum diuino ministerio optime consistant, officia iniunget. Si haec non impediunt, quo minus se sua recte defendant, quid patriae operam negamus? Arma non decet clericos. At decuerunt ad rectum vsum APOSTOLOS ap. LUCAM XXII. 36. Quid? gladios habere certe non liceret, si vti illis nullo pacto liceret: CICERO orat. pro Milon. c. IV. Clericis ergo non debet esse aliena illa fortitudo. quae vel bello tutetur a barbaris patriam, vel domi defendit infirmos, vel a latronibus socios, quam plenam iustitiam appellat AMBROSIVS lib. I. offic. c. 17. quo pertinet etiam elegantissimus LEONIS IV. locus ap. GRATIANVM can. 9. caus. XXIII. quæst. 8. Sed hunc nuper risit aduersarius meus: quasi inquit; LEONI non de eo tantum bello sermo sit, quo impugnatur religio, belle, vt nihil supra- Audiamus GREGORIUM lib. VII. epist. 20. Quia vero comperimus, multos se a murorum vigiliis excusare, sit fraternitas vestra sollicita, vt nullum nec per nostrum, vel ecclesiae nomen, aut quolibet alio modo defendi a vigiliis patiatur, sed omnes generaliter compellantur, quatenus cunctis vigilantibus melius auxiliante domino ciuitatis valeat custodia procurari. Quod et refertur in cap. 2. de immunit. eccles. ad quod quid comentatus sit eruditissimus CONZALEZIVS nostram sententiam confirmans, dignus est omnino, vt prae ceteris legatur.

§. CCCLIV.

Nec principi ius dandi exclusiuam denegandum est.

Electiones praelatorum hodie ad normam iuris canonici celebrantur. Eis se principes non immiscant, neque de eligenda canonica dignitate iudicium sibi vindicant. Enimuero ius contra ministros, et pastores ad dignitates, et officia ecclesiastica quocunque titulo pro-

promouendos, vbi id grauis exigit causa, *excipiendi*, iisque, vt loqui solemus, dandi *EXCLUSIVAM*, cuique principi quaesitum est, quod in iis praecipue regnis locum habere debet, in quibus episcopi, aliaeque personae ecclesiasticae ordinum regni dignitate praefulgent, et potestatem politicam cum sacra coniunctam tenent.

Causa autem non vna esse potest, quae cautum reddat imperantem, quid enim si eligendus sit hostis patriae, vel oriundus ex tali regno. vel prouincia, in qua alibi locorum nati a similibus dignitatibus et beneficiis ecclesiasticis excludi solent? sane hoc iure retorsionis rite fieri posse nemo facile negabit. Ad sensum imperatorum episcopos in *ITALIA*, *ILLYRICO*, *GRAECIAQVE* seculo *VI.* desinente constitui solitos euincunt epistolae *GREGORII I. STEPHANI IV. et LEONIS IV.* quarum sententiae a *GRATIANO can. 9. IO. 16. seqq. dist. LXIII.* referuntur. Hoc iure vsus *LEOPOLDVS IMP. CARDINALEM FÜRSTENBERGIVM EPISCOPVM ARGENTOR.* ab *ARCHI-EPISCOPATV COLONIENSI* arcuit. Quam in rem legi omnino meretur propositio, a caesareo legato *ILLVSTRIS. COMIT. DE KAVNITZ capitulo coloniensi. 14. Iul. 1688. facta ap. IOAN. CHRISTIAN. LVNIG. syllog. publ. negot. p. 970.* Quoad electiones labatum, et praelatorum in *AUSTRIA* aperte decusum est, vt electus, aut postulatus *dem Landsfürst* um consensus *namhaft gemacht werden müßte*, vt sunt verba *des Paßauerischen Vertrags in COD. AVSTR.* vt si *ARCHID. AVSTRIAE* grauem causam (*ein erhebliches Bedenken*) haberet, electum non admittendi, talis electio ab episcopo irritetur, nisi aliud supersit remedium. Ex quo ipso perspicuum fit, nihil hic agi contra libertatem electionis canonicae. Neque ipse hic summus ecclesiae pontificatus excipitur, quum id ius principi ex repraesentatione populi competat, qui
olim

olim in omnibus electionibus etiam pontificis testimonii causa admissus fuit, qui mos hodie in pontificali romano commendatur. *Tit. de ordinat. presbyt.* vide dictamen illustriss. ac reuerend. P. MAG. FR. GABR. ADARZE DE SANTANDES episcop. viglaviensis ad interrogata respondens circa exclusiuam, quandoque a principibus interpositam, ut aliquis in summum ecclesiae pontificem eligatur. *Francos. 1660. n. 4.*

§. CCCLV.

Quid circa res ecclesiasticas?

Res ecclesiasticae imperio ciuili per se non eximuntur: nihil adeo impedit, quominus et his in necessitate reipublicae recte utatur, eorumque nomine tributa cuiuscunque generis ad salutem publicam persoluenda imponat. Id modo cauendum est imperantibus, ut ne desint aut ad congruam clericorum sustentationem aut ad cultus diuini exterioris splendorem redditus necessarii.

Est haec natura, et indoles imperii ciuilis, et domini, quod inde fluit, alti, et eminentis cum reipublica nati, eidemque adeo proprii, et arctissime connexi, ut ab eo nullo vnquam tempore, aut casu auelli queat, ut vim suam tam circa bona, quam res sibi subditas exerat, quoties religionis, aut regionis amittendae periculum certum imminet. Mirum ergo non est, quod in INSTR. PACIS OSNAB. art. V. §. 2, 24. 15. 25. intuitu rerum ecclesiasticarum prima dies ianuarii A. 1624. tanquam dies normalis, et vnica restitutionis et retentionis cinsura, fuerit praestituta: periclitabatur enim tota religio catholica cum omnibus bonis ecclesiasticis, teste illorum temporum historia. Relinquenda ergo erant hostibus aliqua, ne eriperentur omnia, horumque possessio pacis fuit

fir-

firmanda amissione aliorum, e quibus deiici hostes iam non poterant. Aurea sunt verba S. AMBROSII lib. II. de offic. relata a GRATIANO caus. XII. quæst. II. can. 70. *Aurum ecclesia habet, non ut seruet, sed ut eroget, et subueniat in necessitatibus. Quid opus est custodire, quod nihil adiuvat? An ignoramus, quantum auri, atque argenti de templo DOMINI Assyrii sustulerunt? Nonne melius constat sacerdos propter alimoniam pauperum, si alia subsidia desint, quam si sacrilegus contaminator asportet hostis? Nonne dicturus uest Dominus, cur passus ies tot inopes fame emori; et certè habebat aurum, unde ministrasset alimoniam? Cur tot captiui deducti in commercium sunt, nec redempti, ab hoste occisi sunt? melius fuerat, ut vasa viuentium seruaret, quam metallorum. His non posset responsum referri. Quid enim diceret? timui, ne templo DEI ornatus deesset? responderet, aurum sacramenta non quaerunt, neque auro placent, quæ auro non emuntur. Ornatus sacramentorum redemptionis captiuorum est. Et vere illa sunt vasa pretiosa, quod sanguis eius operatus est. Sed de his alibi, et saepius erit dicendi locus.*

§. CCCLVI.

Habet imperans ius condendi legem amortizationis.

A qua ratione alienum non est quantitas rerum immobilium ad ecclesias pertinentium, redditusque personarum ecclesiasticarum, quos habere liceat, ita temperare, ut ne detrimenti aliquid capiat respublica, quæ lex amortizationis dicitur.

Extat eam in rem LEOPOLDI IMP. constitutio de A. 1669. in corp. iur. eccles. Aust. edito 1764. p. 23. cuius hæc notatu dignissima verba transcribere libuit: *das uns von unsern getreuen zworn oberrn pollitischen Pandsständen. . . mit sonderbarer Bewehrung*

schwerde gehorsamt vorgebracht worden: Wasgestalten. . . von vielen Fahren her, je länger, je mehr allerhand liegende Güter, auf unterschiedliche Weis und Wege, von denen weltlichen an die geistlichen gebracht werden, und wo nicht hierinnen Remedir- und Einsehung beschehen thäte, daraus nothwendig erfolgen müßte, daß nach und nach fast alle des Adels und der weltlichen Güter, an die Geistlichkeit gelangen, unsere übrig getreue Stände der Länder, von allen Kräften kommen, und uns als ihren natürlichen Erbherren und Landesfürsten; weder an unserm kaiserlichen Hof, noch sonst in ihrer unterthänigsten Schuldigkeit nach, würden bedienen können. En rationem constituendi, sita autem voluntas in eo est, daß bis zur ersolgend weiterer resolution, einige liegend, unbewegliche Güter und Grundstücke, ohne unserm vorhergehend anädigstem Consens und Bewilligung, an die Geistlichkeit weiter nicht verkaufen, versetzen, verschenken und vermachen etc. Quod et firmavit CAROLVS VI. et latius extendit, vid. ibid. Quibus consonum est rescriptum a SERENISSIMO ELECTORE BAVARIAE anno superiore promulgatum, quod nemo ignorat.

§. CCCLVII.

Ius tollendi iura ecclesiastica, si exinde oriatur turbæ, et dissidia.

Et quamquam iura mere ecclesiastica imperio ciuili non sint obnoxia; tamen si qui sint eorum iurium abusus, turbas, et dissidia excitaturi, prouidebunt principes, vt seruentur canones, et ab iniuria subditi immunes præstentur.

Agnouit LEO I. *epist. 9. ad THEODOS.* hanc sollicitudinem ad principes pertinere, ne scandala in rebus ecclesiasticis emergant: *Si quidem praeter imperiales, et publicas curas piissimam sollicitudinem religionis habetis, ne scilicet in populo DEI aut schismata, aut haereses, aut alia scandala conualecant.* ET ANASTASIUS PAPA rogat IMPERATOREM ANASTASIUM, vt nomen Accacii non recitaretur in mysteriis inter ceteros episcopos in decretis cap. 3. apud HARDVIN. tom. II. col. 947. Precamur itaque clementiam vestram, vt specialiter nomen, quod multis ex causis scandalum vel offendiculum ecclesiae concitauit, speciali adpellatione taceatur. Seueritatis egregiae et vere imperialis exemplum hac in re prae-buit IUSTINIANVS in nou. 123. cap. 1. in fin. Conf. PETR. DE MARCA lib. IV. c. 4.

§. CCCLVIII.

Vel si cum secularibus cohaereant, ab inuicem separandi.

Enimvero si mere ecclesiastica non sint, sed quodammodo cum salute reipublicae ciuilis cohaereant, ea a secularibus euitandae collisionis sacerdotium inter et imperium causa separandi ius est, adhibito, si subsit dubium, mutuo vtriusque partis examine, et consensu.

Wir wollen promittit IMPER. IOSEPHVS II. capit. art. XIV. §. 4. wann es sich etwan begeben, daß die causae ciuiles, von ihrem ordentlichen Gerichte im heil. Reich ab und außer dasselbe ad nuntios apostolicos, und wohl gar ad curiam romanam, gezogen wurden, solches abschaffen, vernichten, und ernstlich

lich verbleten; auch unsern kaiserl. Fiscalen, sowohl an unserm kaiserl. Hofrath als Kammergericht an-
befehlen: wider dieselige, sowohl Partheyen als
Advocaten, Procuratoren, und Notarien, die sich
hinführo dergleichen anmassen und darinnen einiger
Gestalt gebrauchen lassen wurden, mit gehöriger An-
klage von Amtswegen verfahren, damit die Ueber-
treter, dem nächst gebührend angesehen, und bestra-
fet werden möchten. Conf. §. 5. ibid. De recursu
ad regni tribunalia etiam in causis ecclesiasticis,
vide sis FRANC. SALGADO DE SOMOZA de sup-
plicatione ad Sanctissimum a litteris apostolicis in per-
niciem reipublicae, regni, aut regis impetratis nouiss.
edit. lugdun. 1664. fol. et idem de regia protectione
vi oppressorum appellantium a causis, et iudiciis
ecclesiasticis edit. lugdun. 1669. fol. HIERON. DE
CAEVALLOS de cognitione per viam violentiae colon.
1687. fol. CAROLVS FEVRET. d' Abus, et du vrai
sujet des appellations qualifiées du nom d'abus 1736. fol.

§. CCCLIX.

*Et denique subditis a vera religione alienis libe-
rum sacrorum exercitium permittendi.*

Atque illud denique e supremo tuendi ci-
uitatem iure, consequens quoque est, vt dis-
sentientibus a vera religione subditis liberum
sacrorum suorum exercitium permittere, il-
ludque non solum simpliciter tolerare, sed
tolerantiae quoque normam, et modum mali
alias ineuitabilis auertendi causa, pactis, le-
gibusque determinare, stabilireue possit.

Eiusmodi pactis, legibusque fundamentalibus innitur modernum imperii romano-germanici systema. Funesta religionis diffidia expresse-
 runt TRANSACTIONEM primum PASSAVIENSEM an. 1552. Dein PACEM RELIGIOSAM an. 1555. composita denique post tricennale bellum per PACEM WESTPHALICAM. Nec desunt similia fati aliorum regnorum exempla de quibus alibi uberius exposuimus.

